

ARCHÍVUM

Vita a nemzetárulásról (1927–1928)

György Béla

Egy vita háttéréről

Az első világháborút követő történelmi helyzetben, majd a háborút lezáró békeszerződések során Erdélyt elszakították Magyarországtól, és Romániához csatolták, amelynek következtében az ottani magyarságnak egészen új államkeretbe kellett beilleszkednie. A kisebbségi magyarság az erdélyi kérdés megoldását – a gyulafehérvári határozatok, valamint a párizsi kisebbségi szerződés alapján – az autonómia által remélte megnyugtatóan rendezni, és a kezdetektől fogva próbálta kiépíteni a maga kisebbségi intézményeit.

A kisebbségi élet kezdeti politikai passzivitását a későbbi politikai tevékenység évei követték, politikai szervezetek, pártok alakultak. Kétévi politikai küzdelem, valamint a korai szerveződések után, 1922. december 28-án megalapították az egységes, romániai Országos Magyar Pártot (továbbiakban OMP). A kolozsvári alakuló nagygyűlés résztvevői többségükben a háború előtti erdélyi magyar közélet szereplőiből kerültek ki. A párt programja stratégiaileg a nemzeti autonómiát fogalmazta meg, míg a Szervezeti Szabályzat körvonalazta a működési kereteket. A kezdeti tevékenységeket sok tényező nehezítette, de a vezető testületek – az Intéző Bizottság, elnökség, majd az Elnöki Tanács – az akadályozó körülményekhez képest (engedélykérelem, cenzúra, a gyülekezési szabadság nehézségei) igyekeztek ellátni feladatukat; szervezték a tagozatokat, a szakosztályokat, és kapcsolatokat kerestek a román politikai erőkkel is. Ezzel kapcsolatosan különböző nézetek, elképzelések alakultak ki; voltak, akik az önálló politizálást képviselték, de voltak hívei a román Liberális Pártnal, a Nemzeti Parasztpártnal, valamint a Néppártnal való együttműködésnek.

Ez utóbbi törekvés eredménye az Alexandru Averescu tábornok vezette párttal kötött megállapodás (1923. október 23.), amely a magyar szavaza-

tok ellenében a Néppárt hatalomra jutása esetén a magyarság sérelmeinek orvoslását ígérte. A csúcsai paktum néven elhíresült egyezményt a Néppárt kezdeményezésére a Magyar Párt vezetőségének konzervatív csoportja kötötte, és a pártvezetőség sokáig titokban tartotta azt.

A Liberális Párttal 1924 júniusában és 1925–1926 telén a helyhatósági választásokra készülődve folytak tárgyalások Bernády György vezetésével. Ennek eredményeként a magyarság tömegesen részt vehetett az önkormányzatokban. Az OMP fennállása idején többször voltak tárgyalások a Maniu vezette Parasztpárttal is (ennek egyik szószólója Sándor József volt), de megállapodásra sohasem került sor.

1926–1927-ben a pártban a legjelentősebb ellenzéki mozgalom bontakozott ki, amelyet Krenner Miklós neve és tevékenysége fémjelzett, aki aradi tanár, történész és publicista volt. A helyi vezetők mellett a szélről figyelte, szemlélte az erdélyi politikai helyzetet (innen a *Spectator* írói név, amely ismertté vált belső Erdélyben is), és az *Ellenzék* című kolozsvári lapnak városából küldött írásában többször kiállt a kisebbségi jogvédelem mellett. A fentről történő (arisztokrata) pártvezetéssel szemben ő az alulról jövő szerveződés, a román demokratikus erőkkel való együttműködés híve volt, aminek többször is hangot adott, majd a párton belüli ellenzéki mozgalmat vezette. Az akkori pártelnök, Bethlen György úgy oldotta fel a konfliktust, hogy kezdeményezésére a reformcsoportból az Intéző Bizottságba néhány tagot beválasztottak.

A pártvezetőség, amely a választási egyezmény eredményeképpen 1926 nyarán a kormányra jutott Néppártot támogatta, tőle várva a magyar sérelmek orvoslását. Vezető grémiumát bejutatta a parlamentbe, akik közül csak néhányan beszéltek románul. A 27 parlamenti tag közül 18 a pártvezetőséghez tartozott (elnök, alelnök, Elnöki Tanács tag, intézőbizottsági tag vagy valamelyik megyei tagozat vezetőségének tagja). A többi 9 személy (egyetemi tanár, ügyvéd, lelkész, főgondnok) a közügyek terén kifejtett tevékenységéért, szakmai ismereteiért kaphatott mandátumot (Balogh Arthur, Domahidi Elemér, Ignác László, Laár Ferenc, Molnár Kálmán, Parecz Béla, Sebesi János, Tornya Gyula, Weisz Sándor).

A néppárti kormányzás idején (1926. márc. 30. – 1927. jún. 4.), a magyar csoport a csúcsai paktumban foglalt megállapodásokat szerette volna a valóságba ültetni. Octavian Goga belügyminiszter csak ígéretet, az OMP küldöttségét a miniszterelnök többször is csak vonakodva fogadta, így a magyarok csoportjában két irányzat – egy mérsékeltebb és egy radikálisabb – alakult ki. Előbbi a türelmes kivárás talaján állt, a radikálisabb, amelynek szószólója Tornya Gyula ügyvéd, szenátor, a paktum felmondásának gon-

dolatáig is eljutott. 1926 végén már a kormányváltásról is hírek terjengtek, ami a paktumban foglaltak megvalósítását tette egyre inkább kétségessé. Tehát a parlamenti munka, minden erőfeszítés ellenére, nem hozta meg a kívánt eredményeket, a sérelmek orvoslását, és a kívánságok teljesítését. Ez a magyarság körében fokozta az elégedetlenséget.

1927-ben, az Averescu kormány bukása után júliusra kiírt választások és az ebből adódó politikai szövetségkeresés mind a pártvezetőséget, mind a reformcsoportot megosztotta. A hivatalos pártvezetés a németekkel szövetségben létrehozta a *Kisebbségi Blokkot*, Krenner és köre, főképp Bernády György a liberálisokkal, míg a Magyar Néppárt vezetősége a parasztpártiakkal folytattak tárgyalásokat, keresték a megállapodás lehetőségét. A választások ellentétes irányú orientációja és következményei 1927 nyarán elmérgesítették a párton belüli helyzetet, egyesek odáig mentek, hogy román párt (Liberális Párt) listáján vállaltak jelöltséget, vagy éppen más párt jelöltjeit támogatták. A kölcsönös vádaskodások sorozata sajtótémává vált. Ennek alapjául Bernády és marosvásárhelyi körének liberális orientációja, majd e kör kilépése jelentette a magyar pártból. Megszólaltak olyan személyek, mint Bárdos Péter, Béli Pál, Bernády György, Bethlen György, Deák Gyula, Dózsa Endre, Ferenczi Zsigmond, Hinléder Fels Ákos, Kocsán János, Kocsy Jenő, Kós Károly, Krenner Miklós, Paál Árpád, Sebestyén Miklós, Tabéry Géza, Tholdalagi Mihály, Tornyai Gyula, Zágonyi István, míg román liberális oldalról Dragoș Teofil Szatmár megyei szenátor.

Bernádyt nemzetellenes cselekedettel és nemzetárulással vádolták, védelmére Krenner keresett mentséget. Az ő tárgyalásos megoldásra szólító felhívása pusztába kiáltó szó maradt. A pártvezetés konzervatív oldaláról jött az ellentámadás: Hinléder Fels Ákos, az Udvarhely megyei tagozati vezető írásában magyarázta, hogy a pártvezetés miért nem ülhet le tárgyalni azokkal, akiket Krenner megnevezett.

A fenti téma írásaiból széles vita kerekedett, amelyből mi negyvenet gyűjtöttünk össze. Mindez azt bizonyítja – akárcsak a korszak többi vitái – *Transzszilvanizmus, Vallani és vállalni, Nem lehet* és mások, hogy a kisebbségi életkereteket a két világháború között is éles viták, kemény harcok árán próbálták meg kialakítani.

1.

Béldi Pál: *Orientáció nélkül*

A *Keleti Újság* a román pártok egymásközi harcában a szigorú objektivitás álláspontját vallja. Ez az objektivitás kötelez arra is, hogy helyet adjunk minden komoly magyar véleménynek, amely a román pártokhoz való viszonyát elfogulatlanul tárgyalja. Az alábbi cikkben a cikkíró a maga érdekes egyéni szempontjai szerint teszi kritika tárgyává a magyarság orientációját a román pártok kérdésében.

Van a mi magyarjainknak egy egészen kis csoportja, mely már régóta a legnagyobb aggodalommal szemléli a romániai magyarság jövő sorsát. Nem a kétes bizonytalanság idegölő érzése, nem sötét sejtelmektől való félelem az, ami ezeknek lelkét betöltötte, hanem ennél sokkal több: a józan megítélés révén az eljövendő sivár helyzetnek reális felismerése.

A csekély számú magyarok szívszorongva élték le egyik napot a másik után. Nézetüket vajmi ritkán mondták el hangosan, még kevésbé pedig a nagy nyilvánosság előtt; nem is igen volt lehetséges ezt tenniük, mert különben a fegyelmezetlenség és egységbontás vádjá zúdult volna rájuk. Megin-gathatatlan meggyőződésüktől áthatva eszméikért, akár mártírhálált haltak volna a magyarság érdekében, ehelyett tétlenségben sorvadtak el. A bekövetkezett események igazolták őket.

A romániai nemzeti kisebbségek mintegy egyharmadát teszik ki az ország összlakosságának, melynek kétharmada az uralkodó fajhoz tartozó homogén tömeg, míg ezzel szemben a kisebbségek többféle nemzetiségből állván, politikailag szétagoltak. A helyzet adottságánál fogva nem is képzelhető el másként az impérium kérdése, minthogy az a többséget képező faj kezében legyen. A nemzetiségi kisebbségeknek tehát, ha békésen óhajtanak fejlődni, akarva-nem akarva a többséghez kell simulniuk, vagy legalábbis a többséggel való megértést kell keresniük. Habár nem valószínű az, hogy a nemzeti kisebbségek a sovinszta románsággal az állami élet minden vonatkozásában a megértés piedesztálján találkozhatnak, mégis minthogy a kisebbségeknek legegyszerűbb érdeke, hogy saját sorsuk intézésébe befolyjanak és a törvényhozó testületben számarányuknak megfelelően képviselőkhöz jussanak, az uralkodó román többségi párttal ezen kérdésben bizonyos egységre kell jutniuk, *mert megegyezés híján a román többség a nemzeti kisebbségeket nem ellenfél, hanem ellenség gyanánt kezelné, és őket könnyörtelenül eltiporná.*

Románia mai konstrukciója mellett kétségtelen, hogy a politikai irányítás súlypontja a régi királyságban van. Ha netán olyan politikai párt ragad-

ná meg a vezető szerepet, melynek ereje nagyjából a régi királyság területén kívül gyökerezik, akkor annak hatalma legfeljebb ideig-óráig tarthatna, és a súlypont csakhamar a régi tengely köré billenne vissza. A nemzetiségi kisebbségeknek tehát a politikai orientációt föltétlenül a régi királyságban kell keresniük, ez azonban nem jelenti azt, hogy az ezen kívül gyökeredző román pártoktól ridegen elzárkózzanak, avagy éppen az uralmon levő politikai párton kívül álló román pártokkal ellenséges viszonyba keveredjenek, mert ez ellenkeznék a politikai esélyesség elvével. A kisebbségeknek saját érdekükből a maguk számára minden utat nyitva kell hagyniok, már csak a megélhetés biztosítása céljából is, és a barátságos viszonyt minden román politikai párttal fenn kell tartaniuk. *Janus* arcot kell mutatniuk a román politikai pártokkal szemben, és valamint nem szabad nekik mindent egyetlen kockára feltenni, úgy egyetlen párttal szemben sem szabad minden hidat maguk mögött felégetniük. Mindezt meg lehet valósítani tisztességesen, becsületesen és az inkorrekttségnek teljes híjával, csupán okos, előrelátó és bölcs politikusok szükségesek ennek keresztülviteléhez.

A nemzetiségi kisebbségeknek az a politikai orientációja, melyet – kivált a választási kartellt érdeklőleg – az averescanusokkal ezeknek uralomra jutása idejében követtek, az akkori viszonyoknak megfelelő és helyes volt. Kartell nélkül a kisebbségek képviselőinek távolról sem sikerült volna a törvényhozó testületbe olyan arányban bejutniuk, mintahogyan az a kartell mellett történt. Azonban a nemzeti kisebbségeknek az averescanusokkal ezen túlmenő barátságos megegyezésük is volt, amit a kormánypárt legtávolabbról sem váltott be úgy, mint ahogy azt a megegyezés tisztességes betartásának kötelessége előírta. Már az országos Magyar Párt által a múlt év őszén megtartott gyergyószentmiklósi nagygyűlésen elhangzott keserű kifakadások ország-világ előtt annak bizonyosságával szolgáltak, hogy az Averescu-párttal kötött megegyezés összeomlott. Logikailag elvállott tehát annak szüksége, hogy az országos Magyar Párt más irányban orientálódjék. Erre az út minden irányban nyitva volt, és egész bizonyos, hogyha a magyarság ezen alkalommal a kezdeményezést megragadja, bármelyik román pártnál kedvező fogadtatásra talál. *Ez lett volna a „maga idejében” való cselekvés és kellő eredménye elmaradhatatlan lett volna.*

Hogy melyik román politikai párttal lett volna helyes az összeköttetést keresni, az vitán fölüli áll. Ha csak egyszerű visszapillantást vetünk a múltra és a statisztikák megdönthetetlen számaival vesszük figyelembe, akkor láthatjuk, hogy az utolsó három évtized alatt a Liberális Párt volt az uralom négyötödrésze. És ha kutatjuk ezen uralom lehetőségének alapjait, úgy arra jövünk rá, hogy a Liberális Pártnak van a legrégebb történelmi múltja, neki

van a legtöbb rutinorozott politikusa, és igazi gyakorlati államférfia. A Liberális Párt bírja az országban a legjobb szervezetet, és hozzátartozóik kezében futnak össze a gazdasági és pénzügyi életnek csaknem összes szálai. Övék az ország magánvagyonának legjelentékenyebb része, és az ő politikai módszerük felel meg leginkább azon kívánalmaknak, melyeknek segítségével a keleti korrupt mentalitás mellett a politikai uralmat állandósítani lehet. Emberi számítás szerint előrelátható volt, hogy az averescanusok uralma után, rövid idő elteltével, vagy esetleg már közvetlenül ő utánuk, a liberálisok fognak következni; a mellett szólt egy bizonyos politikai egyezség, mely részükről az Averescu-párt vezetőjével szemben fennállott, és az is felismerhetetlen tény, hogy kormányzásuknak szünetelése alatt is az állami élet irányításában jelentékeny részük volt.

A liberálisok a kormányhatalmat már át is vették, a nemzeti kisebbségek pedig önálló blokkba tömörülve, a politikai orientációt csak saját maguk felé találták meg. Keresték más irányban is, de későn, és így sajnos tovasiklott mellettünk az a nagy történelmi pillanat, melynek idejében való kihasználásával kisebbségi nemzeti életünket talán évtizedekre kitartó áldásos eredménnyel, hatalmas lépésekkel előbbre vihettük volna.

Keleti Újság, 1927. jún. 29. 1-2.

2.

Sebestyén Miklós: Három szökevény

Maros megyében tudvalevőleg három ember átlépett a Liberális Pártba, mert így gondolják, hogy mandátumot kaphatnak, a magyar párttól jelöltséget sem kaphattak. Ezekre vonatkozik ez a vezércikk, akik kívül állnak már a magyarságon, és testvéreik elleni szolgálattal akarnak érvényesülni.

Három magyar katona Marosvásárhelyen elhagyta a zászlót, és harc közben megtagadva a parancsot, teljes fegyverzettel átment az ellenség táborába. A Dandea Emil és Russu Ștefan táborába.

Három magyar katona megfélemedezett arról, hogy a magyar parancs úgy szól: kéz kezét fogva, szoros láncsorban megy harcba minden magyar, és árulója nemzetének, árulója fájának, aki a parancsot megszegi.

Három magyar katona megfélemedezett arról, hogy a magyar parancs így szól: a román pártok ma egy sorsdöntő, nemzeti, alkotmányjogi kérdésekért küzdenek egymással, és nem volna okos, nem volna ildomos, hogy mi a

küzdelemben egyik, vagy másik oldalra álljunk, és ezzel magunkra vonjuk a többi román párt gyűlöletét. A magyar parancs így szólt: hadd vívják meg ők a maguk küzdelmét, mi nem vegyülünk abba, mert mi csupán a magunk életlehetőségének megteremtésére, a magyarság tanúságáért, gyermekeink jövőjéért vettük fel az alkotmányos küzdelmet.

Három magyar katona megfeledkezett arról is, hogy annak a Dandea Emilnek és Russu Ștefan protopopnak a táborába megy át, akik 1924 húsvétjának első napján, éppen a megváltás ünnepén, hatvan magyar tisztviselői családot tettek kenyértelenné.

Három magyar katona megfeledkezett arról, hogy Dandea Emil és Russu Ștefan protopop táborába mennek át, akik hadat üzentek egyetlen magyar kincsünknek, a magyar múltnak. Hogy még csak ne is emlékezzünk, amikor a középkori képrombolók mintájára, vandál módon megsemmisítették, szemétre dobták a mi nemzeti ereklyéinket. Megfeledkezett ez a három magyar katona arról is, ami pedig csak pár hete történt, hogy a Dandea Emil liberális párt kolozsvári lapjában, a *Națiune*-ben éles támadást intézett a marosvásárhelyi városi tanács ellen azért, mert jóérezsű román tanácsosok javaslatára elhatározta, hogy ezeket az ereklyéket a lomtárból, ahol penészesedtek és rozsdásodtak, kiveszi, és eladja olyanoknak, akik azokat méltó helyen fogják megőrizni. Emiatt intézett Dandea úr féktelen támadást a városi tanács, az „evreo-magyarok” ellen, és meg is akadályozta azt, hogy ezek a magyar ereklyék méltó kezekbe jussanak.

Három magyar katona megfeledkezett arról is, hogy Bernády György dr. indítványára a Magyar Párt erkölcsi lehetetlenségnek jelentette ki azt, hogy Dandea Emillel magyar ember együttműködhessek, és ők most olyan listára szeretnének magyar szavazatokat kapni, amelyen Dandea neve rajta van.

Mi azonban nem feledkezhettünk meg arról, hogy három magyar cselekedte ezt és szégyenpírban ég az arcunk cselekedeteikért. Azért nem írjuk ide neveiket, mert nem pellengérezni akarunk, csak a visszafojtott fájdalom tör ki belőlünk annak elgondolására, hogy testvéreink voltak. Mi nem írjuk ide a három magyar nevét, akik mindezekről megfeledkezve átmentek a Dandea táborába, de a magyarság olvasni fogja neveiket azokon a szavazólistákon, amelyekre ők maguk nyomtatták azokat oda a Dandea Emil és Russu Ștefan neve mellé. Olvasni fogják és ítélni fognak róluk, de ítélni fog a magyarság saját magáról is. Emlékezni fog rájuk a magyarság, mert emlékezni kell, „nehogy, ki távol sír e nemzeten, azt megutálni is kénytelen legyen”.

Újság, 1927. júl. 1. 1.

3.

„A felekezeti oktatást ellenző államférfiak sokra értékelik
a felekezeti iskolákat.”

Dragoş Teofil beszéde a kisebbségekhez

(Baia Mare – Nagybánya. – A Szamos kiküldött munkatársától)

Vasárnap délben tartotta a Szatmár megyei Nemzeti Liberális Párt Nagybányán nagygyűlését, melynek kizárólagos célja a kisebbségek részére való programadás volt. A közönség ez alkalomra teljesen megtöltötte az István-szálló nagytermét, a karzatok is zsúfolva voltak hallgatókkal. Bár a gyűlés fél tizenkettőre volt hirdetve, még fél egykor is türelmesen várta a jobbára kisebbségi közönség a gyűlés szónokát, dr. Dragoş Teofil, akit – mikor megérkezett – hatalmas ovációban részesítettek.

Dr. Dragoş Teofil elsőbben is kimentette magát a késedelemért, melyet az erdőszáli programbeszéd okozott, majd különösen a hölgyek jelenlétét aposztrofálta udvariasan, akiknek érdeklődése a férjek politikai állásfoglalása miatt is fontos. Ezután mintegy másfél órás nagy beszédében – melyet mindvégig magyar nyelven tartott meg – rátért a kisebbségi kérdésnek és a Magyar Pártnak a román közéletben való elhelyezkedésére. A liberális pártnak Szatmáron tartott nagygyűlésén már kifejtette Dragoş Teofil dr. ezt a kérdést, és a Szamos olvasói pár nappal ezelőtt adott beszámolóinkból, már ismerik ebben a kérdésben a szónoknak és pártjának állásfoglalását, melynek summája az, hogy a szólónak *öt év előtt a kisebbségeknek tett ajánlata az együttműködésre nézve most is aktuális.*

A legracionálisabb elhelyezkedésnek azt tartja a liberális párt és dr. Dragoş Teofil a kisebbségekre nézve, ha egy történelmi párt kereteiben keresik fokozatosan követeléseik érvényesítését. Ha most is hiába lesz a hívó szó, amint hiábavaló volt 1922-ben, úgy a kisebbség követelései tíz százalékának a kielégítését sem remélheti. A kisebbségek reális érdeke volna: az izoláltságból kilépni és eliminálni a román pártokkal való szembehelyezkedést. A Magyar Párt minden tagjának kötelessége volna, hogy a Bernády és Gyárfás kezdeményezését: a liberálisokkal való kooperálás eszméjét tegye magáévá, és az intézőbizottságoknál ennek a kooperálási tervnek kiépítését a Magyar Párt minden tagjának saját jól felfogott nemzeti érdeke szempontjából ébren tartani, és tető alá juttatását szorgalmaznia kellene.

Sehol inkább, mint Nagybányán köztudomású, hogy dr. Dragoş Teofil mindig románnak vallotta magát, és kitartott eme nemzeti meggyőződése mellett. De sohasem tartozott az alkalmi mellveregetők közé, akik a változás után megszorodtak, ellenben éppen ez a folyamat érlelte meg benne

a meggyőződést, hogy a mellveregetés nem komoly érték és nem lehet ember és ember között különbséget tenni. A felvilágosítási processusban legnehezebb küzdelme éppen azokkal volt, akik a magyar uralom alatt együtt úsztak az árral. De a kisebbségi kérdéseket a liberális párt meg akarja oldani, és meg van győződve róla, *hogy a liberális párt főnöke – híven kijelentéséhez –, ha nem is mindjárt az első ülészakban, de mindenesetre minél előbb európai értelemben fogja megoldani a kisebbségi kérdést.*

Egyébként Szatmár vármegye kisebbségi listáját a lehető legkedvezőtlenebbnek tartja. A liberális szempontból viszont a lehető legkedvezőbb. Semmi eredményt nem tudnak a Magyar Párt képviselői felmutatni sem országos viszonylatban, sem pedig speciálisan Szatmár megyének nem hoztak semmit. Ezzel szemben ünnepélyesen megkérdi a jelenlévőket: igaz-e, hogy igenis tettekkel és eredményekkel járult hozzá, hogy iskolai és más nehézségeket megoldjon és elimináljon, hogy a kerületnek és a vidéknek mindig szíven hordta az ügyét?

Viszont a liberális párt a Szatmár megyei listát úgy igyekezett összeállítani, hogy a régi királyság mellett a helyi viszonyokkal ismerős olyan férfiak szerepeljenek azon, akik garanciái annak, hogy egymással karöltve eredményes munkát végezhetnek a megye és a választók érdekében. Így került Săveanu volt miniszter a lista élére, így lett annak egyik markáns tagja Protopopescu, és ez a meggondolás vezette a liberális pártot, amidőn [...] tette szenátorjelöltté.

Néhány szót szeretnék még szólni a felekezeti oktatásról is. Minden tekintetben híve vagyok a felekezeti oktatásnak. Ígéreteket nem tehetek ebben a tekintetben, mert nem tudhatom, milyen határig teljesíthetem azokat, és mennyiben realizálhatnám ígéreteimet.

Meg kell védenem ebben a tekintetben Anghelescu minisztert a neki imputált felfogással szemben, határozottan kijelentem, hogy nem ellensége a kisebbségeknek, de olyan ember, aki Franciaországban végezte iskoláit, ahol nincs felekezeti oktatás, és így nehéz meggyőzni annak szükségességéről és előnyeiről.

Ezért nehéz Anghelescu minisztert meggyőzni arról, hogy a felekezeti oktatás felette áll az államinak, ezért nehéz vele azt a felfogást elfogadtatni, hogy a felekezeti iskola erkölcsi tekintetben mérhetetlenül nagyobb érdeket nyújt a növendéknek, mint az állami oktatás.

A jövő nemzedék erkölcsi szempontjából feltétlenül szükséges a felekezeti oktatás tágabb érvényesülése, és ha pozitív ígéreteket nem is tehetek, teljes biztonsággal hiszem, hogy tudni fogok az Anghelescu-féle törvények azon

szakaszai tekintetében, melyek különösen sérelmesek a kisebbség szempontjából – megfelelő módosításokat kieszközölni.

Igyekezni fogunk Angehelescut a különböző nehezményezett szakaszok tekintetében meggyőzni arról, hogy a módosítások feltétlenül szükségesek a románok és a kisebbség közötti ellentétek elsimítása céljából. Igyekezni fogok meggyőzni őt a felekezeti oktatás előnyeiről, hiszen az ó-királyságbeli államférfiak gyermekeit 90 százalékban egyházak által fenntartott magániskolákban nevelik, amint azt megállapítottam, és ami kétségtelenül azt jelenti, hogy *maguk a felekezeti oktatást ellenző államférfiak is sokra értékelik a felekezeti iskolákat.*

Most az az időszak kezdődik, mikor a kisebbség magvalósíthatja követeléseit, és amire remélhetőleg bőven lesz alkalom a liberálisoknak most kezdődő és legalább tizenkét évig tartó uralma alatt...

Remélem, hogy szaporodni fog Bernády és Gyárfás tábora, amely most érkezett el arra az útra, melyet 1922-ben ajánlottam, és szeretném, ha szavazataik támogatása révén ebben a tisztulási folyamatban arra hivatkozhatnék, hogy Észak-Romániában e gondolatnak jelentős tábor van.

Szamos, 1927. júl. 5. 4–5.

4.

Paál Árpád: „Senki nincs köztünk, aki a román pártokba való magyar bekebeleződés híve volna” Bernády és Gyárfás nem nemzetárulók.”

Reflexiók dr. Drágos Teofil nagybányai beszédére

A *Szamos* tegnapi számában olvasom, hogy Drágos Teofil úr a nagybányai program beszéde során Bernády Györgyre és Gyárfás Elemérre hivatkozott, mint akik a magyar párttal szemben a liberális pártba való beolvadás álláspontját képviselik. Drágos úrnak ez az állítása téves és megtévesztő.

Úgy Bernády, mint Gyárfás a magyar párt Elnöki Tanácsának tagjai. Bernády György ugyan ajánlotta a Liberális Párttal való választási együttműködést, de a párt intéző bizottságának szinte egyhangú állásfoglalása a népkisebbségi önálló lista mellett döntvén, Bernády nyilvánosan is több ízben kijelentette, hogy a párt állásfoglalását magára nézve kötelezőnek tartja. Éppen úgy kijelentette és példaadással is vallja, hogy a párt egységének a megóvását, a párthűségben való kitartást minden magyar emberre nézve legfőbb kötelességének ismeri.

Gyárfás Elemérre nézve még tévesebb Drágos úr állítása. Gyárfás még a taktikai együttműködést se ajánlotta a liberális párttal. Sőt éppen Gyárfás az, akivel szemben a liberális párt Csík vármegyében igen kiélezett küzdelmet folytat. Furcsán fest, hogy a Magyar Párt vezető emberét Csík vármegyében ütik a liberálisok, Szatmárban pedig ugyanezt az embert a maguk emberének hirdetik. Nyilvánvaló, hogy az itteni magyar közvélemény zavarba hozatalára szolgálnak az olyan híresztelések, melyek Gyárfás Elemért úgy akarják feltüntetni, mintha ő is a liberális pártba való beolvadás híve volna. Az igazság az, hogy éppen Gyárfás a liberálisok felé való orientálódásnak is elvi ellenzője.

Az igazság továbbá az, hogy úgy Bernády, mint Gyárfás, mint a Magyar Párt egész teljessége határozottan áll a párt önállóságának az álláspontján. Senki sincs köztünk, aki a román pártokba való magyar bekebeleződésnek a híve volna. A Drágos úr által történelmieknak nevezett román pártokkal esetről esetre együtt működhetünk, de a magunk történelmi pártját fel nem adhatjuk. Mert a mi pártunkat is nagy történelem alkotta, egy egészen új világtörténelmi forduló teremtette. Annak a feladása, elvegyítése, más pártokba való beolvasztása részünkről nemzetárulás volna. Bizonyára Drágos úr se kívánja, hogy Bernády és Gyárfás pártvezéreink ilyen nemzetáruló színében tűjenek fel; tehát ő maga is belátja, hogy a Bernádyról és Gyárfásról közölt értesülései túlmentek a helyes megállapítások határán.

A román pártok és a Magyar Párt közötti helyzet tisztázása okából is kérem kell, hogy hasonló híresztelésekkel a magyar közvélemény egységét ne zavarják. Legkevesbé várjuk a zavarást olyan vezető román politikusok részéről, akiknek a kisebbségi viszonyok őszinte rendezésének Romániában is nagy szerepük lehet.

Szamos, 1927. júl. 6. 1.

5.

Bernády György nyílt levelet intéz Paál Árpádhoz

Nagyságos dr. Paál Árpád országgyűlési képviselő úrnak.

Tisztelt Barátom!

Egy szatmári jóakarató barátom egy a *Szamos* című napilapnak valószínűleg a közelebbi napokban megjelent számából kitépett papírdarabkát volt szíves a képviselőválasztások napján kezeimhez juttatni.

A papírdarabkára egy kelet nélküli nyilatkozatod volt kinyomtatva, amelynek főcíme „*Senki nincs közöttünk, aki a román pártokba való magyar*

bekebeleződés híve volna”, alcíme pedig *„Bernády és Gyárfás nem nemzetárulók”*.

Hálásan megköszönve, hogy a nagy nyilvánosság előtt igazolni merészelted azt, hogy nem vagyok „nemzetáruló”, tisztelettel közlöm Veled, hogy bizonyítványod csak akkor bírt volna előttem komoly értékkel, ha nyilatkozatod rendén arról is számot adtál volna, hogy kinek a kérésére vagy megbízásából, illetve a nevében, mi alapon és mi célból voltál kegyes azt bizonyítani, hogy nem vagyok „nemzetáruló”.

Kapcsolatosan szíves engedelmed reményében említést teszek arról is, hogy én nem merem a Tiedhez hasonló határozottsággal állítani azt, hogy *„senki nincs köztünk, aki a román pártokba való magyar bekebeleződés híve volna”*, mert még tisztán emlékszem arra, hogy *nem is olyan régen közlünk igen sokan nemcsak nem kifogásolták, hanem kifejezetten hozzájárultak ahhoz, hogy a Magyar Párt a maga egészében bekebeleztessék a román Néppártba*.

Ha esetleg ezek közül senki nincs azok között, akiről a Te nyilatkozatodban beszélsz, szíves bocsánatodat kérem azért, hogy bátor vagyok Téged ezen alkalommal az előbb említett körülményre emlékeztetni.

Én a magam részéről dacára annak, hogy akkor is ellene voltam, és ma is határozottan ellene vagyok annak, hogy a magyarság vagy bármely magyar testvérem bármelyik román pártba bekebeleződjék, azokat, akik a magyarságnak a román Néppártba való bekebeleződéséhez hozzájárultak, annakidején sem tartottam, és ma sem tartom „nemzetárulóknak”. Nem illetem a múltban, s nem illetem ma sem senkit könnyelműen és minden kétséget kizáró bizonyítékok nélkül ezzel a súlyos jelzővel, mert az a nézetem, hogy nem szabad és nem illik senkinek, de különösen dr. Paál Árpádnak a nemrég múltakban szerzett saját tanúságain okulva ezt a jelzőt fölöslegesen és könnyelműen használni. A jóhiszeműséget mindenkinek mindenkiről fel kell mindaddig tételeznie, amíg megcáfolhatatlan bizonyítékok az ellenkezőt nem bizonyítják.

A nyilatkozatodban foglaltakra való tekintettel kapcsolatosan említést kell tennem arról is, hogy én sem a nyilvánosság előtt, sem zártkörben vagy magántársaságban soha egyetlen esetben sem jelentettem ki, hogy én a Pártnak a most lefolyt általános választások alkalmából állásfoglalását magamra nézve kötelezőnek tartom. Mert ha ezt jelentettem volna ki, akkor nem lett volna szabad magamat a választási küzdelmekről távol tartanom, és kötelességem lett volna a nekem felajánlott képviselőjelöltséget elfogadnom. Én a Magyar Párt Elnöki Tanácsának ülésén, s ezen kívül minden más alkalommal azt jelentettem ki, hogy a Párt állásfoglalását szomorúan

tudomásul veszem ugyan, de mert az állásfoglalást indokolatlannak, s népem érdekeivel összeegyeztethetetlennek tartom, s ennek folytán az állásfoglalás következményeiért a felelősséget nem tudom, és vállalni hajlandó nem vagyok, nem veszek részt a küszöbön álló választási küzdelmekben, nem fogadok el felajánlás esetére semminemű jelöltséget, s a Maros megyei és marosvásárhelyi tagozatok szabad mozgásának biztosítása céljából lemondok a Maros megyei, és marosvásárhelyi párttagozatok élén viselt tisztségemről.

A kérdés teljes megvilágítása céljából szükségesnek tartom ezen alkalommal elmondani még azt is, hogy az elnöki tanácsülésnek rendjén az előbb említett nyilatkozatok kapcsán hozzám intézett ama kérdésekre, hogy a Maros megyei és a marosvásárhelyi párttagozatok elnökségéről való lemondásom egyszersmind a Párt elnöki tanácsának tagságáról való lemondásomat és a Párt kötelékéből való kilépésemet is jelenti-e? – azt válaszoltam, hogy az elnöki tanácstagságról való lemondás, és a Párt kötelékéből való kilépés kérdésével nem foglalkoztam, s ennek következtében a Maros megyei és marosvásárhelyi párttagozatok elnökségéről való lemondásom nem jelenti sem az elnöki tanácstagságomról való lemondásomat, sem a Párt kötelékéből való kilépésemet. Kijelentésemet az elnöki tanács plénuma ellenvetés nélkül tudomásul vette.

Ezen alkalommal az igazság érdekében nem szabad szó nélkül hagynom még nyilatkozatodnak az én személyemre vonatkozó és a következőkben idézendő részét sem: *„épp úgy kijelentette és példaadással is vallja, hogy a párt egységének a megóvását, a párthűségben való kitartást minden magyar emberre nézve legfőbb kötelességének ismeri.”*

Bár ilyennemű kijelentést a most lefolyt általános választásokkal kapcsolatosan egyáltalán nem tettem, beismerem azt, hogy azt vallottam a múltban és azt vallom ma is, hogy minden romániai magyar embernek legfőbb kötelessége a magyarság egységének a megóvása, és a példaadó önzetlen hűségben való kitartás. Arról, hogy áldozatos béketűrőssel, becsületes és utógondolat nélküli hűséggel tettem e legfőbb kötelességemnek mindig eleget, épp Neked kell elsősorban és különösképpen tanúbizonyságot tenned.

Amellett azonban, hogy vallottam és vallom azt, hogy minden romániai magyar embernek legfőbb kötelessége a magyarság megóvása, és a hűségben való kitartás, vallottam a múltban és vallom ma is azt is, *hogy a magyar egység élén állóknak épp a sokat emlegetett egység és hűség ápolása céljából a legjobb és a legteljesebb igyekezettel, bölcs körültekintéssel és józan előrelátással, rokon- és ellenszenvet figyelmen kívül hagyva, fáradtságot és áldozatot nem kímélve, ha kell személyes érdekeket és népszerűséget feláldozva olyan módon*

kell a magyarság ügyét irányítaniuk, és intézniük, hogy a vezetésük alatt sokat szenvedett magyarság részére az adott körülmények között elérhető legnagyobb „jó” biztosítható, s a romániai magyarság érdeke a viszonyoknak megfelelő mértékben legyen kielégíthető!

Arról, hogy ezek a szempontok mindenkben szem előtt tartottak-e? – részben azért, mert a kérdés nincs a Te nyilatkozatodban foglaltakkal kapcsolatban, részben azért, mert e kérdésben a magyarság óriási tömegei a választások rendén már megnyilatkoztak, most nem beszélek.

Meleg üdvözlettel,

Bernády György

Félix-fürdő, 1927. július 11-én

Ellenzék, 1927. júl. 15. 2, Ua.: *Nagyvárad*, 1927. júl. 13. 1-2, *Szamos*, 1927. júl. 15. 1-2.

6.

Tabéry Géza: Közös nevezőn

(Tabéry Géza itt közölt cikkére rövidesen visszatérünk és megteesszük megjegyzéseinket)

Úgy mondják, hogy a képviselőválasztások befejezéséig egyetlen lett volna vádak, rágalmak ellen védekeznünk, akik a hivatalos kisebbségi politika-csinálással nem értünk egyet minden vonalon. Védekezésünkkel, ripsztya-inkkal rontottuk volna a Magyar Párt választási esélyeit. Az egyoldalú s egyéni vérmérséklet szerint mosolyogva vagy bosszankodva vállalt csöndben úgy kortes stílusban visszhang nélkül zuhantak reánk válogatott titulussok: „nemzetáruló”, „honáruló”, „párttűtő”, „földnélkülijános”, „istállósza-gú demagóg”. Plakáton kiátkoztak bennünket, mint széthúzókat. Sajnos az átok fogott rajtunk, sőt társadalmilag sem exkommunikáltattunk az átok súlya alatt.

Bernády György volt az első, aki a választások idejére vállalt csöndlojalitást a választások lezajlása után megtörte tegnapi nyílt levelével. Bernádyt aránylag még a legtapintatosabb formában illették a nagyválasztékú tituluszótárból az egyik „epiteton-ornans”-al. Azt mondták róla: „Bernády nem nemzetáruló”.

Tehát Bernády nem lopott ezüstkanalat!

Ha az egyik dzsentlemenről azt mondják, hogy ezüstkanalat lopott, a dzsentlemen perel vagy pofozkodik, de semmi esetre sem felel. Magyar

politikus könnyen viseli a nemzetárulás és rokonfogalmainak vádjait. De ki kell kérni, ha azt állítják róla, hogy „nem nemzetáruló”.

*

Bernády Györggyel, akinek politikai képességeit nagyrabecsülöm, nem állok azonos politikai platformon. Minket közös nevezőre csupán a kiátkozás hozott s a „nemzetárulás”. Engedje meg mindemellett Bernády György, hogy erre a közös nevezőre büszke legyek, s arra kérjem őt, legyen büszke ő is. Tekintse a közös nevezőt piedesztálnak. Nem azért, mert ezen a piedesztálon olyan sokan állottak, magyar nemzetünk legjobbjai közül, amikor a kortesjelszavakkal hódított tömeg a piedesztált szintén csak közös nevezőnek, az átkok kiközösített erdőszigetének tartotta.

Párttűt áruló volt ideig-óráig – az ítélkező utókorok verdiktjéig! – a magyar nemzet történetében mindenki, aki az uralkodó kormányok, osztályok, dinasztiák politikájával ellenvéleményen volt, ellenvéleményét bátran nyilvánította és: – vagy a maga személyének, vagy a mögötte álló elementáris tömeghangulatnak súlya folytán többé el nem mondható tényezővé acélosodott.

Évszázadokon át hordozta homlokán az uralomítélet szégyenszegélyét Dózsa György, aki rossz magyar volt, mert párezer úr tobzódó jólétéhez hozzá akarta adni néhány millió magyar – az egész magyarság! – boldogulását. Mint ahogy II. Rákóczi Ferenc mondotta róla: kitagadták a magyarságból, mert első volt, aki meg akarta szüntetni a magyar szolgaságot.

Rákóczi Ferencnek ez a tragikus világos látása lett később végzete. A destruktív kurucságot az uralgó magyar rendek és Habsburgok önző céljaira csak úgy lehetett veszélytelenné immunizálni, ha másfél évszázadon keresztül egész hivatalos presztízis-apparátusukkal iskolák tankönyveitől szónoki emelvényekig Rákóczi-ra az önzés, hazaárulás bélyegét folyvást és szüntelenül ütögették.

Íme egy talán nem is érdektelen idézet arra nézve, hogyan tanították iskoláinkban az egyetlen magyar történelmi tankönyvben még 1848 elején is, de előtte sok generáción keresztül a Rákóczi-fölkelést:

„II. Rákóczi Ferenc némely pártosoktól fejedelemnek neveztetett 1707-ben. Azon, hogy Leopold király ötet német-római birodalmi hercegi titulussá meg nem ajándékozta, igen felindult. Bercsényi, Szirmay, Vay s egyebek izgatásából kezdett titkos szövetséget vetni a francia királlyal. Melly dolog tudtára adatván a királynak, Német-Újhelybe vittetett, de onnan Lehmann nevű német kapitány árulása által, kinek 20 000 forintot ígért szabadulásáért, Lengyelországba szaladt Bercsényihez. Onnan Bercsényivel kijövén, 1703-ban az országban

nem kis zenebonát indított. A magyarok királya igyekezett ugyan ötet kegyelmes ígértekkel lecsendesíteni, de haszontalan. A pártosok képtelen dolgokat követeltek a királytól, sőt olyan vakmerőségre vetemedtek később, hogy az ónodi országgyűlésen József magyar királyt 1707-ben letétetni kívánnák, Rákóczi Ferencet pedig Erdélyben fejedelemnek kikiáltanák.” (Hármas Kis Tükör a Tanuló Ifjak számára, Pest, 1848)

Látnivaló tehát Méltóságos Uram-barátom Bernády György, hogy valamikor éppenséggel nem volt piedesztál az, ahol ma állani dicső. Szégyennevező vala a mai piedesztál, melyre, hogy közös nevező váljék belőle, felsorakoztak idővel, Martinovics apáttal élükön egyéb párttűtők, majd Petőfi Sándor is.

Amikor ez a fenekedő poéta-ember a negyvennyolcas forradalmat megelőzőleg képviselőnek fellépett a Kiskunságban, őt sem azzal tették lehetlenné kormányparti ellenfelei, hogy Petőfiből még egész tűrhető jó magyar lesz idők folyamán, hanem azzal, hogy Petőfi Sándor eladta magát pénzért: népbolondító irkász, aki áruba akarja bocsátani a kun magyarokat. Petőfi akkor mozgékonyságának köszönhetette, hogy derekát nem törték; Méltóságod az ő helyében aligha járt volna ilyen szerencsésen, miután lábai immár a Félix-fürdői hévvizek gyógyító hatását igénylik.

Nevezem Kossuthot, Adyt? Nevezek egyéb számottevőink közül a párttűtés és nemzetárulás közös nevezőjén? Avagy nevezek a másik oldalon történelmi osztályérdemekre hivatkozó akut magyar nemzetpolitikusokat? Célozzak rájuk, akik jó magyarok voltak Kossuth-tal szemben Világos után, holott Világos előtt ők adtak écat a császárnak, hogy a magyar forradalomra horvát forradalommal, Jellasicokkal kell adni választromfot.

Nem merem, nem merem folytatni már. Olyan társaság kerekedik ki belőlünk, ha féket nem alkalmazunk a rámutatókra, miből könnyű szerrel a „*te nem panaszkodsz, te dicsekszel*” lenne ráolvasható.

Márki Sándor, a nagy történetíró jegyzi meg, hogy gróf Széchenyi István egy alkalommal Kossuthot Dózsa Györgyhez hasonlította. Erre a hasonlításra Kossuthnak egy híve így válaszol:

„És ha Dózsa, ezen egyetlen lázongó magyar népvezér nem lett volna, Széchenyi gróf úrnak kétségtelenül az Újvilág népvezérére, a nagy Washingtonra kellett volna hivatkoznia.”

Nekünk pechünk van. Széchenyi után Dózsat is rehabilitálták. Bennünket már csak rehabilitált férfiakkal lehet összehasonlítani. Mireánk már nem lehet azt mondani, hogy éppolyan nemzetáruló, mint XY, a nagy piedesztálon. Legfeljebb azt lehet mondani, hogy „nem – nemzetáruló”. A nemzetárulók – de striglis quae non sunt – sorozatában túl díszes a mi tár-

saságunk. Közéjük csak nem kompromittálhat bennünket a dühödt párt-szenvedély.

Marad számunkra a legrosszabb eshetőség, a legbosszantóbb jelleg és cím: – *nem vagyunk nemzetárulók Paál Árpád képviselő és félek, nem leszünk pártütők, átkozottak, nemzetárulók rövidesen a Magyar Párt szemében sem!*

Valóban elviselhetetlen.

Tabéry Géza

Nagyvárad, 1927. júl. 15. 3–4., Ua.: Ellenzék, 1927. júl. 15. 2., Szamos, 1927. júl. 15. 1–2.

7.

Bethlen György, Deák Gyula: Románia magyarságához!

Testvérek! Magyarok!

A választások, melyekre a törvényhozás két házának megalakítása végett a legmagasabb királyi elhatározás azzal hívott fel, hogy azok tisztaságát és szabadságát biztosítani kívánja, lezajlottak. Az eredmény ismeretes. De ismeretesek azok a durva visszaélések is, melyek ezt az eredményt a királyi elhatározás felháborító figyelmen kívül hagyásával létrehozták. Nem foglalkozunk e helyen ezekkel, a visszaélésekkel. Feleslegessé teszi ezt reánk nézve az a tény, hogy a román ellenzéki pártok komolyabb elemei is megdöbentőnek mondják azt a helyzetet, mely által a választásokat vezető kormányhatalmi visszaélései az országot megbénították. Ha így beszélnek a román pártok, úgy valóban nincs miért bizonyítgatni, hogy a magyarság érzésének szabad megnyilvánulásán is durva erőszakkal végiggázoló hatalmi terror útján létrehozott eredmény a népakarat meghamisítását jelenti.

A magyarság a választásoknál önállóan ment a küzdelembe. Közös sorakoztunk fel erre a kisebbségi sorsunkban testvéreinkül tekintett polgártársainkkal, de magunk mellett találtuk a többi kisebbség rétegeit is. Az együttműködés eredményében eddigi értesüléseink szerint a kamarában 15, a szenátusban 2 hely jut a kisebbségi blokk megválasztottainak. Ha meggondoljuk, hogy milyen eszközök ellenében tudtuk kivívni ezt az eredményt, se szégyenkezésre, se csüggedésre nincs okunk. Okunk van azonban arra, ami kötelességünk is, hogy a választási küzdelem gazdag tanulságait minden irányban értékesítsük. Az irányunkban használt eszközök, keltette lelki keserűség mellett is örömmel állapíthatjuk meg, hogy a magyar nép nagy tömegei általában megértették a hozzájuk intézett szövegünket, és kö-

vették a történelmi idők megértéséből keletkezett felhívásunkat, hogy a gyermekeink jövődjére vetett tekintettel magukba szállva szavazzanak jelöltjeinkre. Örömünket növeli az a tapasztalat, hogy felhívásunk oly helyeken is megértésre talált, hol a magyarság elszigetelt helyzetben van, és hová a választási agitáció szabadságát súlyosan megszorító hatalmi intézkedések miatt közvetlen eljutnunk nem lehetett.

E felett érzett örömünket nem tudja megzavarni még az a fájdalmas tapasztalat sem, hogy akadtak megtévelyedettek, kik elhagyták a küzdelemre felvonult sorainkat, és átszöktek velünk szemben állók táborába. Csak azért nem bélyegezzük meg súlyosabb szavakkal a romániai magyarság fóruma előtt ügyünk ez árulóit, mert még most is azt hisszük, hogy botor egyéni elfogultságukban, kicsinyes önzésükben és külön utak keresésében jelentkező fölényeskedő elbizakodottságukban nem tudták, hogy mit cselekszenek. Számoljanak cselekedetükért lelkiismeretük, a történelem ítélőszéke és Isten Széke előtt!

Ezzel szemben örömmel kell megállapítanunk a velünk választási kartellegezyménybe lépett többi kisebbség öntudatos magatartását. Köszönet ezért a derék vezetőknek, valamint a becsületes nép nagy tömegeinek. Erős meggyőződésünk, hogy a választási harc a kisebbségekhez tartozó minden polgár előtt nyilvánvalóvá tette, hogy a megkezdett úton továbbra is együtt kell haladnunk.

Parlamenti csoportunk „megfogyva bár de törve nem” veszi fel a küzdelmet ott, ahol a választások előtt abba hagyta. A számbeli megfogyatkozást pótolja az erő, melyet a küzdelemben velünk tartott tömegek bizalmából merítettünk. Emelt fővel és emelkedett lélekkel megyünk a nyert tapasztalatok hatása alatt a további küzdelembé, mert „nincs veszve semmi a sors alatt, ki el nem csüggedett”.

Az Országos Magyar Párt elnöksége nevében:
Kolozsvár, 1927. július 15.

*Gróf Bethlen György s. k.
elnök*

*Dr. Deák Gyula s. k.
főtitkár*

Újság, 1927. júl. 16. 1.

8.

Paál Árpád: A nemzetáruulás neve: nemzetáruulás

Bernády György pár nappal ezelőtt nyílt levelet intézett hozzám, melyben a „Szamos” című szatmári napilapban megjelent nyilatkozatom egyes részleteit s különösen annak egyik alcímét taglalta. Az illető alcímet („*Bernády és Gyárfás nem nemzetáruulók*”) a szerkesztőség adta, s annak a szövegtől elszakítottan olyan értelme van, mintha én hajánál fogva előrántottam volna a nemzetáruulás emlegetését. Bernády György kérdi is, hogy kinek a kérésére vagy megbízásából s mi alapon és mi célból bizonyítottam az ő javára. Válaszul leközlöm az egész nyilatkozatot, mely ezekre a kérdésekre is megfelel. Íme:

A *Szamos* tegnapi számában olvasom, hogy Drágos Teofil úr a nagybányai programbeszéde során Bernády Györgyre és Gyárfás Elemérre hivatkozott, mint akik a magyar párttal szemben a liberális pártba való beolvadás álláspontját képviselik. Drágos úrnak ez az állítása téves és megtévesztő.

Úgy Bernády, mint Gyárfás a magyar párt Elnöki Tanácsának tagjai. Bernády György ugyan ajánlotta a liberális párttal való választási együttműködést, de a párt intéző bizottságának szinte egyhangú állásfoglalása a népkisebbségi önálló lista mellett döntvén, Bernády nyilvánosan is több ízben kijelentette, hogy a párt állásfoglalását magára nézve kötelezőnek tartja. Éppen úgy kijelentette és példaadással is vallja, hogy a párt egységének a megóvását, a párthűségben való kitartást minden magyar emberre nézve legfőbb kötelességének ismeri.

Gyárfás Elemérre nézve még tévesebb Drágos úr állítása. Gyárfás még a taktikai együttműködést se ajánlotta a liberális párttal. Sőt éppen Gyárfás az, akivel szemben a liberális párt Csík vármegyében igen kiélezett küzdelmet folytat. Furcsán fest, hogy a Magyar Párt vezető emberét Csík vármegyében ütik a liberálisok, Szatmárban pedig ugyanezt az embert a maguk emberének hirdetik. Nyilvánvaló, hogy az itteni magyar közvélemény zavarba hozatalára szolgálnak az olyan híresztelések, melyek Gyárfás Elemért úgy akarják feltüntetni, mintha ő is a liberális pártba való beolvadás híve volna. Az igazság az, hogy éppen Gyárfás a liberálisok felé való orientálódásnak is elvi ellenzője.

Az igazság továbbá az, hogy úgy Bernády, mint Gyárfás, mint a Magyar Párt egész teljessége határozottan áll a párt önállóságának az álláspontján. Senki sincs köztünk, aki a román pártokba való magyar bekebeleződésnek a híve volna. A Drágos úr által történelmieknak nevezett román pártokkal esetről esetre együtt működhetünk, de a magunk történelmi pártját fel nem

adhatjuk. Mert a mi pártunkat is nagy történelem alkotta, egy egészen új világtörténelmi forduló teremtette. Annak a feladása, elvegyítése más pártokba való beolvasztása részünkről nemzetárulás volna. Bizonyára Drágos úr se kívánja, hogy Bernády és Gyárfás pártvezéreink ilyen nemzetáruló színében tűnjenek fel; tehát ő maga is belátja, hogy a Bernádyról és Gyárfásról közölt értesülései túlmentek a helyes megállapítások határán.

A román pártok és a Magyar Párt közötti helyzet tisztázása okából is kérnem kell, hogy hasonló híresztelésekkel a magyar közvélemény egységét ne zavarják. Legkevesbé várjuk a zavarást olyan vezető román politikusok részéről, akiknek a kisebbségi viszonyok őszinte rendezésének Romániában is nagy szerepük lehet.

Hozzá kell tennem, hogy egész választási utamban lépten-nyomon azzal a kérdéssel találkoznom: „Igaz, hogy háromba szakadt a magyar párt? Igaz, hogy Bernády és Krenner külön pártot alakítottak? Igaz, hogy beléptek a Liberális Pártba?” Ezekkel a kérdésekkel, az emiatt támadt kétségekkel igazán több bajom volt, mint a hatalmi nyomással. Nagyon kárhozatos munkát végeztek, kik nemzetegységünk meglazulásáról ilyen híreket terjesztettek, vagy ilyen hírterjesztésre okot szolgáltatnak. Szerencsére éppen köznépünk sorában a nemzetegység iránti ragaszkodásnak olyan megható példáit és megnyilatkozásait észlelhettem, hogy az a rossz hírterjesztésekkel szemben is világossá tette előttem összetartozásunk nagy mélységi erkölcsét és a néplélekben való gyökerezését. Egyszerű ember mondott nekem: „tessék megmondani azoknak az uraknak, akik félrejárnak, hogy mi, magyarok csak úgy élünk meg, ha egyféle magyarok vagyunk. Ne akarjanak az urak okosabbnak lenni a népnél, mert a népnek is van esze.” Ezennel át is adom ezt a népüzenetet azoknak, akiket illet.

Én magam különben kútmérgező, hamis dolgoknak ítéltam a nemzetegységünk lazulásáról szóló híreszteléseket. Tehát rendületlenül hirdetem mindenütt, hogy olyanok, mint Bernády és Krenner, teljes tudatában vannak a nemzetegység fontosságának, és az iránti köteleességüknek. Nekik ugyan voltak eltérő taktikai nézeteik, de távol áll tőlük a pártbontás szándéka, s most is hűséges közkatonai szerepet fogadtak, sőt: Bernády az Elnöki Tanácsban a vezetői szerepet is megtartotta. Mondtam, mindezeket teljes jóhiszeműséggel, az előttem eddig ismeretes tények és nyilatkozatok alapján, s Bernády nyílt levele utólag is megerősíteni látszik mindezeket, mikor írja, hogy: *„minden romániai magyar embernek legfőbb kötelessége a magyarság egységének megóvása, és a példaadó önzetlen hűségben való kitartás.”* Sőt világosan azt is írja, hogy: *„ellene voltam és ma is határozottan ellenzem, hogy a magyarság vagy bármely magyar testvérem bármelyik román pártba bekebeleződjék.”*

Tehát amit nyilatkozatomban Bernádyról írtam, azt az ő írása szerint is jól írtam. Mégis szemrehányó és helyreigazító nyílt levelet kaptam. Ez pedig azt jelenti, hogy ez a nyílt levél egymásnak ellentmondó két belső egyéniségnek a megnyilatkozása. Bernády György igazat is ad nekem, de tagadja is az igazamat. S tulajdonképpen e tagadásért írt ő nyílt levelet.

Először is tagadja, hogy ő a választási párthatározatot magának nézve kötelezőnek kijelentette volna. Igazán nem akarok a szavakon nyargalni. Tehát csak arra utalok, hogy nyílt levele szerint is kifejezetten jelezte a párt kötelékében való megmaradását, s elnöki tanácstagságának a megtartását. Jelezte ezt akkor, mikor szomorúan tudomásul vette, hogy a párthatározat nem az ő indítványa értelmében jött létre. Hogy a párt tagságában és elnökségében való megmaradás olyant is jelenthessen, hogy az illető nem ismeri el magára kötelezőnek a párt határozatát, azt igazán senki se állíthatja. A párttagság maga kötelez, az elnökségi tagság még fokozottabban kötelez. Ha tehát Bernády a párt tagságában és elnöki tanácsában való bennmaradását kifejezetten kijelentette, s éppen az indítványa ellenére hozott határozatkor jelentette ki, ezzel világosan elismerte a párt határozatának reá nézve kötelező voltát is. Ezt másképp érteni és értelmezni nem lehet.

Másik tagadása Bernády Györgynek az, hogy kétségbe vonja állításomat, melyet a román pártokba való bekebeleződés dolgában tettem. Ezzel szemben azt mondja, hogy közülünk igen sokan voltak, akik a román Néppártba való bekebelezéshez hozzájárultak. Az én tudomásom szerint nem így áll a dolog. A román Néppárttal 1923-ban kötött úgynevezett csúcsai paktumban volt egy részlet, mely szerint a Magyar Párt a parlamenten belül a román Néppárt vezérének a taktikai vezetése alá helyezi magát, de egyúttal az is ki volt kötve, hogy parlamenten belül is a saját népkisebbségi kérdéseinkben, a parlamenten kívül pedig föltétlenül önálló pártként működünk, s hogy a paktum felmondható. Mindenesetre a parlamenten belüli taktikai alárendeltség a párt önállóságának bizonyos elhomályosítását jelentette, de viszont a párt önállóságának egyébként való kihangsúlyozása és a felmondhatóság határozottan ellentmond a bekebelezésnek. Ha bizonyos politikai gyakorlat hiánya és kezdetlegesség nyilvánul is meg a parlamenten belüli elhomályosítás elfogadásában, viszont a kikötések éppen azt határozott törekvést bizonyítják, hogy *a párt még azon kezdetlegességében sem egyezett bele a bekebelezésbe.*

Igaz, hogy Bernády György Csúcsán, a paktum lakomáján aggodalmát fejezte ki a parlamenten belüli taktikai egységre vonatkozó rendelkezés miatt. De az is igaz, hogy ezt az aggodalmát csak mellékmondatokban nyilvánította. A felköszöntő, amiben ezek a mellékmondatok voltak, egyébként

részletes kifejtése volt annak, hogy Bernády hogyan jött rá saját tapasztalataiból Averescu tábornok politikai nagy elhivatottságára, s hogy a magyarsággal való megegyezés tényében is a tábornok hogyan adott zseniális példát az egyik legnehezebb állampolitikai kérdés megoldására. Rám is szuggesztív erejű volt Bernády fejtegetése, hogy a csúcsai paktumot elég jónak és a további fejlődés alapjának tekintsem. Tudomásom szerint Bernády a paktumtárgyalások egyes fázisairól is folyton tudott, azokra közvetlen állandóan befolyt, s egyes részletekben a tárgyalóknak tanácsokat is adott.

Mikor magam éppen ebben az újságban a paktumnak a parlamenti politikai egységre vonatkozó része és egyéb hiányai miatt felszólaltam, s a paktum revízióját, vagy felmondását kívántam, – Bernády Györgytől mérséklő figyelmeztetéseket kaptam. Magán a párton belül, Sándor József kezdeményezésére a paktum revíziója iránti akció mégis megindult, és mind erőteljesebbé vált. Végére is a mozgalom oda vezetett, hogy a Liberális Párttal 1925. év végén és 1926. év elején folytatott tárgyalások befejeztekor megérett a helyzet a paktum felmondására. Fel is mondták. A múlt évi országos választásokon való együttműködés már nem e paktum alapján, hanem új választási egyezmény alapján történt a román Néppárttal. Ez a választási egyezmény pedig a parlamenten belül is határozottan kikötötte a magyar párt önállóságát, s világosan csak kartellnek jelezte a választási együttműködésre vonatkozó megegyezést.

Tehát ami kezdetbeli elhomályosítás volt eleinte, azt pártunk a maga fejlődése és erősebb öntudathoz jutása során teljesen kiküszöbölte. Miatthogy pedig erre – az elmondottak szerint – valami kitartó következetességgel és szívóssággal törekedett, ebből világosan kitetszik, hogy pártunknak kezdet óta megvolt, később még jobban megszilárdult, végül pedig sikerrel ki is bontakozott a határozott tartózkodása a román pártokba való bekebelezéstől. Joggal állíthattam ilyen szívós kitartású kifejlődés után, hogy „senki sincs közöttünk, aki a román pártokba való magyar bekebeleződés híve volna.”

Történt pedig önállóságunknak, arra való elhivatásunk megérzésének, s ehhez képest való öntudatunknak a kifejlődése azért, mert önkéntelenül is meg kellett látnunk, hogy a magyarság ebben az államban külön népfogalom, melynek nyelve, kulturális hagyományai, vagyoni és társadalmi fölépítései az országos közéletben mind sajátyszerű védelemre s megértésre szorulnak. Természeti adottságok is magukkal hozzák, hogy bármely osztálybeli és bármely foglalkozásbeli magyar a magyarság folytán valami külön életközösségben van egymással. Ennek a fölismerése folytán a magyarság minden tagját napról napra mindjobban áthatotta az a tudat, hogy az or-

szág politikájában sem jelenhet meg szertecsapongóan, s hogy így az ő pártja egyúttal a maga népkisebbségi lényének a kifejezője, s nemzeti és társadalmi összesítő testület. Élettörvény ereje nőtt fel közöttünk, hogy nem Jósika Samu, vagy Ugron István, vagy Bethlen György pártja a Magyar Párt, hanem az összes magyaroké. Hogy ebben kell megtalálnunk életformánkat, ebben kell ellenvéleményeinket is közös véleménnyé alakítanunk, s mivel egyetlen közéleti erőnk csak az összetartás lehet, az összetartást nem csak politikailag, de társadalmilag is pártunk útján kell élő és folyton ható valósággá tennünk.

Életösztönös nagy ragaszkodás sodort tehát mindnyájunkat ez alakulás felé, melyet immár nem a vezetők presztízse, hanem a nemzeti érzés belső törvénye tett tekintéllyé miközöttünk. A kezdetbeli párttömörülésnek lehettek a gyarlóságai, de aztán maga a tömörülés tömegvonzásként is, hagyományként is a „magyar” fogalom egyetlen őrzőjeként is hatott, s kialakult úgy valami olyan misztikum, mely egyenlő a népkisebbségi lét nemzeti öntudatával. Kialakult az új államhatárok közötti magyar tömegegyéniség, annak a teljes sugárzású erkölcsi személyisége, mely szuronyos hatalom nélkül is, kierőszakolható parancsszó nélkül is kötelezni tud mindnyájunkat, s hűséget és odaadást kíván mindnyájunktól. Saját nemzetszemélyiségünk felsőbb lényként így lebeg mindnyájunk fölött.

Ennek a nemzetszemélyiségnek a kialakulását talán többen nem látják közülünk. A Liberális Párt meglátta, mikor letipró választási harcot vezetett ellene. Viszont a mi egyszerű népünk is lelke fölött ott érzi nemzetegységünk szellemét, mikor úgy üzent a nem látóknak, vagyis „azoknak az uraknak, aki félrejárnak”, úgy üzent, ahogy főntebb elmondottam. Magam súlyos lelki átélésekkel láttam meg, hogy felnőtt ez a nemzetegységünk minden kicsinylés ellenére, minden gyarlóságai dacára, minden támadó szétzilálási szándékkal szemben. Megéreztem benne a nagyvilág konvulziók utáni új nemzetalakulások csodáját, sorsunk Istentől szabott új útját, amit emberakarat nem vezethet vissza a maga hiúságából való eredetre, hanem amiben az emberiség differenciálódásának a nagy természeti törvénye érvényesült. Ezzel a sorsbeli nagy alakulással szemben mondom, hogy nemzetárulás minden akarat és minden cselekvés, mely nemzetegységünk ilyen kifejlődését tagadja, zavarja, magára nézve el nem ismeri, és ahhoz nem alkalmazkodik.

Mondottam nyilatkozatomban, hogy mi, romániai magyarok is történelmet értünk meg itten, s ez a történelem avatott nemzetté. Gyorsan zuhanó volt számunkra ez a történelem, de éppen ezért pár év alatt lehetővé tette, hogy népegyéniségünket önállóan megjelentethessük. S mikor ehhez a fejlőd-

dési nagy fordulathoz érkeztünk, akkor nemzetünk minden tagja számít. Nemzetárulás tehát, ha ebben a legvajúdóbb fordulóban nemzetegyeniségünknek csak egyetlen embere is kiáll a politikai piacra, s azt mondja: *„Íme, én magyar vagyok, több magyart hozok magammal, hogy elmondják a mi nemzeti sorsunk saját alakulását.”* Nemzetárulás, ha nemzetegyeniséggé vált pártom ellen csak egymagamban is pártütést támasztok, akármilyen nagy személyi vagy tárgyi megindoklottsága is volna pártütésemnek.

Ha azt mondom, hogy nem vagyok többé magyar, s hogy más nemzetegyeniségnek tagja akarok lenni: rendben van, menjek! De nemzetárulás az, ha magyarságom színében és szavával odamegyek más nemzethez, más nemzet pártjához, s azt mondom, hogy: *„Én evvel a színnel és evvel a szóval nemzetbeli társamat beterelem hozzátok; ha nem akar jönni: édesgetem; ha édesgetésre se hajlik: megijesztem; ha meg se ijed: véresre veretem.”* Minderre a munkára aztán tovább azt mondom, hogy *„áldozatot hoztam a magyarságért”*. Ha ezt a képmutatást se hívják nagystílusú emberkereskedésnek, s ha ez sem legdurvább mívű kiszakítás a nemzet lelkéből és testéből, azért, hogy nemzetem egyedei és tömegei vásár tárgyai legyenek: akkor nincs nemzetárulás. Magam, a Bernády György által külön aposztrofált Paál Árpád, s éppen az általa külön is hangoztatott saját tanulságaimon okulva, mégis azt mondom, hogy igenis, ez a nemzetárulás.

*

Ha már Bernády György jónak látta nyílt levélben azt mondani, hogy különösen dr. Paál Árpádnak nem szabad és nem illik „a nemrég múltakban szerzett saját tapasztalatain okulva” a nemzetárulás jelzőjét feleslegesen és könnyelműen használni – ezzel előszólított engem, hogy személyemet kiélezzem. Nem szokásom. Bocsánatot kérek érte mindenkitől. De az a gyanúsító vagy csipkedésre szánt ráutalás arra késztet, hogy lelkem legmegpróbáltabb részével válaszoljak.

Én is kerestem nemzetem itteni életútjait, s hiúságom támadt, hogy okosabb, és többet látó vagyok nemzetem közvéleményénél. Dacos voltam, hogy nem hallgattak rám. Aztán a dacból örült kijózanodással fölébredtem, mikor kísértettek. Hiszen engem is arra hívtak, hogy legyek betereelő vezérkolompós. Akkor azt mondtam Lapedatu és Tătărescu miniszter uraknak: *„Van a magyarságnak pártja, ahhoz viszem döntésre és további állásfoglalásra a nagyméltóságú urak kíváнатát”*. És odavittem. Ezt tettem, semmi egyebet. A Magyar Párt feloszlására irányuló kormányzándékot lebeszéltem. Ezt tettem, semmi egyebet. Aztán még néhány esztendővel ezelőtt magam voltam az, ki minden frakciózus hírem ellenére is a megszűnt Magyar

Szövetség utolsó ülésén nemzetem közvéleményét egyértelmű megnyilatkozásra bírtam, hogy nemzetegyeniségének az elismerését vallja vezető követeléseként. Ez tettem, semmi egyebet.

Ma látom nemzetem egyeniségének sorstörvényű kialakulását. Hát nem éppen saját átélésem és saját tapasztalataim igazolása-e ez, s nem éppen nekem van-e külön szenvedési jogom, hogy rajongjak e kialakulás további zavartalanságaért? Hiszen úgy esik nekem a fölöttem álló nemzetegyeniség ilyen kialakulása, mint valami megtalált hit és a velem egysorsúaknak a lélekmélyiségekig megnyitott kilátása. Csak a külön kicsi dacokról és hiúságokról kell lemondani, és íme megtaláljuk nemzetünket. Mondhatom tehát, s én mondhatom leginkább, hogy aki mégse akarja megtalálni nemzetét, annak kétségbeesett útja a nemzetárulás felé fog vezetni. Én mondhatom, én sírhatom legigazabb fájdalommal az ilyen tévelygő felé: *„Testvér, térj vissza a meredélyek szédítéséből!”*.

Mert lehet az a nemzetáruló beroskadás öntudatlan, megtévesztésekből származó, indulatok forrósága miatti eltévelyedés. A nemzetárulás akkor is nemzetárulás. Ha azt az egyetlen tévelygőt szakítja is ki a nemzet összességéből, mégis egy élő nagyorganizmusból szakítja ki, s az fáj és vérzik és veszteség annak az organizmusnak. Vissza kell térni, meg kell vezekelni, érdemekkel a veszteséget helyre kell pótolni. Így a tévedt nemzetárulásnak is lehet bűnbocsánata. De aki az ekként utána síró nemzetét is, az ekként megbocsátani tudó szeretetközösséget is csak mindig, csak fokozottabban, csak mind cinikusabban megtagadja, az ezt igazán csak nagyon önző egyéni okokból teheti. Az ilyen magát értékesíti, de nemzete rovására, nemzete lekisebbitésével. Az ilyen nemzetárulónak nem lehet más a neve, csak az, hogy nemzetáruló.

Nem mondtam még senkire ezt a szót. Tehát fölöslegesen és könnyelműen sem mondtam. Én eddig csak a nemzetárulás fogalomkörét állapítottam meg úgy, ahogy szenvedéseim és szerzett tanulságaim azt világossá tették előttem. Ha valaki ezt a fogalomkört magára veszi, maga ítélte el magát. Ideje és módja lehet visszatérésre.

*

Bernády Györgynek még egy tagadása van. Nyílt levele végén olyasmit mond, hogy a magyarság tömegei a magyar ellenség ellen szavaztak. A hivatalos megállapítás viszont igazolja, hogy minden lehengerlő tendencia ellenére is, a kisebbségek blokkja kiállotta a próbát. Bernády György, maga tudja a legjobban, hogy milyen erőszakos előkészítéssel söpörtek végig a Székelyföldön, s hogy külön pártpolitikai cél volt a Magyar Párt legszéle-

sebb tömeghelyének a mindenáron való elnémítása. Hát, ha ott a magyarok a maguk nemzetegységétől elfordultak volna, szükség lett volna az erőszakra és az urnahamisításra? Ezt még a választás végrehajtói se hiszik. Annál kevésbé hiheti Bernády György.

Az ő állítása tehát csak arra jó, hogy hamis hiedelmeket segítsen, mint ha sikerült volna a magyar pártot megosztani, s így a pártban levő nemzetegyesítés bomlását megindítani. Amint ez újság tegnapelőtti tudósításai hozták, Tancred Constantinescu liberális párti vezér Maros-Tordában éppen ezt a megosztást kívánta úgy ünnepelni, mint élete legnagyobb sikerét. Nem akarom hinni, hogy Bernády a maga megállapításával ennek az életsikernek az igazolására akarna sietni.

Egyáltalán nem akarom hinni azt sem, hogy Bernády a magyar egység elleni szavazásokról szóló híret a maga önbizalmatlansága ápolására akarta volna megírni. Pedig másik értelme és hatása ennek a megtagadó mozdulatnak csak az lehet, hogy ilyen önbizalmatlanság ébredjen. Nem hiszek az ilyen tendenciájú tagadásnak. Inkább hiszek, mert jólesik hinnem a Bernády féle nyílt levél azon részleteinek, ahol arról van szó, hogy az egység és hűség erkölcsi parancsszavának minden magyar köteles engedelmeskedni, s a magyar vezetők is kötelesek magukat annak tökéletes áldozatkészséggel, saját megtagadásuk árán is alárendelni. Inkább hiszek az önmagában ellenmondó nyílt levélből azoknak a részeknek, melyek igazat adnak nekem, mint azoknak, amelyek megtagadnak.

Tehát a *Szamos*beli nyilatkozatomat a Bernády György nyílt levele után is teljes egészében fenntartom.

Újság, 1927. júl. 18. 3-4,

Ua. rövidítve: Paál Árpád a nemzetegyesítés fogalmáról, *Szamos*, 1927. júl. 19. 4.

9.

Kós Károly: Nemzetárulás?

Ismertettük Bernády Györgynek ezt a nyílt levelét, amelyben a nemzetárulás emlegetésének újból divatossá tétele ellen hoz fel argumentumokat, s közöltük Tabéry Géának szellemes írását is erről a tárgyról. Most Kós Károly az alábbi cikket küldi a kérdésben, amelyben a maga színes és tömör egyéni módján fejti ki nézeteit a „nemzet” és a „párt” fogalmainak összevarásával szemben.

Valamikor nehéz szó volt; az apagyilkos volt csupán megközelítőleg hozzá képest. Nyolc esztendővel ezelőtt nagyon divatba jött és éppen ezért – lejárta magát, kiment a divatból és ma szinte súlytalan. Most aztán Paál Árpád, – akit pedig szeretnék még mindig komolyan venni – újra divatba akarná hozni, és e célból a maga súlyából kölcsönöz az immár könnyű szónak, hátha az segítene? Nem egészen nyíltan, sőt nagyon is burkoltan megcélozta Szatmáron Bernády Györgyöt, elvbarátait és Bernády politikai ellenfeleit is, s kijelenti – ismét nagyon burkoltan –, hogy minden magyar nemzetáruló, aki nem halad azon az úton, amelyet a Magyar Párt vezetősége parancsol minden magyarra.

Erre megszólal Bernády György, és emlékezteti Paál Árpádot egyre másra. Ő is nagyon homályosan, udvariasan, sőt habozó módon, szinte bocsánatot kérően. Úgy mellékesen, de igen határozottan hozzászól a dologhoz Tabéry Géza is, mire Paál Árpád a hivatalos pártlapnak nem kevesebb, mint két teljes oldalán, mamutcikket ír ezzel a címmel: *A nemzetárulás neve nemzetárulás.*

Paál Árpádot ma is még súlyos név és teljes nyolc hasábos írását bizonyosan nagyon megfontolta, amíg kiadta. De a „*nemzetárulás*” reneszánszát nem fogja létrehozni az a Paál Árpád, akinek hatesztendei kitartó és következetes nemzetárulói pályája egyik fő oka volt annak, hogy ez a szó – meg-súlytalanodott.

Paál Árpád vallja – és hinnünk kell, hogy vallomása fájdalmasan őszinte, hogy ő esztendőig téves utakon járt, de magába szállva és mindeneket meggondolva, a múlt tévedéseit szánva-bánva most már az egyetlenül helyes politikai úton van. Ez az út pedig a Magyar Párt egységének az útja.

Paál Árpád vallja, hogy a magyar *párt* nem más, mint a magyar kisebbségi nemzet, amiből önként adódik szerinte a konklúzió: tehát aki magyar a Magyar Párton kívül áll, aki magyar ebből az egységből kivonul, sőt azzal szembeszáll az: *nemzetáruló*.

És itt ebben a megállapításban botlott meg újra Paál Árpád.

Mert szép az elmélet és tiszteletreméltó az a kitartó türelem, mellyel becsületes és nemzetünk sorsát szívükön viselő magyarok munkálták a lehetetlent, hogy *politikai párt* keretében valósítsák meg a *nemzetegységet*. A valóság azonban az, hogy a nemzet: nemzet, melyben bennfoglaltatik a konzervatív történelmi osztálytól a demokrata intellektuelen keresztül a forradalmárig, a milliomos munkaadótól kezdve a nincstelen munkásig, a föld-birtokostól és nagytőkéstől kezdve a szellemi és kétkezi proletárig minden magyar elgondolás, mentalitás, társadalmi, műveltségi, történelmi és gazdasági kategória, és a gyakorlati élet éppen most bizonyítja Paál Árpád ellenke-

zőt bizonyítani akaró és nemzetárulást emlegető hitvallásával szemben, hogy *a politikai párt csupán: politikai párt*, amibe a nemzetet beleerőszakolni lehetetlen, tehát – ostobaság. Bizony Paál Árpád, hiába minden, a párt: nem nemzet, mint ahogy a béka is hiába fújta fel magát, nem ökör lett belőle, de – döglött béka.

*

Néhány napja egy váradi társaságban szóba került a Magyar Párt újonnan megválasztott parlamenti képvisellete, és valaki megállapította, hogy a pártvezetőség még szerencsétlenebbül járt el, mint tavaly, mert nyolc képviselője közül van ugyan három mágnása és öt jogásza, de a nyolc közül csupán egyetlen egyikük tud megfelelően románul.

Mire egy úr csendesén jegyezte meg?

Nem az a nagyobbik baj, hogy románul nem tudnak, de az, hogy *nincsen mondanivalójuk ...*

Lehet, hogy ennek az úrnak nincsen igaza, de őszintén szólva, a Paál Árpád írásában a maga Canosszája és a nemzetárulás bűncselekményének elméleti megállapításai helyett inkább arról szerettem volna én is, más is valamit hallani, hogy az új parlamenti ciklus alatt mivel akar foglalkozni a párt és parlamenti képviselői az egység emlegetésén és kisebbségi sérelmeink sűrű és akadémikus hangoztatásán kívül. Mert ha az új és kétségkívül súlyosabb helyzetben a magyar parlamenterek folytatni fogják a múlt ciklusban megkezdett semmittevésüket, akkor bizonyára jósolhatom meg, hogy sokkal hamarabb válik minden valamirevaló magyarból Paál Árpádi, ill. magyarpárti értelemben vett nemzetáruló, minthogy emberi számítás szerint elvártam volna.

*

A régi, nem túl udvarias, de örökké igaz közmondás szerint. A kutya ugat és a karaván halad. Minden dogmák, ijesztgetések, átkozódások dacára is teljes bizonyossággal be fog, mert be kell következnie a magyarság természetes csoportosulásának világnézeti és elvi alapon álló két főpolitikai pártban. Konzervatív pártban fognak tömörülni a történelmi osztályok, nagytőke, nagyipar és a tőkefüggő egzisztenciák jó része és a hozzájuk toeszkedők, a konjunktúra-elemek. Ez a párt éppen tradíciójánál fogva, melyek mindig megegyeznek az osztályérdekekkel is, természetesen a Brătianu Liberális Pártjához és az általa képviselt regáti történelmi tradíciókhoz és gazdasági hatalomhoz fog igazodni. Demokratikus pártban kell tömörülnie a testi és szellemi dolgozóknak, a kispolgárságnak és a falu népének, és ez a

párt és éppen tradícióinál fogva fogja vállalni a független, meg nem alkuvó, elvi alapokon álló ideális, az örök emberi és nemzeti célokért való küzdelmet, szintén – osztályérdekeit tartva szem előtt.

Ez a két pártalakulás természetes és szükséges. Mindkettőnek van létjogosultsága, és mindkettőben lehet haszna a – magyar kisebbségnek. És ebbe a két világnézeti és gyakorlati párttömörülésbe kell és fog átdifferenciálódni a mai Magyar Párt is.

Ez a folyamat megindult és ezt sem szép szóval, sem átkozódással megállítani nem lehet.

Paál Árpád szempontjából csupán az lehet a kérdés, hogy ő melyik oldalra fog – állani?

És hát – hol lesz akkor a – nemzetárulás?

Kós Károly

Keleti Újság, 1927. júl. 20. 5, Ua.: *Háromszéki Lapok*, 1927. aug. 7. 1.

10.

Bernády György: Reflexiók Paál Árpád országgyűlési képviselőnek

Az *Újság*nak f. évi július hó 18-iki számában megjelent „A nemzetárulás neve: nemzetárulás” című cikkére, és azzal kapcsolatos ugyancsak az *Újság* 155. és 157. számában megjelent marosvásárhelyi közleményekre.

Gyermekkoromban mesélte valaki nekem, hogy egy jámbor ember egy nagyobb gyülekezet láttára azzal a kérdéssel fordult az általa mindent-tudónak gondolt, jól öltözött férfiúhoz: „*Lieber Herr was is dos Kirchenparad*” s a tudósnek képzelt előkelő férfiú nagyképpel ekképp válaszolt a jámbor kíváncsi kérdésre: „*Kirchenparad ist Kirchenparad*”.

Ebből a rövidke meséből én is megtanultam s máig nem felejttem el azt, hogy a „*Kirchenparad* *tényleg Kirchenparad*”. De épp úgy, mint az egykori kíváncsi jámbor nem lett okosabb a kérdésre kapott felelet révén, én sem jöttem annak idején tisztába azzal, hogy mit is jelent tulajdonképpen ez a szó, hogy „*Kirchenparad*”.

Úgy, amiként gyermekkoromban megtanultam azt, hogy „*Kirchenparad ist wirklich Kirchenparad*”, most szürke fejjel megtanultam Paál Árpádnak elől idézett, távollétem alatt elkésztetett kézhez kapott cikkeiből, amiket Paál Árpád a f. évi július hó 11-én kelt és hozzám intézett „*Nyílt levelemre*” adott válaszképpen tett közzé, azt is, hogy „a nemzetárulás neve: nemzetárulás”.

De ugyanúgy, miképp azelőtt nem nyertem az előbb intézett mesécske meghallgatása révén fogalmat a Kirchenparad szó jelentőségéről, épp úgy most, amikor megöszült fejjel olvasom Paál Árpád cikkét, nem vagyok tisztában azzal, hogy Paál Árpád mire is gondol tulajdonképpen akkor, amikor ezt a szót „Nemzetáruló” leírja?

Nem vagyok tisztában azzal, nem tudom elképzelni azt, hogy Paál Árpád mire is gondol tulajdonképpen, amikor ezt a szót „nemzetáruló” leírja, mert ismerem Paál Árpádot évek hosszú sora óta, ismerem erényeit és hibáit, ismerem világnézetét, gondolkodásmódját, fájdalmait, nyomorúságait, vágyait, óhajtasait, gondját, reménységeit és ismerem végül igénytelenségét és becsületességét is, s mindezek ismerete alapján a leghatározottabb és kételyt egyáltalán nem tűrő tudatában vagyok annak, hogy az általam ismert Paál Árpád ezt a szót „nemzetáruló” soha semmi körülmények között nem képes a szó tulajdonképpeni értelmében és jelentőségében léha könnyelműséggel bárkire is vonatkoztatva leírni, vagy kimondani. S mert az általam igen jól ismert és félre nem ismert Paál Árpádról nem lehet, nem szabad feltételezni, hogy máról-holnapra megtagadja a maga egész múltját, világnézetét, emberségét, tisztességét, szóval mindazt, aminek egyedül és kizárólag köszönheti azt, hogy azzá lett, ami, és komoly elhatározással kívánjon a jövőben annak az elméletnek a keretében elhelyezkedni, amely a kényszerűségnek következtében kínos verejtékek közepette született meg, hogy t. i. minden akaratunk és minden cselekvésünk alárendelendő a *„nemzetegységünkkel azonos politikai párt” határozatainak, s az általam feltétlen biztonsággal jól ismert Paál Árpádról nem bírom feltételezni azt sem, hogy komoly meggyőződéssel vallja azt, hogy minden akarat és minden cselekvés, amely a nemzetegységünknek a politikai pártban való kifejeződését, kicsúcsosodását tagadja, zavarja, magára nézve bármily komoly ok miatt el nem ismeri, és ahhoz nem alkalmazkodik, – „nemzetárulás!”*

Ezekre való tekintettel egyelőre csak azt kértem az általam ismert és semmi körülmények között sem félreismert Paál Árpádtól, hogy nem gondolja-e, nem lett volna-e helyesebb és hozzá méltóbb, ha ahelyett, aminek sugallatára, esetleg parancsára írott s egy torzszülött, életképtelen elméleten felépített cikk helyett egy egyszerű, rövidke nyilatkozatban megírja azt, hogy a korteskedés hevében, a végszerűség közepette saját érdekében kénytelen volt olyasmit írni, amit normális körülmények között semmi esetre sem írt volna meg, és ezért elnézést kér.

Az előbb előadottakra való tekintettel a cikknek további részeire nézve egészen röviden csak a következőket jelentem ki:

1. A nemrég lefolyt általános választásokkal kapcsolatos párthatározatnak reám vonatkozó kötelező erélyét illetőleg azért, mert igazán nem akarok szavakon nyargalni, csak annyit mondok, hogy e tekintetben állásponthozat kifejtettem a párt Elnöki Tanácsának ülésén, s kifejtett állásponthozat az elnöki tanács egyhangúlag, tehát Paál Árpád is tudomásul vette. Leszögeztem azt az e hó 11-én kelt nyílt levelemben is, s az említett alkalmakkor elmondottakhoz semmi újat nem kívánok hozzáfűzni.

2. A román pártokba való magyar bekebeleződés kérdését illetőleg kénytelen vagyok kijelenteni, hogy a „Nemzetárulás neve: nemzetárulás!” című cikkben Paál Árpád által elmondottak nem mindenben helytállóak, mert én a „csúcsai ebéden”, amikor Paál Árpád hallgatott, ha szerinte csak mellékmondatokban is, de határozottan tiltakoztam a Magyar Pártnak a román Néppártba való bekebeleződése ellen, s mert a *csúcsai paktumban nem csak arról volt szó, hogy a Magyar Párt a parlamenten belül a román Néppárt vezérének taktikai vezetése alá helyezi magát, hanem arról is szó volt, hogy a Magyar Párt delegáljon hat-nyolc tagot az állandó és szerves kapcsolat megeremtése és biztosítása céljából a román Néppárt végrehajtó bizottságába, – tehát nemcsak parlamenten belül, hanem parlamenten kívüli bekebeleződésről is volt szó.*

3. Igaz az, hogy én akkor, amikor Paál Árpád, Zágony István és Kós Károly azzal a gondolattal foglalkoztak, hogy a csúcsai paktumot kíméletlenül támadni fogják, őket e tervükről lebeszélni igyekeztem. Nem tagadom azt sem, hogy ezen eljárásom rendén több ízben beszélgetéseim közben a paktum rendén kilátásra helyezett előnyökre is utaltam, de emellett reámutattam arra is, hogy milyen súlyos következményeket vonhat maga után a még életbe sem lépett paktumnak más összeköttetések szerzése és biztosítása előtti könnyelmű felmondása. Végül főképpen azzal igyekeztem Paál Árpádekát tervükről lebeszélni, hogy amúgy is elég kíméletlenségben, üldöztetésben van a magyar oldalról részük, s hogy semmi szükségét nem látom annak, hogy a már amúgy is a kelletén túl elmérgesedett helyzetük még jobban elmérgesítség.

Kapcsolatosan még csak annyit tartok a Paál Árpád állításaival szemben megemlítendőnek, hogy a csúcsai paktumnak 1926. elején operettszerűen történt felmondását illetőleg annak idején Teleki Arturnak, Toldalagi Mihálynak, „Paál Árpádnak” és nekem, tehát mindannyiunknak, akik abban az időben Bukarestben tárgyaltunk, az volt az egyhangú határozott véleményünk, hogy a felmondás abszolút időszerűtlen és szükségtelen volt, és nem a megfelelő formában történt.

Mindezek után „A nemzetárulás neve: nemzetárulás” című cikkel kapcsolatban csak egy rövidke epizódot kívánok Paál Árpád emlékezetébe idézni, s egy szerény kéréssel óhajtom őt megterhelni.

Az 1924. év november havának 13-ik napján kevéssel déli egy óra után Kolozsváron a Király- és Minorita-utcák sarkán a romániai magyarság egyik zászlóvivőjével volt szerencsém találkozhatni, aki a kölcsönös üdvözlés után azt kérdezte tőlem: „talán nálam voltál?”. Amire én azt válaszoltam: „nem, az *Ellenzék* szerkesztőségéből jövök.”

Az illető úr folytatólag azt közölte velem, hogy az Ugron-párt üléséről jön, s hogy az ott történetekről komolyan óhajtana velem beszélni. Én erre azt mondtam, hogy másnap délelőtt, amikor egy értekezleten amúgy is bizonyára találkozni fogunk, szívesen állok rendelkezésére.

Válaszom meghallgatása után az illető úr azt jelezte, hogy sürgősen, még a délután két órára összehívott intézőbizottság előtt kell velem beszélnie. Mire én azt válaszoltam, „*parancsolj, most is rendelkezésedre állok.*” Ezt követőleg minden átmenet nélkül a legnagyobb meglepetésemre a következőket voltam kénytelen végig hallgatni:

„*Különben talán teljesen felesleges minden, mert én olyan emberrel, aki Paál Árpáddal és Zágoni Istvánnal egy úton halad, amúgy sem állhatok szóba.*”

Az előbb idézettek meghallgatása után én a következőket mondtam: „*Hát akkor az Isten áldjon meg édes barátom.*” Sarkon fordultam és tovább mentem. Tovább mentem annak dacára, hogy teljes tudatában voltam annak, hogy mit jelentett reám nézve az a sarkon fordulás. *Sarkon kellett fordulnom, mert tisztában voltam azzal, hogy Paál Árpádot és Zágoni Istvánt ok nélkül pécézték ki, érthetetlenül üldözik, s mert igazságérzetem és becsületérzésem eltiltott attól, hogy én is az üvöltők soraiba álljak s mindezek folytán váltaltam a velük való sorsközösséget. Nekem ezt parancsolta a becsületérzésem és a tisztességérzetem!*

Most már áttérek az előbb jelzett szerény és könnyen teljesíthető kérésre.

Ez év május hó 19-én, pár nappal az Averescu országgyűlésének végleges berekesztése előtt, ebédközben az Enescu-étteremben külön-külön két volt képviselőtársam azt kérdezte tőlem, hogy bemegyek-e délután a Kamarába és szentelhetek-e neki ott igen fontos kérdés megbeszélésnek céljából pár pillanatot. Igenlő válaszomra mindketten azt közölték velem, hogy keretni fogják az alkalmat a velem való beszélgetésre.

A kamara ülése közben egy félreeső folyósóra vonultunk, s képviselőtársaim együttesen elpanaszolták, hogy a pártvezetőség elkerülhetetlenül katasztrófa elé viszik nemcsak a pártot, hanem az egész romániai magyarságot, s segítségük felajánlása és annak kijelentése mellett, hogy egyedül én vagyok képes a fenyegető katasztrófát elhárítani, arra kértek, hogy igyekezzem ügyüket jobb útra terelni.

Én meghallgattam őket, s azt követőleg hosszasan elbeszélgettünk a szóba hozott kérdésekről s végül ama kijelentésemre, hogy a szóban forgó kérdéseket nem lehet ilyen hirtelen elintézni, azt közölték velem, hogy a nyári szünet elején esetleg az én fürdőzésem alatt keresni fogják az alkalmat és módot a szóban forgó kérdések részletes megbeszélésére.

Mindezek kapcsán az a kérdésem Paál Árpádhoz, szíveskedjék megállapítani azt, hiszen ez arra való tekintettel, hogy nem volt a múltban sem túl sok magyar párti képviselő, nem is olyan nehéz, – hogy ki volt ez a két képviselő, mi volt a velem folytatott beszélgetésük anyaga, s mindezek után kegyeskedjék a maga új elmélete alapján ítéletet mondani a tekintetben, hogy nemzetáruló-e azok is?

„A nemzetáruulás neve: nemzetáruulás” cikket megelőző, de azzal szerves összefüggésben álló, és az *Újság* 156, és 157. számaiban megjelent közleményekben foglaltakkal majd csak akkor fogok részletesen foglalkozni – miután senkit sem akarok érdemtelenül bántani –, ha otthon részletes tájékozódást szerzek a közleményekben foglaltakra vonatkozólag. Addig is csak azt kérdem Sebestyén Miklós dr.-tól, a Magyar Párt kristálytisztá jellemű szenátorjelöltjétől, aki magyar aggódásaiban, puritánságában, tevékenységében mintaképe a közéletüknek, hogy mitől félt a választások előtt és mi alapon nyerte vissza a hitét a választást követőleg, és azt kérdezem Ferenczi Simon dr.-tól, a legérdemesebb párttitkártól, a levert képviselőjelölttől, hogy miért olyan boldog ő és miért olyan nagy az öröme?

Azért kellett felvetnem ezeket, a kérdéseket, mert nem látom azt a valamit, ami Sebestyén Miklós dr.-nak visszaadhatta volna elveszett hitét és azt a valamit, ami Ferenczi Zsigmond dr. lelkét boldogsággal és olyan nagy örömmel tölthette volna el?

Félicsfürdő, 1927. július 21.

Dr. Bernády György

Nagyvárad, 1927. júl. 23. 3., Ua.: Ellenzék, 1927. júl. 25. 6.

11.

Ferenczi Zsigmond dr.: Munkába kell állítani a magyar népegységet

A nemzetáruuló fogalmának több oldalról történt felszínre hozatala teszi aktuálissá, hogy a népegység fogalmát a népegységnek a kisebbségi elhelyezkedését, a kisebbségi népeletének lényegét, reális, gyakorlati életprogramját megkíséreljük kifejteni.

Vallom, hogy a vérségi azonossággal, közös történelmi és kulturális múlttal bíró népünk egységet képez. Ez a három tényező eredeti kritériuma a népegységnek. Hogy aztán a népegység milyen technikai formában jut kifejezésre, azt az adott viszonyok szabják meg. Ezeknek alapján mi, romániai magyarság is népegység vagyunk, még pedig a többségi román néphez viszonyítva, kisebbségi népegység. Az a körülmény, hogy a népegység kifejezése ez idő szerint u. n. párt keretében jelentkezik, az a népegység tényére nincs befolyással, és a népelet lebonyolítására csekély jelentőséggel bír. Tudott dolog, hogy ez a népegység a párt elnevezést nem a saját elhatározásából vette fel, s ha már felvette: a népegység és párt egybeeső fogalom. A lényeg az, hogy a fent említett három alaptényező folytán népegység, élő organum vagyunk, amelynek léténél fogva természetes életigényei vannak. *Van faji lelke, faji jelleme, faji eszménye, faji erkölce és öntudata.* S ezek mind határozott élettényezők, amelyek az élet minden vonatkozásában elvitathatatlanul jelentkeznek.

Aki pedig egy természetes, élő szerv életműködését zavarja, adott és eredeti irányából megkísérli eltéríteni, jellemén nem áthat csorbát ejteni, eszményeire homályt vet, öntudatát tompítja, erkölcsét megbontja: *az vét a népegység ellen, s vétsége bünné fokozódik*, ha mindezeket tudva, megfontolva, számításra, a népelet nyomós kívánalmainak figyelmen kívül hagyásával teszi.

Ezt a bűnt nem lehet sem teóriákkal, sem ravasz taktikázással palástolni.

Jobb szolgálatot vélek tenni, ha e fogalom megállapításának kiterjesztése helyett népi életünk szükségleteit, azoknak nyomósság szerinti sorrendjét, s a szükségletek kielégítésére legalkalmasabb módokat és eszközöket próbálom tárgyalni.

Három fő csoportba oszthatjuk népi életjelenségeinket: *kulturális, gazdasági és politikai csoportra.*

Népeletünknek alapvető kérdése, hogy a három csoport közül melyiket tekintjük fontosabbnak.

Nemzeti államban az uralkodó népre kétségkívül legnagyobb jelentőséggel kétségkívül a politika bír, mert a politikai életen keresztül jut kormányra, hatalomra és az államkassza kulcsához. S ezen javak birtokában szellemileg és anyagilag tudja istápolni a körébe tartozó érdekeit és közületeket.

Más azonban a kisebbségi nép helyzete a politikát illetően. Éppen kisebbségi helyzeténél fogva kormányra nem juthat, az állampénzek kulcsát nem veheti kezébe. Politikai úton tehát a kisebbséghez tartozó nép egyetemes és egyéni hasznát szolgáló eredményeket nem érhet el, minélfogva a józanész parancsa szerint erejének javát közboldogságra tettelegesen ható szellemi és anyagi kultúrája ápolására kell fordítania.

A szellemi és anyagi kultúra terén a tennivalókat olyan részletességgel és precizitással kell megállapítanunk, hogy mindenki megismerje a reá váró kötelességet, s a kötelesség teljesítésére erkölcsileg érezze magát kényszerülve azok által a látható és megfogható eredmények által, amelyek a népélet keretén belül úgy a jelenben, mint a jövőben egyéni és közboldogságot nyújtó pozitív szellemi és anyagi javakat képeznek.

Minthogy itt gyakorlati életről, a kisebb és nagyobb jelentőségű egyéni és kollektív cselekvések vég nélküli láncolatáról van szó, jól kell vigyáznunk, hogy ne essünk az elmélkedések és a levegőben járó tervek eseménytelen és tehetetlen útvesztőjébe.

A legkisebb, de egyéni és népi sorsunkat előreivó cselekedet értékebb, mint akármilyen eget ostromló társadalmi teória. A legmesszebbmenő politikai bölcsekedésnél is értékesebb, ha egyetlen falusi népiskolánk létalapját és korszerű színvonalon álló működését tudjuk biztosítani.

Végzetes hibát követnek el tehát azok, akik divatos elvek, reális tartalommal nem bíró eszmei ellentétek természetellenes és terméketlen pertraktálásával morzsolják fel népéletünk idejét és energiáját anélkül, hogy egyetlen olyan pozitív eredményt tudnának felmutatni, amelyből a nép egyetemének és minden egyes tagjának kézzelfogható haszna volna.

A kulturális és gazdasági erő kifejtés az egész világon a vérségi azonoságból született népi, illetve nemzeti közösségre van alapítva, mint olyan természetes sajátságra, amelyből a teljesítmények legtöbbje termelhető ki. Nem választhatunk tehát mi sem munkakeretet. És különösen kisebbségi helyzetünkben vagyunk a népegység feltétlen megóvására utalva, mert széttagolva számbelileg volnánk képtelenek kultúránkat és gazdasági rendszerünket fenntartani. S a széttagoltságból származó gazdasági veszteséget semmi szín alatt sem pótolja bármilyen diadalra juttatott világnézet és politikai elv, mert ezek az adott viszonyok között nem a való életben gyökereznek, csupán az eszmei szféra gyakorlatilag hasznavehetetlen részében vegetálnak.

Kisebbségi népünk vitán felüli léteérdeke tehát, hogy létharcát a legmegbonthatatlanabb egységben vívja meg.

Más kérdés aztán, hogy az egységen és az egységet kifejező orgánumon belül milyen belső életet él, szervezetét miként alakítja meg, életfunkcióját miként fejti ki.

Feltétlen kívánatos, hogy a népegység keretén belül a népélet minden mozzanatában minden egyes néptag tevékenysége számára ne csak mód engedjessék, de a tevékenységre nő és férfi, kicsi és nagy, a legerősebb társadalmi kényszerrel szoríttassék is rá.

Ezt parancsolja a való élet ma, de fogja parancsolni sokkal nagyobb nyomatékkal később, ha az életviszonyok súlya még nőni fog s az életszükségletek mind nehezebben való kielégítése folyamán beigazolást nyer, hogy pozitív értékkel bíró szellemi és anyagi kultúrát csak népegységünkön belül tudunk kifejteni, és annál nagyobb és több lesz az eredmény, minél erősebb az egység.

Azt sajnálattal bár, de magam is megállapítom, hogy a Magyar Pártnak sem központja, sem, a vidéki tagozatai ez ideig nem adhattak sem olyan népeleti gyakorlati programot, sem nem fejtettek ki olyan tevékenységet, amely népeletünkben számottevő eredménynek volna tekinthető.

Ez a fogyatékoság azonban semmi esetre sem utal arra az állásfoglalásra, hogy ebből a természetes alapon nyugvó népi közületből félresomfordáljunk, mert a láthatáron fel-feltűnő frakciók semmi valószínűséget nem mutatnak arra, hogy népünk kulturális és gazdasági életének anyagi és szellem feltételeivel inkább rendelkezzenek, mint a magyarság meglevő orgánuma.

De igenis arra utal, hogy akik a fogyatékoságokat objektív kritikával felfedik, azokat konkrét formában állapítsák meg, ha egymagukban képek, tüstént álljanak munkába, s azokat szüntessék meg. Ha pedig egymaguk képtelenek, a népi erők megfelelő csoportosításával küszöböljék ki a fogyatékoságukat. De feltétlenül az egységen belül.

A népi életben a verseny szabad, végleges korlátja nincs, csupán az útközi akadályokat kell átugrani.

Ha azonban a kifogások, ellenvetések dagályos eszmei szappanbuborékokban jelentkeznek, azzal az elpalástolhatatlan hátsó gondolattal, hogy a mozgolódó, főként a maga és uszályai számára akar vezéri székeket üresíteni, nagyon természetes, hogy a buborék erő és tartalom hiányában feltétlenül szétpukkan.

Nagyon figyelemreméltó e tekintetben a csehszlovákiai magyarság helyzete. Ott két magyar párt van: a magyar nemzeti és a keresztény szociális párt. Mindkettőnek megvan a maga elvi alapja s ami még fontosabb, vannak vezérei és vezérkara. Természetesen, mindkettő fényesen megvívta a maga szélmalomelvi harcát, meg akarván mutatni, hogy melyik az igazi demokrata magyar. Csupán egy végzetes mulasztást követtek el: a harcok szenvedélyében felmorzsolták egymás erejét, idejét és egyik sem elégítette ki a nép gazdasági és kulturális létszükségleteit.

De okultak a veszteségen s éppen napjaikban keresik az egyesülés módját.

Ez intő példa nekünk is. De élénken figyelmeztet arra, hogy kisebbségi nép életében *a szellemi és anyagi kultúra az elsőrendű létfeltétel, a politika s más elvi harc alárendelt jelentőséggel bír.*

Nyitott kérdés az után, hogy egy lelki kapcsolatra, közös megegyezésre és reális tevékenységre épített magyar egység keretén belül miként foglalja össze és fejt ki a népegység munkaerejét. A legideálisabb az volna, hogy országosan megejtendő titkos népszavazás eredményeként kerüljön ki a vezérkar. Addig is azonban, amíg ez megtörténik, a meglevő orgánunk keretén belül kell lebonyolítanunk népi életünket.

A történelmi felelősség teljes súlyára kell utalnunk azokkal szemben, akik üres jelszavakkal, avult politikai frázisokkal kötik le népegységi energiánkat anélkül, hogy valamely általános értékű, közérdekű célt szolgálnak.

*Jó testvérek, álljunk meg egy pillanatra az események forrongó zuhatagában. Tegyük szívünkre a kezünket, hívjuk fel legjobb lelkiismeretünket, s ke-
ressünk népünknek egy tenyérnyi papíron megférő olyan gyakorlati munkaprogramot, amelyet mindannyian szent meggyőződésből követünk, s amelyben mindenki felismeri saját érdekeink kielégítését, a jelen és a jövő számára egyaránt.*

Hevenyében azt mondanám:

1. Határozzuk meg a faji erkölcs, faji eszmény, faji öntudat léteitényekben jelentkező fogalmát.

2. Elevenítsük fel és tartsuk ébren népünk vallási hitét és erkölcsét.

3. Neveljük morális kötelességgé az elsőrendű iskola fenntartását olyan tanítókkal, akiknek semmi más gondja nincs, mint tanulni és tanítani.

4. Nép becsület kérdésévé tegyük az alkohol rabláncától megszabadított, józan, munkás, szorgalmas életmódot.

5. Állítsuk fel anyagi kultúránk (földművelés, ipar, kereskedelem) népkisebbségi alapra helyezett rendszerét.

6. A még magyar kézen levő tőkét bátran állítsuk a népkisebbségi létünkben lejátszódó szellemi és anyagi kultúra terv- és célszerű szolgálatába.

Ezt a talán fogyatékos programot nem lehet kifejtteni egy újságcikk keretében, de azt nagy hanggal vagyok merész belekiáltani a minket körülvevő nagy homályba: megrázóan nagyszabású, általános, egyszerre ható erkölcsi kényszerrel szorítsuk rá népünket faji alapon álló, tehát legértékesebb sajátosságát kifejtő *szellemi és anyagi kultúra* lebonyolítására, s erőinket a politikától elvonva, koncentráljunk ide, mert csak így lehetünk értékes, számunkhoz és múltunkhoz méltó részesei az ország egyetemes kultúrájának és gazdasági életének.

Fogjuk meg vasmarokkal azt a kicsi bölcsességet, amely számunkra eleven életet jelent, de futva kerüljük azt a nagy bölcsességet, amely polipkarjaival ezerfelől átfog, lenyűgöz, erőinket leköti s végeredményben: holtbiztossággal megfojt.

Labor omnia vincit improbus!

Újság, 1927. júl. 24. 9.

12.

Zágoni István: Bernády György postaládájába

Ez a levél a nyilvánossághoz szól, de válasz is van benne az elhangzott megjegyzésekre.

Bernády Györgynek a második száma nyílt levelében hol kivastagított betűkkel, hol halványabban, néhányszor előfordul ez a név is: Zágoni István. Ezekre, a ráhivatkozásokra legilletékesebbnek magamat tartván reflektálni, a nyilvánossághoz bátor vagyok én is e néhány sort adresszálni.

Amit a magyar munka gyakorlati és elvi programjaként ennek előtte írtam, vitattam, vallottam, mindazt állom s érvényesíteni igyekszem ma is, ezután is, amint szerény erőmtől kitelik. Ami részletet Bernády György a múltbeli megjegyzéseiből most nyilvánosságra hozott, ahhoz hozzá kell fűznöm a következőket:

Azt a „zászlóvivő”-t, is, aki Bernády Györgynek szemrehányást tett a velünk való „egy úton haladás”-ért és azt az akkori irányítót, aki a csúcsai paktum tartalmát a saját művének tartotta, s tarthatta, a sors már régen leszakította küzdő magyarságunk soraiból. Ma mások állnak a magyar közélet belső műhelyének hevítő kemencéjénél, s a Magyar Párt élén is, és az a régi küzdelem már fel nem idézhető. Annyira nem, hogy az a Bethlen György gróf például, aki azóta vette át a párt irányítását, sokkal távolabb állott a felidézett emlékü csúcsai paktumtól, mint Bernády György, mert nemcsak alá nem írta, de semmiféle kapacitálással nem volt rávehető, hogy a Csúcsán rendezett paktum áldomásra elmenjen. Emlékezni fog talán Bernády György, hogy éppen ő kívánta a minél intenzívebb kapacitálást. S ha ez, akkor minden igyekezet ellenére eredménytelenül maradt, és a részvételének még a látszatától is távol tartotta magát, aligha megmagyarázható volna ez a mostani ráolvasási szándék. Sőt, ha jól számba vesszük, a mai párelnökség egyetlen egy tagjának sem, volt annyi köze sem a csúcsai paktumhoz, mint Bernády Györgynek. S ha az olvasó azt kérdezné magában, hogy miért szükséges a néhai csúcsai paktumnak ez a hosszas emlegetése, én mondom: nem tudom. Avult halálában hiába feszítenők keresztre, abból úgy sem lehet precedenst kiszorítani a Maros-tordai néhány embernek a Liberális Pártba történt „bekebeleződésé”-re.

A következtetlenségnek minden halvány gyanújára, az aktualitás mértékéig szükségesnek tartom megjegyezni, hogy sem én, sem Paál Árpád nem lettünk volna soha kaphatók sem a közelebbi, sem a régebbi múltban arra, hogy egységbontási kísérlethez segítséget nyújtsunk. Annál kevésbé akkor, amikor a párt, mint a magyarság kisebbségi szervezete választási frontköz-

delemre felvonult. Amikor két magyar párt volt, és választás következett, minden igyekezetemet belevettem magam is, hogy a közös front, közös vezetőség minél gyorsabban, s idejében életre keljen. Pedig akkor nem volt szó arról, hogy bármelyik magyar párt román pártot támogathatott volna a másik ellen. Eszünk ágában sem volt pártot bontani akkor sem, amikor Tătărescu miniszter nekem is kijelentette, hogy a liberális kormány sohasem fog Bernády Györggyel érdemlegesen tárgyalásba bocsátkozni. Mert így is volt. S lett másképpen is, de az ilyen miniszteri kijelentéseknek a súlyát eléggé kitapasztalhattuk. Azok között is, akiket Bernády György maga mellé számít, vannak olyanok, akik a tőlük kitelhető presszióval igyekeztek reánk törni azért, mert Bernády György mellett állást foglaltunk. És minden pressziónak, minden kísértésnek ellenállottunk.

Mindez azonban nem ok a múltból a jelenre, hogy a Magyar Párt belső, kisebbségi életet, konszolidáló munkáját akadályozzuk, és ne erősítsük. Még kevésbé adhat a múlt okot arra, hogy a magyarság erőpróbára felvonult tömegeivel szemben az ellenfél számára szolgálatokat teljesítsünk. Az ilyen szolgálatokról mindig az volt a véleményem, ami ma, s ami lesz ezután. Ennyi az egész, ami a nyilvánosság előtti levelezésből csekélységemre tartozik. Én nem tagadhatom meg a Magyar Párt programját, mert én is csináltam, és állom, hogy az demokratikus. Nem tagadhatom meg a Magyar Pártot, mert teljes odaadással dolgoztam a létrehozásán, s ami sérelem ért, amire Bernády György is hivatkozik, az emberek, párttagok részéről ért, és nem a párt részéről, amit én ideális felépítettségében szeretek elképzelni magam fölött. Ha emberekkel, párttagokkal s azoknak esetleg az elfogultságaival találom szembe magamat a belső vitánál, attól én se megijedni, se megszaladni, se másokhoz átpártolni nem tudok, hanem csak azért is állom azt, amiről úgy tudom, hogy az a magyar igazság. S ami tényleg igazság, annak csak győznie kell. Az emberek változnak az élen, s a belső harcok helyét a munka foglalja el. Nem győzhet az, aki nem dolgozik.

Ezeket, a sorokat, nevem megforgatása miatt láttam szükségesnek bedobni e nyílt levelezés postaládájába.

Zágoni István

Újság, 1927. júl. 24. 3.

13.

Válasz dr. Bernády Györgynek

Sebestyén Miklós dr. tiszta lelkének mélységéből írja ezeket, a sorokat, amelyekben igaz magyar lelkét tárja fel, s amely minden magyar olvasóhoz szólunk a következőkben:

Az Ellenzék 165. számában megjelent „Reflexiók”-ban azt kérde tőlem Bernády György dr., „mitől féltem a választás előtt, és mi alapon nyertem vissza hitemet, a választást követően.”

A kérdés a nyilvánosság előtt lévén feltéve, a nyilvánosság előtt kell arra válaszolnom.

A választás előtt attól féltem, hogy az a tétel, amelyet éppen a választások küszöbén állított fel egy magyar politikus, hogy békeszerződés, párizsi egyezmény, gyulafehérvári határozatok nem lehetnek a mi bástyáink, azok jogi formák csupán, amelyeknek fölébe helyezendő például Tancred Constantinescu úr valamely ígérete – még hitelre talál a magyar lelkekben.

A választás előtt attól féltem, hogy egy másik politikusunknak az a teóriája: *„ha a liberálisokkal megyünk, velünk lesz a csendőrszurony, ha nem, el-lenünk és tetejébe az adóvégrehajtás stb.”* – megingat magyarokat, elbátortalanít magyar küzdőket.

Attól féltem, hogy az a szegény magyar kisgazda, iparos, kereskedő közelebbinek fogja látni az emlegetett csendőrszuronyt és adóvégrehajtást, mint a magyarság nagy céljait, és ettől az elébe tartott, ijesztő képtől nem fogja meglátni azt a másik, sokkal ijesztőbb képet, hogy mint csökkenteni egy céltudatos politika napról napra a magyarság birtokállományát névelemzés, etnikai eredet, kultúrbarrikádokkal – mint akarja ez a politika szembeállítani a fiakat az apákkal, a holnap generációját a maival akkor, amidőn egy Anghelescu-féle iskolatörvénnyel ezer meg ezer magyar gyermeknek teszi lehetetlenné, hogy anyanyelvén tanulhasson, hogy elsajátíthassa azt a kultúrát, amely a mi életünket tartalommal, szépséggel töltötte meg – hogy eként egy generációt neveljen, amely idegenül álljon, szemben szülőivel, nemzetével.

A választás előtt, amikor láttam azt az örült tohuvabuhut [sic – Gy. B.], amit városunk egész sajtója – egyetlen dicséretes kivételtől eltekintve – a liberálissá lett magyar jelöltek érdekében inscenált, amint az ámtásnak, ijesztgetésnek minden eszközével azon dolgozott, hogy a Magyar Párt küzdelmét elgáncsolja, attól féltem, hogy lelkeken úrrá lesz a csábítás, hogy magyar agyakat sikerül megtéveszteni.

Attól féltem, hogy Marosvásárhely magyarsága elhiszi, amit én nem hittem el, de amit az a sajtó vakmerően hirdetett, hogy „annak, hogy Bernády hajlandó legyen polgármesteri tisztségét megtartani, legelső alapfeltétele az, hogy a városi polgárság iránta való bizalmának avval adjon kifejezést, hogy a liberális listán szereplő magyar jelölteket támogassa a csütörtöki szavazásnál.”

Attól féltem, hogy magyar emberek el fogják hinni azt, hogy pillanatnyi, helyi előnyökért fel szabad áldozni a magyarság egyetemes, nagy és szent érdekeit, fel szabad áldozni a magyarság jövőjének egyetlen biztosítékát, a magyar egységet.

Mert hittél vallom, hogy a magyarság egységében látom egyetlen biztosítékát a magyar jövőnek, és erős meggyőződése az, hogy a magyar politika egyetlen pozitívuma még nagyon hosszú ideig csak ennek az egységnek a fenntartása, biztosítása lehet és kell lennie, hogy érjen bár jó, vagy balszerencse, az együtt találjon bennünket.

Mert én úgy látom, hogy nemcsak érzésszerű szükségesség számunkra, de ezt az egyetlen lehetőséget kényszerítik ránk azok a nemzetközi és közjogi jogforrások is, amelyek a mi sorsunkról intézkednek.

Hiszen a békeszerződések, gyulafehérvári határozatok csak egy nemzeti, vagy nyelvi kisebbséget ismernek el egy nemzeten belül. Ehhez a kerethez kell tehát alkalmazkodnia a magyar nemzeti kisebbségnek is. Már pedig ennek az egyetlen magyar nemzeti kisebbségnek, mint közjogi, kollektív jogalanynak csak egy reprezentánsa lehet. Vagyis, amint nincs Romániában kétféle magyar nemzeti kisebbség, úgy nem lehet ezen egységes közjogi alanynak két megtestesítője sem, tehát nem lehet két magyar párt sem; vagy ha ez mégis megtörténnék, egyik sem volna azon közjogi alanyreprezentálásnak tekinthető, és így egyszerre eltűnnék az a szerv, amely részünkre illetékesen követelhetné a nemzetközi egyezményekben biztosított jogokat.

De ettől eltekintve, rémülettel töltött el az a perspektíva, amelyben magyar kél harcra magyarral és egymásra lícitálva teszi politikai alku tárgyává a magyarság élethelehetőségeit.

Ennek a perspektívának sötét rémét idézte előlem ez a választás, ettől féltem.

És féltem attól, hogy az az agyonrémített, csábított és ezerszeresen megkísértett, szegény magyar választó nem fogja megérteni azt, hogy a magyarság szebb jövőjét csak erős gerinccel lehet kikényszeríteni, hogy annak szenvedés az ára, de ezt az árat is meg kell azért fizetnünk, mert megérdemli.

Attól féltem, hogy megkínzott és megrémített testvéreim el fogják hinni, hogy kis adóhalasztás, jóakarató csendőrszurony és hasonló jók ígéretei ér-

tékesebbek, mint a tudat, hogy egy későbbi generáció élvezi majd a mi szenvedésünk gyümölcsét.

Ezek a rémek rémítettek és a választás után boldogan, hirdettem, hogy visszanyertem hitemet a magyarság szebb jövőjében.

Visszaadta pedig ezt a hitemet annak látása, hogy az a sok ezer magyar kispolgár, akit semmiféle politikai iskola nem tanított meg arra, hogy mit kell tennie, pusztán a faji ragaszkodásnak természettől beléje oltott érzésétől vezetve, minden megkísértés ellenére is megtalálta az egyetlen helyes utat, amelyen mennie kellett: mint egy ember szavazott le a Magyar Pártra, és egyszerre tönkretette azok reménységét, akik a magyar egység megbontására építettek.

„Az ember hite az ó mennyország.” Kérek mindenkit, hagyjon meg engem az én visszanyert hitemben, hadd üdvözljek a szerint.

Marosvásárhelyt, 1927. július 25.

Dr. Sebestyén Miklós

Újság, 1927. júl. 27. 4.

14.

Ferenczi Zsigmond dr.: Bernády György címére

Ferenczy Zsigmond dr., a Maros-tordai Magyar Párt titkára, megszervezője, a marosvásárhelyi polgárság bizalmának letéteményese írja ezt a cikket, amelyben választ ad *Bernády György*nek a felhívására:

Bernády György dr. csekélységemet is nyilvánosság elé szólítja az *Ellenzék* 165. számában közölt reflexióban. Azt kérdezi tőlem, hogy (a választási eredmények után) miért vagyok boldog és miért nagy az örömön?

Megvallom, nem szívesen veszem igénybe a nyilvánosság türelmét a felelettel.

Feszélyez az a tudat, hogy egy szürke kisember írásgyakorlata a nyilvánosság milyen rokonszenvetlen közönyével néz szembe, amikor a közéleti nagyság két hosszú írásműve sem váltott ki semmi érdeklődést. Az emlékké vált csúcsai paktum s más elmúlt epizódok nem érdeklik a közönséget. A kiszakított nagy gondolatokat pedig sokan nem értik.

Feszélyez az is, hogy az elismert írástudók milyen lekicsinylő mosollyal bocsátják meg az újságpapír kitöltésében járatlan kezdőember próbálkozását, ha a hivatásuk zenitjére jutott nagyságok írásműveit is csupán értékükig méltatják.

Feszélyez a vásárhelyi kultúrpalota is, mert alkotója iránt lelkemben tiszteletet parancsol, és illemérzetem kötelez arra, hogy ezt a tiszteletet ne sértsem meg a kihíváshoz hasonló szatirikus reflexióval.

Feszélyez az is, hogy a negyven év felé közeledő férfi kényelmetlenül érzi magát abban az óvodában, amelyben Bernády a közélet terén gondolkodni, s szólni merő férfiakat kivétel nélkül látni szeretné.

Feszélyez az is, hogy ez alkalommal megszegem az „*áldozatok*”-kal és azok értelmi szerzőivel szemben elfoglalt álláspontomat: ne fecséreljük az időt az „*áldozatok*” ócsárlására, ne foglalkozzunk velük, hanem többeszdű társadalmi renyhesség után állapítsuk meg a közéleti munkaprogramot, és szorgalmasan dolgozzunk. Az idő aztán embernél is igazságosabban ítél.

És íme, most mégis kénytelen vagyok ezzel az írással haszontalanul s a közérdek legcsekélyebb szolgálata nélkül időt vesztegetni.

Feszélyez az is, hogy a feleletnél, bármennyire meg akarom őrizni a Bernády iránti tiszteletet, – le kell vetnem azt az együgyűséget, amelyet Bernády fölényes és lekicsinylő kérdéseivel szokása szerint rá akar kényszeríteni a szembenállóra, amikor ő valamit nem tud, vagy nem akar megérteni, vagy azt akarja, hogy azt mások se értsék meg.

Ha nem akart volna engem is, – mint a két nyíltlevélben aposztrofáltak mindenikét, – jámbor együgyűként a nyilvánosság elé állítani, megkímélte volna az *Ellenzék*-et a hozzám intézett kérdéstől, hiszen az *Újság* 156. számában, ahonnan Bernády György komolytalan gúnnyal idézget, megtalálja a feleletet az én örömöm okára nézve: „*mert a népben nem csalódtunk, mert a népet nem lehetett eltántorítani.*” Mivel azonban úgy látszik, hogy Bernádyval nem sikerült megérteni magamat, kérdésére bátor vagyok feleletet adni:

Marosvásárhelyt Bernády modern várossá tette. Épített aszfaltjárdát, azután szennyecsatornát, azután vízvezeték s sok, szebbnél szebb középületet. De egy dologra nem vigyázott: hogy a lelkek ne sorvadjanak el, s az anyagi érdek ne legyen korlátlanul uralkodó. Marosvásárhelyi társadalmi csoportvezetőinek lelke, kevés kivétellel, beleolvadt a vásárhelyi aszfaltba, fel van oldva a vízvezetéki lében és meghalt a kő kolosszusok cementhabarcsában. A közéleti vezetők magatartását nem a nép egészének érdekét szolgáló benső meggyőződés, a jövő generáció életét szem előtt tartó eszmények irányítják, hanem: *van üzlet, vagy nincs üzlet?*

Akit nem illet, ne vegye magára.

Ez az üzletes szellem irányítja az emberek jórészen nemcsak politikai és kulturális magatartását, de a vallási életét is. Ebből az üzletes szellemből burjánzik az iskoláink iránti bűnös közöny, vallásaink elhitetlenkedése, a

lelki élmények iránti érzéketlenség. Hogy míg gyomorra és gégére bőven telik, addig egy olyan polgár, aki akár 20 000 lejt is áldozhatna iskolafenntartásra, 3 000 lejt ajánl fel, s nincs hite Istent félni, midőn azt mondja: „Hogy az Isten omlassa a nyakatokba az iskolátokat s a templomotokat.”

Bizony boldog voltam, hogy a közszellemnek ilyen korrumpáltsága mellett Marosvásárhely és Maros megye polgárai a tiszta választási helyeken mutatkozva nagy számban jelentkeztek a faji eszmény, a faji öntudat hű szolgálóiként, és a faji etika védelmezőiként. Ne vonjon hát engem kérdőre senki, ha örvendtem, amidőn eltöltött az a remény, hogy ennyi faji energiát csak fel tudunk használni más minemű közéleti munkákra is, mint néhány embernek ilyen-olyan pozícióba való beválasztására.

Boldog voltam és örvendtem bizony!

Tovább megyek: Bernády György észrevette, hogy úgy a megyei, mint a városi tagozati üléseinkről mind többen és többen maradtak távol olyanok, akik népünk életében etikai, szellemi és anyagi erőt jelentenek. Megunták a sirámokat, a személyek és klikkek burkolt támogatását, az elleplezett tehetetlenséget, a hogy közvetett eszközökkel hallgatásra, munkátlanságra voltak kényszerülve. De amikor a faji érzet parancsa munkára hívta ezeket a férfiakat, önként jelentkeztek, lelkesen dolgoztak, zokszó nélkül szenvedték a szuronyt és fogságot, pedig biztosan tudták, hogy politikailag semmi eredményt nem érünk el. De élt bennük a faji etika!

Aztán a választó tömegekben elvegyülve, tapasztaltam, hogy nincsenek megijedve az uralkodó párt kilátásba helyezett retorzióitól. Hallottam tőlük: nem hiszik, hogy az állam kormánya büntetné azokat, akik senkit nem bántanak, senkivel nem helyezkednek szembe, csupán önmaguk mellett maradtak meg. És hallottam megszólalni népünk keresetlen, kikészítetlen meggyőződését: ha pedig méltatlanul sújtó kéz ér, nő a tűzálló képességünk, erőnk, kitartásunk.

És hallottam megszólalni népemben a fajfenntartó munkavágyat abban az elgondolásban, amit az *Újság* 163. számában leírtam: az impresszióimat, s ebből a felbuzduló munkavágyból azt a reményt merítettem, hogy ennyi erénnyel megáldott népnek, bármilyen megpróbáltatások árán is, kitartó együtmunkálkodása árán boldogulnia kell.

Ezért is boldog voltam és ezért is örvendtem!

S úgy gondolom, hogy az egyéni boldogság és öröm mindenkinek annyira magánügye, hogy legalábbis tapintatlanság azt nyilvánosság elé rángatni olyan formában, amint azt Bernády György dr. tette.

De nem vagyok boldog, és nem örvendek azért, mert biztosra veszem, hogy az a néhány, aki érzelmi kapcsolatok és etikai kötelék nélkül Bernády

körül settenkedő ember, mihelyt Bernádyn keresztül nem látja érdekeit szolgálva, faképnél hagyja őt.

Pedig Marosvásárhely újjáépítésének *azért a munkáért*, mindenki részéről férfias becsülés, s az élet alkonyát beragyogó szeretet [...] részként jár ki.

Végül is csak arra kérem Bernády György dr.-t, hogy hasonló ügyben ne hívjon engem a nyilvánosság elé, mert ha nyilvesszőeresztékeknek ilyen eregetése [...] ezeket megelőző múltó, de [...] események sorozata közéleti munkái jelentenek, akkor velem sem Bernády, sem más nem fog az [...] közéleti munka legjelentéktelenebb műhelyében sem találkozni. Bernády nagyon jól tudja, hogy valaki akkor tűnik el legkönnyebben a közélet színpadáról, ha agyonhallgatják, én pedig az olyan vásárhelyi közéletnek, amelyiknek egyik fejezete éppen a választásokkal zárult, semmi címen sem kívánok részese lenni.

Marosvásárhely, 1927. július 28.

Dr. Ferenczi Zsigmond

Újság, 1927. júl. 28. 6.

15.

Bernády György: Miért is nyeltük le hát a békát?

Egy, a romániai magyar lapokban megjelent hivatalos kommunikéje szerint a legközelebbi napokban az Országos Magyar Párt parlamenti csoportjának megbízásából gróf Bethlen György elnök és Gyárfás Elemér szenátor felkeresték Anghelescu közoktatásügy miniszter urat, akinél a felekezeti iskolák hosszan húzódó államsegélyének mielőbbi kiadását sürgették meg, aki a küldöttségnek kitüntető szívélyességgel való fogadása közben kijelentette, hogy ezen ügyet a Minisztertanács előtt képviselni fogja. A kommuniké folytatólagosan rámutat arra, hogy a magyarságnak a nemzeti gyász napjaiban tanúsított demonstratív magatartása nemcsak a lelkek találkozását segítette elő, de a kormány helyzetét is lényegesen megkönnyítette a tekintetben, hogy érdemlegesen foglalkozhassék e kérdés kielégítő megoldásával, s végül, említést tesz arról, hogy a Magyar Párt parlamenti csoportjának küldöttsége Anghelescu miniszter úr nyilatkozata után Brătianu Jonel miniszterelnök urat kereste fel, aki előtt ugyancsak megsürgette az államsegély hosszan vajúdó ügyének mielőbbi elintézését.

Őszinte és igaz örömmel töltötte el az én lelkemet a kommuniké, egyfelől azért, mert az abban foglaltakból azt vélem megállapíthatni, hogy a Ma-

gyar Párt parlamenti csoportjának vezetői az önmaguk teremttette nehéz helyzet dacára, a legelső kedvezőnek mutakozó alkalmat céltudatos és lelkiismeretes buzgósággal igyekeznek a romániai magyar kultúra javára, és a különböző fokú magyar felekezeti iskolákban hangya szorgalommal dolgozó és áldozatos munkát végző tanszemélyzet immár tűrhetetlenné vált súlyos helyzetének enyhítése érdekében kihasználni, és hogy azt az előbbutóbb izoláltságra vezető bizalmatlanságot, hogy ne mondjam ellenszenvet, mely a Magyar Párt vezetőinek lelkét különösen a román Nemzeti Liberális Párttal és annak kebeléből alakult kormánnyal szemben eltöltötte, lassacskán a közeledés, és a kölcsönös megértés utáni vágyakozás, a bölcs belátás és józan előrelátás kezdi felváltani.

Másfelől igaz és élénk örömmel töltötte el az én lelkemet a kommuniké tartalma azért is, mert ezen körülményből, hogy Anghelescu miniszter úr a kommunikében említett alkalommal a Magyar Párt kiküldötteinél kitüntető szívélyességgel fogadta, a felekezeti iskoláink államsegélye ügyének a minisztertanács előtt való képviselőjét kilátásba helyezte, azt vélem megállapíthatónak, hogy úgy Anghelescu miniszter úr, mint az egész kormány a legmesszemenőbb készséggel és mobilitással a történetek dacára állja azokat a kijelentéseket, amelyeket a Liberális Párt vezérfiai közvetlen a választásokat megelőzően előttem is magánbeszélgetés közben tenni szívesek voltak, s amelyekről én a Magyar Párt elnökségének és elnöki tanácsának – fájdalom, akkor eredmény nélkül – jelentést tettem, s hogy úgy Anghelescu miniszter úr, mint az egész kormány tisztában vannak azzal, hogy az államnak vállalnia kell a megfelelő részét azoknak a terheknek, amelyek a magánoktatásról szóló törvény rendelkezései következtében szakadtak a felekezeti iskolák nyakába, s amelyek alatt a mi iskoláink megfelelő segítség nélkül Románia egyetemes kultúrájának kiszámíthatatlan kárára előbb-utóbb összeomlani fognak.

Hálás és őszinte elismeréssel adózom a Magyar Párt és a magyar parlamenti csoport vezetőinek, illetve kiküldötteinél önzetlen és buzgó fáradozásaiért, és igaz szívvel kívánom, hogy a lehető legrövidebb időn belül a legteljesebb siker koronázza igyekezetüket.

Akkor azonban, amikor a vezetésem alatti református Kollégium tanári testületének és tanító személyzetének napról-napra tűrhetetlenebbé váló, nehéz gondokkal járó, már-már a tanítás kellően sikeres menetét gátló súlyos helyzetét látom, s fajtestvéreim egyéb nyomorúságára gondolok, önkéntelenül felvetődik előttem az a kérdés, miért is kellett a felekezeti iskolák államsegélye ügyének és számtalan más, reánk, a romániai magyarságra hasonlóan nagy fontossággal bíró, életbevágó, a jövőnk mikénti alakulását

irányító nagy kérdéseknek mielőbbi és kedvező megoldását egy indokolatlan állásfoglalás révén lényegesen megnehezíteni, problematikussá tenni? Miért kellett a Magyar Pártot ugyanazon állásfoglalás következtében egy előreláthatólag hosszú időre berendezkedő, erős állam kormányzattal szembe helyezni, attól azt a szó szoros értelmében izolálni, s miért kellett mindezekkel kapcsolatosan és az el nem tagadható biztató, sőt kedvező kilátások dacára minden lehetőt megtenni a tekintetben, hogy a romániai magyarságnak a múlt országgyűlés alatti parlamenti képviselte alig egyharmadára zsugorodjon a jelen országgyűlés alapját képező választások rendén össze?

Föl kell e kérdéseket vetnem, mert azt nem lehet, nem szabad feltételeznem, hogy a Magyar Párt vezetősége ne lett volna eleve tisztában azzal, hogy a Ştirbey-kormányt egy Brătianu-kormány fogja még a választások előtt felváltani, mert azt nem lehet, nem szabad feltételeznem, hogy a Magyar Párt vezetősége a Brătianu-kormányt a választások előtt történt kinevezése idejében ne lett volna tisztában azzal, hogy a felekezeti iskolák államsegélye ügyének, és a többi reánk nézve hasonlóan nagyfontossággal bíró, életbevágó és a jövőnk mikénti alakulására lényeges befolyással bíró kérdéseknek mi módon való elintézése tekintetében a Brătianu-kormányt is lesz valamelyes befolyása, mert azt nem lehet, nem szabad feltételeznem, hogy a Magyar Párt vezetősége a Brătianu-kormány kinevezését követően abban a véleményben lett volna, hogy a rövid pár hét alatt egy másik kormányt fogja a maga helyét átadni, s így ennek következtében annak nem is lesz módja és alkalma arra, hogy a bennünket életbevágóan érintő kérdéseknek mikénti és mikori elintézésre döntő befolyást gyakoroljon; s végül mert nem lehet, nem szabad feltételeznem azt sem, hogy a Magyar Párt vezetősége megfeledezett volna arról, hogy a Brătianu miniszterelnök vezetősége alatti volt kormány a múltak tapasztalatainak okulva és az eddig elfoglalt álláspontjával szakítva, több mint másfél évvel ezelőtt a kormány egyik tagja útján megbeszéléseket folytatott a romániai magyarságot érdeklő életbevágó kérdéseket illetően a Magyar Párt kiküldötteivel, s hogy ezen megbeszélések eredményeképp a múlt év tavaszán a kormány megbízottja és a Magyar Párt kiküldöttei között az akkor megejtett községi választásokat illetően egy szóbeli egyezség jött létre, amelyet Brătianu Ionel miniszterelnök úr vezetése alatti kormány hajszálnyi pontossággal, a legteljesebb korrektséggel az utolsó betűig betartott, s amelyek folyományaképp alakultak meg azok a községtanácsok, melyekben a magyarság a hozzá illő képvisellel vesz ma is részt a községek kormányzásában?

Elismerem, hogy az annak idején folytatott és előbb említett megbeszélések az állam kormányzatában bekövetkezett változások folytán megsza-

kadtak, de állítom ezzel kapcsolatban azt is, hogy az annak idején felvett és reánk, a romániai magyarságra nézve kedvező eredménnyel járt tárgyalások újból való felvétele elől nem kellett volna szabad a Magyar Párt vezetőségének a pár héttel ezelőtt lefolyt választásokat megelőzően, amikor azoknak kedvező auspiciumok között való folytatására, éppen a Liberális Párt vezérfiai által velünk szemben tanúsított előzékeny és barátságos magatartás következtében. Igen jó alkalom kínálkozott elzárkózni, mert ez esetben bizonyára lényegesen könnyebben és kellő időben lett volna a felekezeti iskolák államsegélyének ügyén felül sok más bennünket, a romániai magyarságot életbevágóan érdeklő kérdés is kedvezően megoldható.

Én úgy látom, mégis csak kár volt lenyelnünk a békát!

Marosvásárhely, 1927. július hó 31-én.

Erdélyi Hírlap, 1927. aug. 4, Ua.: *Nagyvárad*, 1927. aug. 4. 1, *Ellenzék*, 1927. aug. 5, 2.

16.

A lenyelt béka

Valakinek béka van a hasában és lekiáltja, hogy lenyelte. Dehogyan kiáltja. Elnyekergeti olyan körmönfont körmondatokban, amelyekből az egyik pontosan ötvenkilenc nyomtatott hosszúságúra terjedt ki, tartalmi szélességében pedig messzire szétfolyt az érthetatlenség homályos, sötét területein. Az ő gyomrát megfeküdte valami, amit – ő mondja – lenyelt, a szerencsés elővigyázatosság azonban elhárította azt a kísérletet is annak idején és éppen idejében, amely békát akart lenyeletni a magyarsággal.

Képzeljük csak el egy józan pillanatra, hogyan állanánk ma a magyar kisebbségi közvélemény előtt, ha a Magyar Párt is lenyelte volna valamelyik paktumnak a békáját, mondjuk például azt, amelyiket Bernády György akart felszolgáltatni keserű étékként. Hogy állanánk ma a román közvélemény előtt? Amikor a választások ugyanúgy történtek volna, ahogyan megtörténtek, amikor a választások után, az ország gyásznapjain is százával fogdosták össze a magyarokat, s a parlament párnapos munkája elég volt arra, hogy az iskolák államsegélyének lehetőségét is keresztülhúzzák, olyan indoklás, olyan kijelentések kíséretében, amilyenek elhangzottak. Bizony, elhisszük, tudjuk, hogy vannak egy páran, akik békát nyeltek, de a Magyar Párt, a magyarság távol áll tőlük és megvívta azt a küzdelmet, amely megbecsülést szerzett a magyarságnak minden irányban és minden oldalon.

Mert hallatlanul vakmerő igyekezet a magyarság ellen az, amely minden úton-módon be akarja beszélni a kormánypártnak, hogy a Magyar Párt önálló választási magatartása ellenséges állásfoglalás lett volna a kormány pártjával szemben. Amikor a román közvélemény, s úgy az ellenzék, mint a Liberális Párt vezető férfiai nemcsak, hogy nem tekintik annak, hanem kifejezett elismeréssel szólnak erről, amikor csak alkalmuk van nyilatkozni. Amikor a kisebbségi pártok elhatározásának indoklása is úgy szólott: nem akar ellenségként szerepelni. A magyarságnak erőszakkal befeketíteni akarása tudja csak úgy beállítani a pártot, amint Bernády György a maga békájával a hasában teszi: a Magyar Párt álláspontjáról valamilyen letérést magyaráz abba, hogy Anghelescu minisztertől az iskolák államsegélyét kérte az elnökség. Hol, mikor mondta, vagy gondolta valaki, hogy nem fogunk a kormányhoz és a miniszterekhez fordulni. Sőt. A népnek nevében és képviselőletében. Hiszen azért van magyar párt és éppen ezért szavazott minden hű magyar a magyar pártra. Hogy legyen, aki képviselje, kérjen, kíváncsion, követeljen. Mert, ha lenyeltük volna mind a Bernády-féle paktum-békát, akkor lehetne még pár mandátumunk, de nem lenne képviselőtünk.

Akinek béka van a hasában, szeretné, hogy másnak is legyen, a magyarság osztozzon a kemény, nagy falatból. A magyarságnak azonban tiszta, nyílt törekvései vannak. Nehéz küzdelmek után kinőtt abból, hogy a tévelygés békáit nyelessék le vele. De ha valamire kíváncsi a magyarság, azt akarja tudni, hogy milyen volt az a paktum-béka, amit Bernády György lenyelt s vállalja-e, hogy ő jelöltette a liberális listán a magyar neveket a Magyar Párt ellen? Hol áll és kikkel tart? Nem körbe font pántlikamondatok kellene ehhez, hanem nyílt, egyenes beszéd.

Újság, 1927. aug. 6. 1.

17.

Kocsán János: A Magyar Párt ellenzékiisége és a – lenyelt béka
(Dr. Bernády György cikkére)

Abszolút értékű és örökéletű igazságok gyéren találhatók. A politikában pedig, melyről régen tudjuk, hogy az exigenciák tudománya, szilárdan lerögzített állásfoglalásokat egyszer s mindenkorra szóló evangéliumi igazságok gyanánt hirdetni: vagy naivitás, vagy makacsság.

Dr. Bernády Györgyről, a *Nagyvárad* csütörtöki számában *A Magyar Párt és az iskolák államsegélye* címmel megjelent cikk írójáról, aki az impé-

riumváltozás előtti időkből való régi harcosa a közügyeknek, naivitást feltételezni nevetséges dolog volna. Sokkal tapasztaltabb; minden bántási szándék nélkül mondvá, sokkal rafináltabb politikus ő, minthogy ábrándozással lehetne gyanúsítani.

Bizonyos személyi motívumokon túl tehát, melyekről ezúttal nem akarunk írni, csak makacsság, csak a saját politikai koncepciójához való merev ragaszkodás vezethette tollát fentebb idézett cikke megírásakor, melynek alapfeltétele ezúttal is az az elgondolás, melyet Bernády György az impériumváltozás óta szakadatlanul, mint a romániai magyarságot egyedül üdvözítő hitvallást hirdet; vagyis: e magyarságnak a Liberális Párt felé orientálódása.

Őszintén szólva, nem értjük ezt a makacsságot. Nem értjük Bernády Györgyöt, legkevésbé pedig azt, hogy mily tények inspirálták éppen most, a fent említett, kesernyés hangú cikkének megírására, mely mikor vállveregető elismeréssel emlékezik meg a Magyar Párt parlamenti csoportjának vezetőiről, kik – mint ő maga is írja – a magyarságnak a nemzeti gyász napjaiban tanúsított lojális magatartása folytán bekövetkezett kedvező alkalmat „céltudatos és lelkiismeretes buzgósággal” igyekeztek az iskolai államsegély kapcsán kihasználni a magyar kultúra javára; ugyanakkor vádakot sorakoztat fel ugyanazon magyar párti vezetőség ellen, többek közt amiatt, hogy „jövendőnk mikénti alakulását irányító nagy kérdéseknek mielőbbi és kedvező megoldását egy indokolatlan állásfoglalás révén” problematikussá tette. És mélabús rezignációval, helyesebben gúnyos kárörömmel „békanyelés”-nek minősíti azt a céltudatos és lelkiismeretes buzgóságot, azt az önzetlen fáradozást, melyért néhány körmondattal feljebb dicséretet, hálát és őszinte elismerést utalványozott ki ugyanazon magyar párti vezetőségnek.

Messzire vezetne, ha a cikk körmondait felparcellázva megvitátnánk külön-külön minden állítását, de ma már, a választások után, céltalan is lenne.

A Bernády György örökérvényűnek hitt igazságával is kár vitába szállni. Ez is idejét múlta egyelőre, mert abban a kérdésben, hogy a magyarság milyen irányt kövessen: döntött a Magyar Párt intézőbizottsága, és döntött maga a magyar nép a választások alatt tanúsított hősie viselkedésével, jól lehet vele szemben az az „előzékeny és barátságos magatartás”, melyet a cikk szerint a Liberális Párt vezérfiai Bernády Györggyel szemben tanúsítottak, egészen másként nyilatkozott meg.

Ezt a döntést dr. Bernády Györgynek, a demokratának, aki az „alulról-felfelé” jelszónak egyik apostola, res judicata gyanánt el kell fogadnia, és mint ilyet nem teheti vitássá. Még kevésbé méltó hozzá, aki Brassó előtt a Magyar Párt egyik elnökjelöltje volt, ami az ő akkori politikai súlyának leta-

gadhatatlan bizonyítéka, hogy egy – szerinte – helytelen állásfoglalás miatt, kicsinyes, és ma már célja vesztett kritikával a Magyar Párt vezetőségét teszi felelőssé akkor, amikor a párt intézőbizottsága ezt az állásfoglalást szinte egyhangú határozattal tette magáévá, és így a teljes felelősség azóta is az övé.

És itt, ez a pont az, ahol Bernády cikkénél meg kell állni.

Ez a pont az, ahol meg kell mondani Bernádynak minden kerülgetés nélkül, világosan és határozottan, szóvá kell tenni cikkének alkalmából, hogy hasonló politikai megnyilatkozásai nem hozzáillők. És sem neki, sem annak a politikai iránynak, amelyet képvisel, nem válnak az előnyére.

A politikusnak – nézetünk szerint – legértékesebb, leghasznosabb tulajdonsága: a szigorú objektivitás a tények és ezeknek várható következményei megítélésében.

Bernády György ezt az objektivitást, a higgadt ítélőképességét veszíti el akkor, mikor egyrésről a Magyar Párt parlamenti csoportjáénak az ellenzék oldalán elért sikere előtt meglepetti az elismerés lobogóját, de ugyanakkor maliciózan békanyelésről beszél, ami világosabban azt akarja jelenteni, hogy ha a Magyar Párt vezetői az „önmaguk teremtetten nehéz helyzet dacára” – vagyis az ellenzék oldalán – kihasználni igyekeztek a kedvező atmoszférát a magyarság javára, miért nem teremtetten maguknak még kedvezőbb atmoszférát azzal, hogy a választási harcban a kormány oldalára állva, arra az útra léptek volna, melyen – hite szerint – „lényegesen könnyebben és kellő időben” lett volna sok, a magyarságot életbevágóan érdeklő kérdés kedvezően megoldható?

Vagyis: mi az ördögért függetlenítettük magunkat a román pártoktól, főleg a kormánypárttól, ha így is, az ellenzéki oldalon is a „bölcs belátás” útjára térünk? Miért kellett a kisebbségi listával „mindent megtenni a tekintetben, hogy a romániai magyarság parlamenti képviselője alig egyharmadára zsugorodjon?” Egy szóval: miért kellett lenyelnünk a békát?

Felelni akarunk Bernády György kérdéseire a nála sajnálattal nélkülözött objektivitásra való törekvéssel.

Mindenekelőtt: nem lehet úgy feltüntetni a dolgot, mintha a Magyar Párt parlamenti csoportja a választás után egyszerre csak kibékült volna a kormánnyal, s a „bölcs belátás” útján, ami Bernády György fogalmazásában – úgy látszik – minden áron való kormánypártiságot jelent, feladta volna azt az álláspontját, melyet a választási harcokba magával vitt.

Nem.

Azzal, hogy a Magyar Párt a bekövetkezett kedvező alkalmat a magyarság céljaira kihasználni igyekezett (hogy valóban kihasználható lesz-e, nagy kérdés!) nem adott fel semmit. És nincs miért szemére vetni azt, hogy azt a

hatást, melyet az elmúlt parlamenti ciklusban „bölcshatással” az Averescu-kormány részéről váltott ki, most, mint ellenzéki pártnak, a Liberális Párttal szemben sikerült kiváltania.

Ez a hatás – ígéret volt akkor, ígéretforma most is.

Nem több, talán kevesebb is az ígéretnél, melynek „lényegesen könnyebb és kellő időben” való teljesedésében csak a Bernády egyoldalú, elfogult és túlzott optimizmusával lehet hinni.

Nem békanyelésről van itt szó, hanem egészen másról.

Bernády György sokkal tapasztaltabb politikus, minthogy tisztában ne volna azzal, hogy ma még az utódállamok általában megtagadják a kisebbségi jogok, sőt maguknak a kisebbségi nemzeteknek a létezését is, azt vitatván, hogy csak egyenlő jogú állampolgárok vannak, s az állami szuverenitást sértő minden követelés, mely kisebbségi jogok – mint állítják: privilégiumok – elismerését sürgeti.

Nem valószínű, hogy Bernády György ezt a tényt megtagadná, ha pedig tény, tegye a kezét a szívére, és úgy feleljen: – El tudja-e képzelni, hogy más, mint ellenzéki oldalon kellő eréllyel lehessen követelni ezeknek, a jogoknak az elismerését? Olyanoknak tartja-e ezeket a jogokat, amelyekből lealkudni, amelyekből habár csak részeiben is engedni lehet? És el tudja-e képzelni, hogy farizeuskodó hajlongással, alázatos instanciákkal kormánypártok – akármilyen kormánypárt – keretén belül ki lehet vívni ezeknek a jogoknak a teljességét?

Mi azt állítjuk, hogy: nem! És ha nem, a romániai kisebbségeknek sem most nincs, sem a jövőben nem lehet más útjuk, mint az, amelyet legutóbb választottak, mely a magyarság, a Magyar Párt képviselőtét, az intézőbizottságot Bernády György és négy társának szavazatai ellenében valamennyi szavazattal elindította, – lehet, hogy még egy ideig szenvedéseken keresztül – de végső eredményében egészen biztos győzelem felé. Elindította azon az úton, melyen nem a Magyar Párt, nem a magyarság tett meg minden tehetőt, hanem egészen más tényezők (erről nem akar tudni Bernády György?) abban a tekintetben, hogy a romániai magyarság képviselte egyharmadára zsugorodjon.

A Magyar Párt azzal, hogy a német kisebbséggel kezelt fogva, mint önálló ellenzéki párt halad céljai felé, nem esik azonos tekintet alá más román ellenzéki pártokkal, melyek a kormányhatalomért küzdenek.

A magyarságnak, mint népkisebbségnek ilyen céljai nincsenek, amint-hogy nem is lehetnek.

Meg vannak viszont a maga külön céljai, melyeket, mint kisebbségi jogokat nemzetközi szerződések biztosítanak számára, melyeknek maradék-

talán érvényesülésével különleges ellenzéki szerepe meg fog szűnni, s akkor, de csakis akkor szó lehet akár arról is, hogy valamelyik román párttal, melyet magához legközelebb állónak fog érezni, kollaborál. Addig azonban a paktumok, melyek mindig a gyöngébb fél kezeit kötik össze, a magyar kisebbségi politikával összeférhetetlen.

Nem nyeltünk le tehát, nem is fogunk ezután sem lenyelni semmit, sem békát, sem egereket. És megnyugtadjuk Bernády Györgyöt, hogy részéről is csak beteges képzelődés az egész. Nem egészen bizonyos ellenben, hogy nem nyeltünk volna-e békát csakugyan, ha Bernádyra hallgatunk, mint ahogy az már egyszer megtörtént.

Nagyvárad, 1927. aug. 7. 1–2.

18.

Bernády György: Válasz Zágoni Istvánnak Bernády György postaládájába helyezett levelére

Paál Árpád országgyűlési képviselőnek „A nemzetárulás neve: nemzetárulás” című, az *Újság* 158. számában megjelent cikkére tett reflexióm rendén bátor voltam a Zágoni István nevét is megemlíteni, aki erre jónak látta „Bernády György postaládájába” címen egy, a nyilvánosságnak szóló levelet, mely az *Újság* f. évi 13. számában jelent meg, közzétenni.

A Zágoni István előbb említett levelében foglaltakat nem hagyhatom szó nélkül, mielőtt azonban erre reflektálnék, egy, a Paál Árpád előemlített cikkére vonatkozó reflexióim kapcsán tett ígéretemet kell annál is inkább beváltanom, mert az idehaza szerzett értesüléseim szerint az *Újság* 156. és 157. számában foglalt, különösképpen az én személyemmel foglalkozó, és Zágoni István két napon keresztül Marosvásárhelyen foganatosított nyomozása eredményeképp megjelent hírlapi közleményeknek ugyancsak Zágoni István a szerzője.

Az *Újság* 156. és 157. számában foglalt, és Zágoni István tollából eredő közlemények tartalmát illetően a következő észrevételeim vannak:

A 156. szám címlapján megjelent *A Magyar Párt megbontását tartotta élete nagy sikerének Tancred Constantinescu* című közleményének mindjárt a cikk címében foglaltakkal szemben Tancred Constantinescu volt kereskedelmi miniszter úr felhatalmazása és felkérése folytán anélkül, hogy szükségét érezném annak, hogy azután kutassak, hogy bárki is bármit mondott az ő személyével kapcsolatban, esetleg akárki másnak, leghatározottabban kijelentem,

hogy Tancred Constantinescu úr soha senkinek, tehát Barcanescu Maros megyei prefektus úrnak sem mondott olyasmit, amit az előidézett közlemény neki már a címben is imputál. Ilyen ambíciói nem voltak soha, de annak, hogy ilyesmit ambicionáljon, szükségét sem érezte, mert nézete szerint a Magyar Párt vezetősége évek hosszú sora óta következetesen maga megtett minden lehető, amiként a nemrég lefolyt választások eredménye is igazolja, a pártnak minél teljesebb megbontása érdekében. Ellenkezőleg, egyéb komoly jelentőségű kérdések sikeres megoldásán felül ambicionálta a múltban, s ambicionálja a jelenben is a legteljesebb őszinteséggel és becsületességgel azt is, hogy az ország különböző, de elsősorban és különbözőképpen magyar anyanyelvű lakossága, és a többséget képező román nemzet harmonikus együttélését, kölcsönös megbecsülését s e révén saját hazájának, a mi közös hazánknak konszolidációját, felvirágozását és boldogulását elősegítse.

Tancred Constantinescu úr folytatólag előadta és az annak közlésére kért, hogy arról, hogy ő évek hosszú sora óta ez előbb vázolt irányban fejtett komoly és sikeres tevékenységet ki, igen számos nagynevű magyar közéleti férfi is tehet kétségbevonhatatlan tanúságot, de a nemrég múltban tapasztaltak alapján tanúbizonyságot kell erről tennie Teleki Arcturon, Tholdalagi Mihályon, és sok más teljes hitelt érdemlő személyiségen kívül magának Paál Árpádnak is.

Az előbb előadottak útján eleget téve Tancred Constantinescu úr felkérésének, most már rátérek a szóban forgó közlemény további részeire, amelyek rendén Zágoni István előadja, hogy a Maros megyei nemzeti párti és averescanus vezetőktől kapott információi szerint a magyarság megbontására irányuló terv megbukott, Orbánék még a Bernády György minden súlyának felhasználásával sem tudtak elérni semmit, – tervük megmentéséért az erőszakhoz folyamodtak. A magyarok azonban ennek dacára győztek, s e győzelem mámorában mondotta dr. Sebestyén Miklós, a Magyar Párt kristálytisztja jellemű szenátorjelöltje, aki magyar aggódásaiban, puritánságában, tevékenységében mintaképe közéletünknek: még féltem a választás előtt, de visszanyertem hitemet, és mondotta Ferenczi Zsigmond dr., a legérdemesebb párttitkár, és levert képviselő jelölt: „boldog vagyok, mert a népben nem csalódtunk. Nagy az én örömöm, mert a polgárságot nem lehetett eltántorítani.”

Az, hogy a Maros megyei nemzeti párti és averescanus vezérek, akik iránt a velük szemben elfoglalt politikai álláspontom dacára én is őszinte tisztelettel viseltetem, mit mondtak, és mi alapon mondták ezt, amit állítólag mondtak Zágoni Istvánnak, engem e pillanatban annál kevésbé érdekel, mert ezek az urak, akikre Zágoni István hivatkozik, de akikkel

Zágoni István esetleg nem is beszélt, a választások alkalmával a liberális és az azokkal egy listán szereplő pártonkívüli jelöltek ellenjelöltjei voltak s ennek következtében nem tekinthetők éppen egészen érdektelennek. Zágoni István azon állításaira vonatkozólag, hogy Orbánék Bernády György minden súlyának felhasználásával sem tudtak elérni semmit, s hogy tervük megmentéséért az erőszakhoz folyamodtak, s hogy a magyarok ennek dacára győztek, azonban van egy pár megjegyzésem.

Orbánék Bernády György súlyát valamelyes különleges módon aligha igyekeztek felhasználni, mert ez esetben Bernády Györgyöt, aki a választásokat megelőzően több mint egy héttel elutazott, a választási kampánytól abszolút távol tartotta magát, azt nem irányította, abban egyáltalán nem vett részt, legalább azíránt keresték volna meg, hogy bár egy intéssel legyen segítségükre. Megengedem, hogy egyik-másik helyen hivatkoztak Bernády Györgyre, de ezzel szemben határozott tudomásom van arról, hogy a magyar-német párti jelöltek is igen sok esetben ugyancsak igénybe vették a saját érdekeik támogatása céljából Bernády György presztízsét.

Azzal az állítással szemben, hogy Orbánék Bernády György minden súlyának felhasználásával sem érték el semmit, s mindennek dacára a magyarok győztek, csak arra utalok, hogy Orbánék a választások rendjén Bernády György súlyának különleges igénybevétele nélkül, s annak dacára, hogy a magyar-német párti jelöltek is minden igyekezetükkel azon voltak, hogy Bernády György presztízsét minél teljesebb mértékben kihasználják, a leadott szavazatok túlnyomó többségét nyerték el, amíg az egyesült magyar-német listára a képviselő választások rendén Marosvásárhelyen a hatezren felüli választóból leszavazott 1400 és egynéhány!! s Maros megyében összesen 6000 és egypár száz választó, akik közül több mint 3000 német.

Ezek után azt a kérdést kell felvetnem, hogy nem-e hipokrizis a tények ilyenén állása mellett még azt állítani, hogy a magyarok győztek?

A magyarok nem győztek, de nem is buktak el, hanem bekövetkezett az, amit tömegeink hangulatának ismerete alapján előre megjósoltam, amit azonban az arra illetékesek nekem nem akartak elhinni, hogy a magyar választók óriási tömegei leszavaztak a liberális listára azért, hogy egy barátságosabb elbárást, enyhébb légkört biztosítsanak a maguk számára, hogy a községi választások rendén a liberálisok részéről élvezett jóakaratot és bizalmat meghálálják, s hogy az ország belső rendjének biztosításához maguk is hozzájáruljanak.

Nem csak nálunk történt ez így, így történt az Udvarhely, Háromszék és Bihar megyében is, ahol a magyarság nagy tömegei minden különösebb befolyásolás nélkül önként, saját elhatározásuk folytán szavaztak a magyar-német listák ellen.

Állításom igazolására még csak egyetlen konkrét esetet említek fel. Csík megyében, a hol a képviselő választások rendén a liberális lista elenyészően csekély számú szavazatot kapott, a megyei és községi tanácsok által választandó szenátorválasztásnál leszavazott összesen 382 megyei és községi tanácsos. A leadott 382 szavazatból a megyeszerte nagy népszerűséggel bíró Görög Joachim kapott 74 és a liberális jelölt 308 szavazatot. Ugyanezen vármegye gyergyószentmiklósi választó körzetében, tehát a Görög Joachim legközvetlenebb otthonában, ugyanezen választás alkalmával 102 megyei és községi tanácsos közül leszavazott 90, s a leadott szavazatból kapott Görög Joachim 24-et és a liberális jelölt 75 szavazatot.

Mit jelent ez? Nem-e azt jelenti, hogy a Magyar Párt vezetőségével szemben a képviselő választások rendén a legteljesebb engedelmességet tanúsító vármegye magyarsága is mintegy expiálni akarta még Görög Joachim elbuktatása árán is az előző választások rendén tanúsított állásfoglalását.

Azt mondhatná bárki ezzel szemben, hogy a liberális jelölt csak erőszak, urnalopás stb. útján érhetette el Csík vármegyében Görög Joachimmal szemben ezt az eredményt, egy ilyen nemű állítás ellenében azonban én azt a kérdést vetem fel, hogy ha erőszak, urnalopás stb. eredménye volt a liberális jelölt győzelme, miért nem szólalt fel ezen választás igazolása rendén Gyárfás Elemér szenátor, aki az igazolás idején jelen volt a szenátus ülésén?

Arról, hogy szabad volt-e egy érdemekben Görög Joachimhoz hasonlóan gazdag férfit egy ilyen bukásnak kitenni, nem is beszélek.

Az előbb elmondottak képezték azoknak a kérdéseknek az alapját, amelyeket Paál Árpád *A nemzetárulás neve: nemzetárulás* című cikkére vonatkozó reflexióim rendén Sebestyén Miklós és Ferenczi Zsigmond doktorokhoz intéztem, s ezek voltak az okai annak, hogy nem tudom megérteni azt, hogy mitől nyerte vissza Sebestyén dr. a maga elvesztett hitét, és mi tette Ferenczi dr.-t olyan nagyon boldoggá?

Az előbb említettek útján megadtam egyszersmind mindkettőjüknek az *Újság* 166. és 167. számában megjelent, és hozzám intézett soraimra vonatkozó válaszomat.

II.

Az *Újság* 157. számában megjelent, *Búcsú a vásárhelyi magyaroktól* ugyancsak Zágoni István tollából eredő cikkekre vonatkozóan kijelentem, hogy a kérdéses alkalommal nálam megjelent polgártársak nevében hozzám intézett megkeresésre adott válaszom valóban rideg volt, de ezen beis-

meréssel kapcsolatosan állítom, hogy válaszom mindenkben méltó volt ahhoz a kellően meg nem fontolt megkereséshez, amely azon alkalommal hozzám intéztetett, s azokhoz a körülményekhez, amelyek között ez a megkeresés hozzám intéztetett. Tény az is, hogy a szóban forgó alkalommal mondtam, és hozzá felemelt fővel mondtam azt is, hogy immár majdnem 40 éve dolgozom saját érdekeim feláldozása mellett fáradságot nem ismerve, önzetlenül a város és polgársága érdekében, s hogy éppen ezen szolgálatok révén bőségesen kiérdemeltem legalább annyit, hogy az a polgárság, amelynek érdekében fel nem becsülhető áldozatokat hoztam és szolgálatokat tettem, megkíméljen engem az önmaga érdekében is mindenkoron hasonlóan kellemetlen pillanatoktól.

Ugyanezen alkalommal kijelentettem azt is, hogy senki előtt olyan kijelentést, hogy az itten viselt párttisztsegeimről való lemondásomat követőleg, mint közkatona fogom a párt jelöltjeit a választások rendén támogatni, s a párt zászlaját diadalra juttatni, hanem ezzel éppen ellenkezőleg, a legilletékesebb helyen, a párt Elnöki Tanácsának színe előtt azt jelentettem ki, hogy a választások kapcsán nekem esetleg felkínálendő jelöltséget nem fogadom el, s hogy a választásoktól abszolút távol fogom tartani magam.

Zágoni István azt mondja továbbá a szóban forgó cikkében, hogy akkor, amikor a nálam levőknek a polgármesteri állásommal való lemondásomat bejelentettem, szigorúan határozott voltam, de két ember, és pedig Tóthfalusy József, és az egykori cionista Bürger Albert tudták azt, hogy ezen a határozottságon segíteni lehet.

Nem kutatom azt, hogy Zágoni István hová célzott, mit akart elérni egy ilyen burkolt gyanúsítás révén, s arról sem vitatkozom, hogy áldozatoktól sem riadva vissza kitartott a magyar álláspont mellett, cionistasággal vádolni, hanem megnyugodva abban, hogy mégiscsak igaz az, hogy „wie der Schelm ist, so denkt er”, azt kérdezem Zágoni Istvántól, hogy miként fogadhatta el Bürger Alberttől, a volt cionistától azt az elég tekintélyes összeget, amelyet Bürger Albert az én kérésemre Zágoni István jelenlétében az *Újság* kilátásba helyezett részvényei ellenében jegyzett, és mikor szolgáltatta az *Újság* részvénytársaság a Bürger Albert által jegyzett, és befizetett összeg ellenértékét képező részvényeket Bürger Albert kezeihez ki?

Avagy azon a véleményen van Zágoni István is, hogy a pénznek nincs szaga?

Zágoni István ezután hosszadalmasan leírja Tancred Constantinescu úrral az ő értesülései szerint lefolyt tárgyalások menetét. Anélkül, hogy reflektálnék Zágoni István közleményeinek ezen részében hemzseggő valótlanságokra, anélkül, hogy a cikkben érintetteknek a vitán felüli fajhűségét, tisztet-

ségét és korrektségét Zágoni István gyanúsításai ellen bármilyen irányban is megvédelmezni igyekezném, vagy azt kutatnám, hogy mit is mondott Orbán Balázs Tódor Józsefnek, a leghatározottabban kijelentem, hogy én senkit, tehát Orbán Balázst, Erdélyi Elemért és Bürger Albertet sem hívtam vagy hívtam más által közvetve fel, senkit sem kértem vagy kérttem, illetve biztatam vagy biztattattam más által arra, hogy jelöltséget vállaljon, viszont ezzel szemben elismerem azt, hogy utólag köszönetet mondtam Orbán Balásznak, Erdélyi Elemérnek és Bürger Albertnek, hogy a Magyar Párt programja alapján pártonkívüliként a liberális listán jelöltséget vállaltak, s e révén a romániai magyarságnak soha meg nem hálálható, értékes szolgálatot tettek.

Az említett cikk rendén elmondja továbbá Zágoni István, hogy tárgyaltak (kik?) a szolgálatra megszerezhető sajtóorgánumokról azzal az elhatározással, hogy mindeniket minden áron megszerzik, hogy a Magyar Párt szóhoz se tudjon jutni, s hogy Gyulai Zsigmond egy marosvásárhelyi hétfői lap szerkesztője, Fekete Andor dr., Radó Sándor főmérnök és Sebestyén Miklós dr., a kristályjellemű szenátorjelölt előtt és másoknak is azt beszélte, hogy ő, ti. Gyulai Zsigmond Bernády Györggyel tárgyal arról, hogy mennyi pénzt kapjon a liberális párttól, Zágoni István előbb idézett állításával szemben csak a következők elmondására, szorítkozom:

Félix fürdőből történt hazatértem után kérdést intéztem Radó Sándorhoz, akire Zágoni hivatkozik, aziránt, hogy mit is mondott Gyulai Zsigmond az ő, Fekete Andor dr. és Sebestyén Miklós dr. jelenlétében a választás kapcsán történt hírlapvásárlásokat illetően?

Radó Sándor a hozzáintézett kérdésemre félremagyarázást egyáltalán nem tűrő határozottsággal azt jelentette ki, hogy Gyulai Zsigmond olyasmit, amit neki Zágoni István az *Újságban* megjelent cikkében imputál, az ő jelenlétében soha sem mondott, s erre való tekintettel meg is kérte Gyulait, hogy az *Újságban* megjelent hazug hír megcáfolása érdekében tegye meg a szükséges lépéseket.

Kapcsolatosan elmondotta Radó Sándor azt is, hogy az ő, a Fekete Andor dr., Sebestyén Miklós dr. és Gyulai Zsigmond együttes jelenlétében tényleg szóba került az, hogy kap-e valamit, és ha igen, mit kap Gyulai azért, hogy a liberális álláspontot támogatja, s hogy ezen alkalommal az mondott neki, hogy bolond lesz, ha azokért a szolgálatokért egy megfelelő összeget nem követel.

Másnap, utalással a Zágoni István szóban forgó cikkére, kérdést intéztem Gyulai Zsigmondhoz aziránt, hogy mit is mondott ő az én személyemmel kapcsolatosan Radó Sándor, Fekete Andor dr. és Sebestyén Miklós dr. jelenlétében?

Gyulai Zsigmond a hozzáintézett kérdésekre kétséget nem tűrő határozottsággal azt mondotta, hogy ő olyasmit, amit Zágoni a kérdéses cikkében állít, soha nem mondott. Kapcsolatosan Gyulai Zsigmond elmondotta ezt követőleg azt is, hogy a szóban forgó állítás megcáfolása érdekében, Radó Sándor felkérésére is, egy nyilatkozatot küldött az *Újság* szerkesztőségéhez, de az az általa küldött nyilatkozatot mindez ideig nem adta le.

Kapcsolatosan említést tett Gyulai a beszélgetésünk rendén még arról, hogy akkor, amikor ő az előbb említettekkel beszélgetett, éppen Sebestyén Miklós dr. biztatta őt arra, hogy szolgálataiért legalább százezer lejt követeljen a Liberális Párttól, s hogy Fekete Andor dr. ezt követőleg azt mondotta, hogy 50 000 lejjel is megeleghedhetik.

Mindezek után a Zágoni István cikkében foglalt, szóban forgó állításokkal kapcsolatosan csak azt kívánom még kijelenteni, hogy én sem Gyulai Zsigmondnak, sem más hírlapírónak miként való honorálása tekintetében senkivel sem tárgyaltam, hogy az, aki ennek ellenkezőjét állítja, jóhiszeműen vagy rosszhiszeműen, de mindenképpen hazudik.

Zágoni István arról is szól a kérdéses cikkében, hogy a belügyminiszter táviratilag visszaadta Bernádynak a polgármesterséget és „behelyezte Kovács Eleket a fizetési permanens családba”.

Az én személyemmel kapcsolatos csipkelődéssel nem kívánok foglalkozni, azonban ki kell jelentenem, hogy Kovács Elek nem helyeztetett be semmiféle fizetési permanens családba, hanem egy jogerőssé vált felmentő ítélet következtében a törvény rendelkezéseinek megfelelően visszahelyeztetett abba az állásba, amelyből egy sajtóügyben történt vád alá helyezés következtében felfüggesztett.

Zágoni Istvánnal az *Újság*nak ugyancsak a 156. számában megjelent közlemény azon részére, amely szerint „az egész polgárság tisztázandónak tartja és várja Bernády Györgynek a szerepét,” kijelentem, hogy a célból, hogy a választások alkalmából tanúsított magatartásom, eljárásom, szerepem tisztáztassék, bárkinek, bármikor szívesen állok azzal a feltétellel a rendelkezésére, hogy a beindítandó eljárás megállapításai haladéktalanul közöltesse nek a nagy nyilvánossággal, hadd lássa és lássa különösen Marosvásárhely város polgársága azt, hogy ki szolgálta ezen alkalommal is önzetlenül, még áldozatok és meghurcoltatások árán is a romániai magyarság, de különösen a marosvásárhelyi és Maros megyei magyarság érdekeit, s kik akarták a maguk gyerekes és beteges ambíciójukat és hirtelen nagyra nőtt érvényesülési vágyukat a marosvásárhelyi és Maros megyei magyarság rovására kielégíteni?

Az *Újság*nak ugyancsak a 156. száma fenntartással bár arról ad teljes jóakarataról tanúbizonyságot teendő hírt, hogy többek aláírásával egy bead-

vány érkezett a marosvásárhelyi úri kaszinóhoz, amely azt kéri, hogy tegye a kaszinó vezetősége fegyelmi választmányi vita tárgyává, vajon a legutóbbi események miatt Bernády György viselheti-e tovább is a kaszinó elnökségét?

E hírrel kapcsolatosan csak annak kijelentésére szorítkozom, hogy más-nemű elfoglaltságomra való tekintettel, amint barátaim igen jól tudják, tényleg foglalkoztam a kaszinó elnökségéről való lemondás gondolatával, a hír megjelenése óta azonban nem foglalkozom e gondolattal, hanem várom teljes békétüréssel a Kaszinó vezetőségének e tekintetben hozandó határozatát.

Arról, hogy az *Újság* híre szerinti beadvány beérkezett-e a Kaszinó vezetőségéhez, nem tudok, e tekintetben egyelőre tudtommal csak az *Újság* szerkesztősége szolgálhat az érdeklődőknek felvilágosítással.

Most pedig végül kötelességszerűen reflektálni kívánok Zágoni István által postaládamba helyezett, nyilvánossághoz szóló és az *Újság* 168. számában megjelent levél egyetlen passzusára.

E passzus a következőleg szólt:

„Eszünk ágában sem volt pártot bontani akkor sem, amikor Tătărescu miniszter nekem is kijelentette, hogy a liberális kormány sohasem fog Bernády Györggyel érdemlegesen tárgyalásba bocsátkozni.”

Az előbb idézettek alapján kérdést intéztem Tătărescu miniszter úrhoz, miután a liberális kormány vele szemben évek óta tanúsított magatartása éppen az ellenkezőjét bizonyítja annak, amit Zágoni István állít, hogy hol és mikor mondotta Zágoni Istvánnak azt, hogy a liberális kormány soha sem fog Bernády Györggyel érdemlegesen tárgyalásokba bocsátkozni?

A miniszter úr a hozzáintézett kérdésekre annak a leghatározottabb formában való kijelentésére hatalmazott és kért fel, hogy Zágoni Istvánnak ilyesmit soha nem mondott és már azért sem mondhatott, mert Zágoni Istvánnal soha nem volt olyan viszonyban, a mely viszony ilyenmű kérdéseknek vele való megbeszélését lehetővé tette volna.

További beszélgetéseink rendén elmondotta még a miniszter úr, hogy különösen érthetetlennek tartja Zágoni István és Paál Árpád magatartását és állásfoglalását, mert épp ezek az urak voltak elsősorban részesei mindazoknak az akcióknak, amelyek a Magyar Párt teljes vezetőségének bármi módon való teljes félre állítását célozták.

Tevékeny részesei voltak ezek az urak azoknak a tárgyalásoknak, és annak az akciónak, amelynek 1924. május havában Jakabffy Elemér állott az élén, amely az egész vezetőség miként való eltávolítása ügyében vele Kolozsváron tárgyalt, ugyancsak ezek az urak hívták meg őt 1925. év elején a

brassói gyűlés után a párt egész vezetőségével szemben tüntetendő, és a magok lojalitásáról tanúságot teendő, Kolozsváron, az Újságírók Egyesülete által az ő tiszteletére rendezett bankettre.

De nem megyek tovább, nem vetem föl azt a kérdésem, hogy szükség volt-e engem mindezek megírására kényszeríteni, szolgálatot tettek-e a romániai magyarságnak azok, akik az eldobott kesztyű felvételére erőszakoltak, végzek ezzel, bevégeztem a magam részéről a választásokkal kapcsolatos, s az akaratom ellenére rám kényszerített vitát is.

Marosvásárhely, 1927. augusztus 5.

I. *Erdélyi Hírlap*, 1927. aug. 9. 1–2., II. *Uo.*, 1927. aug. 10. 2–3.

19.

Krenner Miklós: Kisebbségi polgárháború

Mérgezett fegyverekkel folyik: gyanúsításokkal, a nemzetárulás léha frázisainak és a renegát-vádak sűrű hangoztatásával. Különösen Bernády György személyét vette célba és a Magyar Párt hivatalos lapjának lövészárkából azok irányításával, folyik a támadás, akik valamikor a hivatalos vezérlét legádázabb ellenzéke voltak. Előrelátható volt, hogy a választások után sok kemény szó fog hullani, mert a magyar kisebbség különböző árnyalatainak politikai magatartása egyaránt anyagot szolgáltatott kölcsönös bírálatokra. Az elmaradhatatlan bírálat csak rokonszenves volna azoknak, akik a múlt év dereka óta elvi szükségletnek hirdették a komoly és őszinte politikai kritikát, ezeknek sorában nekem is, aki a reform mozgalmat a „termékeny bírálat” jelszavával indítottam meg. Álljuk és vállaljuk.

De sajnos, ami folyik, már messze áthaladta az okosság és józanság határvonalát: a személyeskedés és intrika kotyvalékától megmámorosodva polgárháború felé sodorják a harcot a hivatalosság látszatával és különösen azok, akik elveik átdolgozását nem vonják kétségbe: őszinte és önzetlen meggyőződésből – oly rövid idő előtt hajtották végre, hogy már ildomos-ságból is nagyobb tartózkodást írhatnának elő magoknak. Egyenesen visszataszító, hogy az epeömlés majdnem kizárólag Bernády ellen irányul, aki az elnökelöltség vállalása óta állandó és méltatlan hajszának tárgya, holott államférfiúi képessége magasán felette áll üldözőinek, és a román pártok fele a leghatályosabb tényezőnk már csak azért is, mert az egész aktivitást ő kezdeményezte. Bernády taktikai merevségét jogosan lehet bírálni, egyéni érzékenységének hátrányairól lehet vitázni, de állandóan rosszhiszeműsége-

get, ellentmondást, bosszúállást, cselszövést, önérdeteket kutatni – detektív módszerekkel is – szavai és cselekedetei mögött, súlyos és kártékony politikai bűntény. Sajnos, nem tulajdoníthatok magamnak különösebb jelentőséget, de egyéni becsületeм teljes latba vetésével mégis tartozom kijelenteni, mint aki Bernády tárgyalásainak néhány fontos állomásán részt vettem, hogy aggodalmasabban nem lehetett örködni a magyar kisebbség egysége, és a magyar kisebbség politikai becsülete felett, mint ahogy Bernády tette. Ha nem lett volna a végletekig lelkiismeretes, ha csak egyéni érdekét nézte volna, ha alkalma lett volna a Magyar Párt nagyobb részeire hivatkozni, az egész választási helyzet másként alakult volna. És Bernády mandátummal felruházva most súlyos engedmények realizálásával bíbelődhetne, ahelyett, hogy szélmalom-harcot folytasson konok és hiú ellenvéleménnyel, ahelyett, hogy keseregien a magyar kisebbségre a jövőben háramló komoly megpróbáltatások miatt.

Tulajdonképpen mi történt? A Magyar Párt hivatalos része a politikai bölcsességet abban látta, hogy az eddigi paktumos vagy karteles rendszert félre téve, nem túlságos nagy előrelátással megkötött egyezményt létesítve a németiséggel, mint harcos ellenzék szálljon szembe a román pártokkal, első sorban a kormányt adó liberálisokkal. Arra hivatkozott, hogy ebből nagy erkölcsi haszon következik, és különben is ezt kívánja a közvélemény. Néhányan, akik abban a meggyőződésben voltunk, hogy az eddigiek után nem lehet a leghatalmasabb román párt hosszú uralma küszöbén merev ellenzéki-ségbe fullasztani a reálpolitikai lehetőségeket, másrészt tömegeink egy része, különösen az ipari és kereskedelmi érdekeltségek egyébként is a liberális orientáció mellett vannak, a hivatalos szervezetek pedig nem képviselik tárgyilagosan ezeket a rétegeket, azt követeltük, hogy a magyarság szövetkezzék a liberálisokkal. Az első álláspont győzött, a liberálisokkal való együtt haladás hívei igen súlyos vereséget szenvedtek – az Intéző Bizottságban, hogy majd ennek keserű nyomatéka ránehezedjen utólag az egész Magyar Pártra, ha a választásokon összetöri magát az elébe állított torlaszokon. Közbe a liberális orientáció hívei meghívást kaptak a Brătianu kormány megalakulásának első óráiban Bucureştibe, és itt kitűnt, hogy Bernády, ha a magyarság zömét képviselhette volna, nagyon kedvező helyzet kulcsát kaphatta volna kezébe, de néhány elvbarátja társaságában így is vívmányokat és mindenesetre személyi előnyöket hozhatott volna. A hivatalos párt által felborított helyzetben Bernády minden előnyt visszautasított a párt egysége és méltósága érdekében. Nem a párt egységének bálványa kedvéért, melynek kenetes szolgálatában mandátumokat vagy babérkoszorúkat lehet szerezni, hanem a pártegység erkölcsi tőkéjének szolgálatában,

amelynek során biztos mandátumot veszít el a hívó, sőt kockáztatja az egyetlen magyar polgármesterséget is, ami mégis csak többet jelent talán, mint ahogyan a pártiroda némely testőre állítja. Igen, az az elgondolás, hogy néhány naturál politikus vállalja párton kívül a liberális listán a jelöltséget a nemzetárulás vádjával egyetemben és legyen a liberálisok felé egy esetleges összekötő szerve, igenis ez az elgondolás felmerült, és aztán éppen Maros-Tordában meg is valósult. De ez nem a Bernády számlájára írható és ezért a gondolatért, bár a megvalósításában már régen nem lehetett, az erkölcsi felelősséget csakis én tartozom viselni. Lesz idő, amikor részletesen el fogok számolni „bűnömről.”

Kijelentem, továbbra is minden erőmmel rajta leszek, hogy a liberális kormányzattal adandó alkalommal összeköttetésbe lépjünk, és ha módom lesz reá, a pártban is keményen küzdeni fogok érte. Remélem, a reformcsoport megmaradt része támogatni fog, és bármely áldozatok árán a Magyar Párt azon tagjai is, akik a választások előtt kijelentették, hogy csak az elnökségre való tekintettel nem szavaznak a liberálisokkal való együtt haladásra, nyíltan mellénk állnak. Erről a kérdésről és erről a harcról is vitatkozhatunk. A bírálat bizonyára termékeny lesz. Azonban ha Bernády és hívei ellen tovább folyik a polgárháború, ha a Maros-tordai pártonkívüli képviselőt és szenátort tovább árulózzák, ha a liberális orientáció újabb erőfeszítését áldozati állatként taszítják oda az egység bálványának, akkor a polgárháború mérge kifakadhat a másik oldalon is. Eddig Bernády lovagiasan védekezik, és komor becsülettel állít, kesztyűs kézzel vezeti a tollat, talán azért szalad lapos mondatokba. De ki tudja, ha a polgárháború tovább fajul, nem jönnek-e majd olyanok, akik szintén mérgezett nyilakkal lőnek vissza, és esetleg a Magyar Párt hivatalosának és félhivatalosának verekedését nem fogják jóhiszeműnek és meggyőződésesnek elfogadni? Igazán nincs szükségünk polgárháborúra. Vitára és bírálatra pedig égető szükség van, különösen azokkal szemben, akik a szent egység nevében mindent meg akarnak kapni, és semmit sem adni. Megkapni az ellenvélemény teljes némaságát, és nem adni meg a legkisebb demokrata reformot sem. Megérkeztünk oda, ahol komolyan fel kell vetni a kérdést: helyes-e, szükséges-e dühös polgárháborúval az álcázott egységet szétbontani, vagy inkább igaz, komoly, erős egységet építeni időszerű munkával és okos politikával?

Erdélyi Hírlap, 1927. aug. 13. 1.

20.

Két ismeretlenje...

van sajnos annak az egyenletnek, amelyben Bernády világosságot akar deríteni a pletykaszerzők és rágalmozók szerepére. Az a nyilatkozata, melyet legutóbb közölt a *Mai Világ*, követeli, hogy álljon ki nyíltan az az úr, aki burkolt célzásokkal a Magyar Párt ellenzékének egyik tagját denunciólással gyanúsította, azt állítva róla, hogy a kormánynál lépéseket tett a Magyar Párt feloszlata érdekében.

Megmerjük azonban jósolni Bernádynak, hogy fáradozása hasztalan-nak fog bizonyulni. A *névtelen úr nem fog kiállani*, és nem fogja megnevezni azt sem, hogy kire értette vádját, kit gyanúsított meg erkölcstelen politikai eszközök használatával. A névtelen úr azért névtelen, hogy el ne árulja soha a maga inkognitóját, és *ne kelljen soha felelősséget viselnie rágalmaiért*. Ez a névtelen úr, aki egyáltalán nem egyetlen személy, hanem *egy rendszer*, az impériumváltás óta fő politikai eszközként forgatja rágalmozások és gyanúsítások mérgezett papírbárdját.

Esztendők óta élnek és dolgoznak közöttünk, s munkásai a népkisebbségi szabadság gondolatnak, akiket *a burkolt rágalmak kusza folyondári vesznek körül* és akadályoznak a munkában.

Akinek egyetlen önálló gondolata is van, akinek szívdobogása hangosabb, ha féltett nagy értékeinkről van szó, azt már rágalmozó szóval akarják izolálni, és kiszűrni a népkisebbségi munkából. Érdemes emberek kénytelenek láthatatlan bélyeget viselni homlokukon *anélkül, hogy valaha is elérhetnék az ellenük szórt gyanúsítások nyílt tisztázását*. Mert ha keresi rágalmak szerzőjét, eloszlik, mint a kámfor. Nem lehet megfogni, nem lehet felelősségre vonni, mert hiszen éppen azért alattomos, mert gyáva.

De a gyávaságot az első körben nagy ravaszsággal tudja megindokolni. A gyanúba vett magyarok – mondja a rágalmozó – *kedvenc fiai a román kormányoknak*, és ezért nem tanácsos velük kikezdeni. És ezzel aztán teljessé válik a kör. *Megvan az erkölcsi felmentvény a rágalmozásra*. Mert arra a heroizmusra aztán hogyan volna hajlandó a Fekete Ember, hogy szembeszálljon a hatalommal. Ő csak kényelmes fedezékekből és kizárólag névtelenül hadakozik, nem vállalva semmiféle kockázatot. *Nagy történelmi nevek, évtizedes közéleti férfiak, írók és művészek* nincsenek mentve a kiközösítő gyanútól, a pattogó üzenetéstől, ha életet, lendületet, egyéniséget, áldozatkészséget mutatnak. *A szent közép-szer akar*

ráülni mindenekre, és erkölcsi fővesztésre ítéel minden felet, amely magasabbnak látszik a többinél.

Mai Világ, 1927. aug. 23. 1.

[Vezércikk]

21.

Dózsa Endre: Politikai egység

A *Cuvântul* valamelyes olyan áramlatot írt, hogy a magyarság egy része a Liberális Párthoz csatlakozásra törekszik. A Liberális Párt több vezető embere többször is kifejezést adott annak a felfogásnak, hogy a magyarságnak politikai program és világnézetek szerint a román pártokba kellene a politikai érvényesülés útját keresnie. A székelység között állandó, szinte hivatalos jellegű propaganda folyik a székelységnek erre az útra való terelésére. A Magyar Párttól részben elszakadtak, részben elszakadni készülő töredékek. A reform csoport, a radikális Magyar Néppárt, az itt ott mozgolódó gazdasági alapokra helyezkedni akarók, a kereseti ágak szerinti megoszlás barátai, a kisgazdák tömörülési kísérletei, többnyire személyi ambícióktól fűtötten *abban akarva vagy nem akarva egységesek, hogy a magyarság politikai egységét valahogy megbontsák*. A személyi ambíciókat titkon és kevésbé titkon olykor személyi érdek is erősíti. Nehéz az élet. Ebben a nehéz életben súlyos ereje van a közhatalomnak. Nagy különbség, hogy az a súly mellénk esik, vagy ellenünk. Keményen megalapozott, nagy múltú és nagy tudású, a politika rejtelmeiben kiválóan jártas kormány áll az ország élén. Nincs sehol olyan mélyen megszervezett erő, amely ne csak az általános békületlenségben találja meg folytonosan változó természetű létfeltételeit. Ám ez az általános békületlenség, a világ-gazdasági konjunktúráknak és az államátalakulások természetsszerű vajúdásának a következménye, a közhatalomtól való függése még intenzívebbé teszi. Az egyéni sorsoknak így, vagy amúgy bekapcsolódása a közhatalom intencióinak szolgálatába a nehezen kivívható, és megtartható teljes függetlenséggel szemben előnyösebbnek mutatkozik. A nemzetek sorsa azonban nem teljesen azonos az egyének sorsaival. Az egyéni sors csak a *ma összerakható meg ismét széttördelhető játékszere, a nemzet sorsa végzetsszerű elhatározások vagy végzetsszerű mulasztások nemzedékek jövőjére kiható komoly munkája*. Nekünk magyaroknak nem a mi egyéni sorsunk kedvező vagy kedvezőtlen hullámsása, de nemzeti létünknek fenntartása

és nemzeti jövőnknek a nemzedékek sorozatára való megalapozása kell, hogy vezérelvünk legyen.

Ez a vezérelv ma még nem tűri meg a magyarság politikai széttagolódását, annál kevésbé tűrheti meg a magyarság tömegeinek a román pártokban való szétszórását. Ma még a román pártok valamelyikében a nemzeti eszme nem emelkedett túl a faji hegemonia többé-kevésbé erőszakolt akaratán. Ma még a román pártok nem a világnézetek szerint vannak csoportosulva. Minden pártban együtt vannak a konzervatív és a radikális elemek. Ma még a múlt történelmi alapjain áll mindenik román párt, és egyik sem emelkedett még oda, hogy elfogulatlan tisztánlátással bírálja el a népkisebbségek szintén történeti alapokon, ebben a földben mélyen beágyazott gyökereinek életerejét, és ebből folyó szívósságát. Ez a tisztán látás ma még a jövő feladata. Azé a jövőé, amelyet a negyvenes évek politikusai, románok úgy, mint magyarok a nemzet testvéri egyetértésében, és egymásra utaltságában még akkor felismertek. Azé a jövőé, amelyet Széchenyi a maga látnoki erejével a román politikusok rokonszenvével már akkor kihangsúlyozott. Azé a jövőé, amit Andrássy a román királyság megalakításánál már világosan látott: A mindig háborgó szláv tengerben a magyarság és a románság testvéri érzése az a békés sziget, amely bármely államalakulatban az európai egyensúly legerősebb támasza Keleten. E rövid idő alatt, mióta az erdélyi magyarság sorsa a román nemzeti államba bekapcsolódott, máris sokkal szélesebb látkörű, és sokkal erősebb politikai koncepciójú román vezérpolitikusokat ismertünk meg, hogysem csalódhatnánk abban a reményben, hogy el kell jönnie annak az időnek, amikor a magyarság nemzeti alapon való szervezettsége elismerten Romániának egyik alapvető talpköve lesz. Ez az elismert, nemzeti alapon történt szervezettség minden vonalon megnyervén az őt megillető igazi jogegyenlőséget, feleslegessé teszi a külön Magyar Párt szervezetét. Amikor a magyarság nemzeti létének követelményei a román pártok védelme alatt állnak, és maguk a román pártok országos és nem kizárólag csak román érdekeket védő pártokká alakulnak, és magukba fogadják a színmagyar tömegeket is politikai programjaik szerint megosztottan. Akkor csakugyan eljön az ideje a parlamenti képviselőlet átalakításának. Ám addig a Magyar Párt, mint politikai egység, mint a rendnek a fejlődés menetének, az állam és királyhűségnek egyik legerősebb bástyája, minden magyart magában kell, hogy foglaljon. Azoknak a töredékeknek, amelyek még mindig nem látják be a magyar politikai egység ultima ratioját, százszor meg százszor kell elismételniük újra, hogy bent a pártban kell megalakulniuk erőteljes csoportokká, ott kell érvényesíteniük különleges törekvéseiket. Bent a pártban tömörülhetnek a reformcsoport, a kisgazda, kereskedő, ipa-

ros és munkásegységek, részt követelhetnek, és részt is kell adni mindenik csoportnak a párt vezetőségében és a parlamenti képviseletben, de a politikai egység a magyarságnak ma még az egyetlen szervezett ereje, amely segítségére lehet a kormánynak minden jóra való törekvésében, de viszont védője lehet a magyarság minden jogos igényének. *Ezt a ma már megnyert pozíciót feladni bűnnél is nagyobb politikai hiba volna*, mert „amit az idő és körülmények elvesznek, azt az idő és körülmények vissza is adhatják, de amit önmagunk feladunk, nem adhatják vissza sem az idő, sem a körülmények”.

Keleti Újság, 1927. aug. 26. 1.

22.

Krenner Miklós: A magyarság vezéreihez

Quod bonum, felix, instum sit ...

Arad, szept. 1. Sokáig tusakodtam, van-e jogom, hogy nyílt levéllel forduljak a magyar kisebbségi politika különböző csoportjainak vagy árnyalatainak vezéreihez? Nem igénytelenségem tudata tartóztatott, hiszen a kisebbségi nyomorban a jelentéktelen szavának is van nyomatéka, hanem az a keserű tudat, hogy a politikai kezdeményezéseimet komor fátum keresztezi, s talán már a jóhiszeműség sovány kísérete is elpártolt tőlem. Tiszta elemekből kovácsolt eszméim csak pillanatokig világítottak, mint a rakéták, de nem tudtak úgy gyújtani, mint a hívogató tűz. A tusának az lett a vége, hogy a súlyos pillanat lélektani kényszerének engedelmeskedek. Úgy érzem, kötelességem a nehéz helyzetben háborgó történeti rabtusnak engedelmeskedni. A szónak, mely tetteket akar felrázni, el kell hangzania, hátha tevékeny visszhangot ver abban a távolban, amelyet a kétség gyötrő pillanataiban sívó pusztaságnak képzelek. Rövid kívánok lenni, már csak az *Ellenzék* lakonikus erejére való tekintettel is. Komor kisebbségi életünk szelleméhez is talál a magatartás határozott és dísztelen szűkszavúsága. Tömören szólva: aggasztónak találom a magyar kisebbségi politika állapotát. Mintha kezdetől fogva hibás lett volna elgondolása és kifejezési módja. Az első évek kényszerű passzivitásában nem mutattunk elég hősiséget és önfeláldozást. A korai aktivitásban elegendő szervezettséget, kitartást és bölcsességet. A Magyar Párt nem tudta készen, türelmesen, áldozatosan megrendíteni tömegei lelkületét, és mintha tömege egyre jobban távolodna tőlük. Az érdektelenség, közöny folyton növekszik, az önsegély és általános vitalitás mere-

deken zuhan alá. Szétállón átmentett erőink java hamvába hull. Nemcsak a hatalom borzasztó súlya, hanem az összetartás bomlása is napról napra fokozza sorvadásunkat. Önként kell bezárnunk iskoláinkat. Üzletek, műhelyek, pénzintézetek pusztulnak el, újságok némulnak el. Az egyén vonaglik. A hajtó hő elpárolog, régi politikai és felekezeti hibáink kisszerű torzsalkodásai képviselik a hamis élénkséget. Mikor Genfben mentünk, nem a szenvedés tragikus fenségével jelentünk meg, mikor Bukarestbe hívtak, ügyetlenül botorkáltunk oda. Képesek voltunk csak átmeneti hatalommal és színpadi fegyverekkel díszített hamis hősökkel összeölelkezni, de elmulasztottuk a kölcsönös bizalom és okos megértés szellemében megnyerni a román politikai hatalom igazi akrobatáit. Jobb kezünket adtuk a balkéznek, és az ellenzéki gyöngeséget szegeztük a lenyűgöző erő vasfala elé. Rendszerünk volt a kisszerű párharc folytatása, az igazi szervezethez elodázása, az egyéni önzés akaratlan sugalmazása a szellemi és anyagi mozgósítás henyeségével, a politikai baklövések kínos szenvedélye. De természetlen volna most minderről tovább perelni. A főbenjáró gond abban van, hogy újra kezdjük, amit rosszul és ezért balsikerrel tettünk.

Újra kell kezdenünk, mint a birkózónak, akit még nem bírtak le véglegesen, és talpra szökik, hogy friss védelemre keljen. Soha talán kedvezőbb időpont nem volt az átcsoportosításra, soha a termékenyebb felbuzdulásra. A belpolitikában egyre nagyobb tisztulás mutatkozik a kisebbségi problémák felfogása tekintetében. Románia belső nyugalma és külpolitikai helyzete egyaránt követeli a kisebbségi kérdés nyugvópontra juttatását. Ez a rendezés a nyugalom, biztonság, hitel, építés, megerősödés egyik alapvető feltétele. Az amerikai követelménynek a múlt ősön való megnyilatkozásától kezdve a legutóbbi interparlamentáris gyűlésig egyre hatályosabban előtérbe lépett a kisebbségek megnyugtatójának grandiózus értéke. Kitérni nem lehet többé, annál kevésbé, mert éppen Romániának volt alkalma kritikus pillanatokban megállapítani és elismerni, saját törzse egy részének rovására is, hogy a kisebbségek szolidaritása és lojalitása a sorsukká lett új helyzettel szemben szinte mesészerűen nagy és fokozott. Sajnos, még észrevehetően konkrét rendelkezésekben nem tapasztaljuk a természetes követelményeket, mert úgy látszik, még mindig inkább számítanak a kisebbségek hibáira, mint erényeire. De a kisebbségi törvény napirendre jutása el fogja dönteni a lappangó húzódozást. Ennek a törvénynek a nemzetközi megállapodások szellemében és a kisebbségekkel való megegyezés útján becsületes megalkotása a mostani kormánynak mellőzhetetlen kötelessége, belső és külső hiteleinek poláris feltétele. Ha kijátszás volna a célja, vagy megvalósulása nem történne meg, jóvátehetetlen erkölcsi csapást, nem kívánt kötelességet zúdí-

tana mindenkire. A végzetes tragédiák felébresztése igazi ellentétben van az idővel.

Az óriási jelentőségű állomáson a kisebbségeknek imponáló jelentőséget kell képviselniük. Az egyes csoportok menetelhetek eddig külön oszlopokban, de a cél előtt csak egyesülten vonulhatnak fel. Meg vannak-e a biztosítékok erre a mi oldalunkon? A nagy felelősség parancsából azt kell mondanom, hogy nincsenek meg. A lelkiismeretes vizsgálat csak azt állapíthatja meg, hogy a magyarság éppen e fontos pillanat küszöbén részekre szakadóban van. *Differenciálódik, amikor össze kellene fognia és mikor életbevágó érdekek igazán nem követelik még a különböző utakra való elbúcsúzást.* Nekem az egységes, demokratikus Magyar Párt a vezérlő eszmém, nincs most idő ennek bővebb megindoklására. De ki kell jelentenem, hogy viszont nem ítélném éppen tragikusnak, ha több magyar párt volna, nyíltan és régtől fogva is meg vagyok győződve, hogy a sarkalatos kisebbségi kérdések megoldása után bekövetkezik majd a feleslegessé váló pártegység felszámolása. Ámde most súlyos baj volna a több magyar párt, és így erők elvonása a közös nagymunkától. És mégis a kedvezőtlen folyamat már megkezdte morajlását. A Néppárt ki akarja bontani zászlaját. Földműves párt ideálja is kavarog. A kereskedők szervezkedése nem pártmozgalom ugyan, de könnyen azzá válhat. A reformcsoport keserősége és elégedetlensége súlyos és jogos.

Kérdem a magyarság különböző csoportjainak kiváló vezéreit, nem volna-e helyes, bölcs és nagyszerű még egyszer, halálos komolysággal megkeresni a közös érdekek lehetőségét, és összefogni minden magyar erőparányt? Az okos és termékeny demokrácia alapján, minden réteg égető követelményeit összeegyeztetve, a mindent átfogó szerveket elveinek megállapításával, személyi garanciák biztosításával és kölcsönös jóakarattal bizonyára meg lehet kötni a treuga deit, és véget vetni a már egyes pontokon nyílt, másutt még lappangó magyar polgárháborúnak. Talán a nagy feladat küszöbén el lehet földelni a régi sérelmeket, és hatalmas akarattal fölszítani, aztán egyesíteni az egész, igazi, legkisebb gyökérszámban is pihenő magyar erőt? Röviden előterjesztem indítványomat: Üljön le a zöld asztalhoz jótét lélekkel Bethlen György a Magyar Párt elnöke tábornokarával, Bernády György a reformisták barátja, Bárdos Péter a kisgazdák szószólója, Kós Károly a néppártiak lelke, Kun Richárd a kereskedők vezére, Orbán Balázs a disszidensek képviselője, Weiss Sándor a szellemi munkások, Zima Tibor az iparosok nevében. Keressék meg a megnyugtató és egyesítő kibontakozás útját, ha még lehetséges. De ezt az utolsó próbát meg kell kísérelni. Ezt parancsolja mindannyiunknak szigorú hivatása, amit a kisebbségi sors éle-

tünkbe ír. Ha nem sikerül, a végzetes felelősség egyaránt mindannyiunkat kötelez. A közlelkiismerethez fordulok: ébredjen és cselekedjen, amíg el nem késünk. Úgy érzem, az egész egyetemünkre néz a velőig ható pillanattal a történelem könyörtelen szelleme. Cselekedjünk úgy, hogy bátran és nyugodtan nézhessünk vissza szűrő szemébe.

Ellenzék, 1927. szept. 5. 1, Újraközlve: *Magyar Kisebbség*, 2003/1. 143–145.

23.

Koós Károly: Ezt üzenem Krenner Miklósnak

Krenner Miklós nyílt levélben kérdezi meg az erdélyi magyarság különböző csoportjainak vezéreit: „nem volna-e helyes, bölcs és nagyszerű *még egyszer*, halálos komolysággal megkeresni a közös érdekek lehetőségét, és összefogni minden magyar erőparányt” és a demokrácia alapján kölcsönös jóindulattal véget vetni a már egyes pontokon nyílt, másutt még lappangó magyar polgárháborúnak? Üljön le tehát a zöld asztalhoz Bethlen György és vezérkara, Bernády György, Bárdos Péter, Koós Károly, Kun Richárd, Orbán Balázs és Zima Tibor és utolsó próbaképpen keressék meg a kibontakozás útját, „*ha még lehetséges*”...

Krenner Miklós nagyon becsületes magyar és nagy az ő hite. Hiszi, hogy kötelessége újból kezdeni azt, amiről bebizonyosodott, hogy a siker előfeltételei hiányoznak. Hiszi, hogy Bethlen György és táborukara őszintén akarhat demokráciát. Hiszi, hogy a megtörténtekeket el lehet felejteni és felejtetni és hiszi, hogy megtörténhetik őszinte és hátsó gondolat nélkül való kézfogása azoknak, akik ezer esztendő emlékezésével agyukban, nyolc esztendő szomorú tapasztalataival szívükben ma elkeseredettebben állnak egymással szemben, mint valaha. Krenner Miklós még hisz az őszinte békekességben.

De emlékeztetem rá, hogy most egy esztendeje ugyanezzel a jó szándékkal és hittel ültünk a zöld asztalhoz és becsületes akarással kínáltuk a békeséget Bethlen Györgynek és táborkarának. De már akkor azt vallottuk: legyen ez az *utolsó próba*.

Békességben kézfogásra nyújtott kezünket visszautasították akkor, jó szándékunkat kipellengérezték.

Azóta egy teljes, csalásokkal, keserőségekkel nehéz esztendő telt el. Súlyosbítva egy nagy gyűlés-paródiával, egy kisebbségi blokknak csúfolt személyvesztéssel, cinikusan végrehajtott képviselő- és szenátorjelöléssel, és te-

tézve végül az *Újság* botrányos megszüntetésével összekapcsolt *Keleti Újság* megvásárlásával.

Tavaly még akartam felejtani, és nyújtottam kezemet én is békességes összefogásra. Ma hazudnék, ha ezt tenném. Ma nem tudok leülni egy asztalhoz azokkal, akik máról-holnapra meglepetésszerűen, most tél küszöbén, munkahiány idején kiütötték a kenyeret, szerző szerszámot a magyar munkáskezekből, csupán azért, hogy egy tőlük független és ezért nekik kellemetlen, mert cirkulusaikat esetleg zavaró újságra rátehessék a kezüket.

Hazudni nem akarok és felejtani, sem tudok.

Ezt üzenem Krenner Miklósnak.

Mai Világ, 1927. szept. 10. 1.

24.

Koós Károly és a „liberális demokrácia”

Krenner Miklós után most Koós Károly műveli a nyílt levelezés divatos megnyilvánulási formáját. A múltkor Krenner Miklós üzent Koós Károlynak, most a változatosság kedvéért Koós Károly üzent Krenner Miklósnak. Ha ez a módszer még inkább divatossá válik, akkor majd Orbán Balázs mondja meg észleleteit arról az érdekes témáról, hogyan érzi magát egy magyar ember a liberálistársa padokban, és folytatólagosan Zima Tibor zengedez önvallomásokot arról, milyen érzés az, ha az ember még a liberális padokba sem tud bekerülni. Koós Károly ezúttal azt vonja kétségbe, hogy a Magyar Párt őszintén akarna demokráciát. Ezt a megjegyzést azokhoz a reformistákhoz adresszálja, akik kifícamodott logikával a Magyar Pártot a demokrácia szent nevében a Liberális Párt karjaiba szeretnék volna hajtani. Szeretnénk megkérdezni úgy Koós Károlytól, mint Krenner Miklóstól, ugyan hol látják ők azt a demokráciát a Liberális Pártban? Ebből a demokráciából, amelyet a reformista urak a liberális kormánytól várnak, valóban nem kér a magyar nép. Ugyanaz a száj, amely egyszerre emleget demokráciát és liberális orientációt, elveszítette a jogot ahhoz, hogy komolyan vehesse valaki.

Keleti Újság, 1927. szept. 12. 2.

25.

A feledékeny „hivatalos”

A *Keleti Újság* „Kós Károly és a liberális demokrácia” cím alatt foglalkozik Kós Károlynak a *Mai Világ* tegnapi számában megjelent vezető cikkével. Néhány sorban egy csomó embert intéz el egyetlen csapással, köztük a párt tulajdon reformcsoportját. Mindenesetre érdekes volna tudni, hogy valamely pártnak hivatalos lapja hogyan csepülheti le a saját pártjának egy sereg tagját, sőt egy egész csoportját, amelyben a pártnak egyik alelnöke is benne van? Úgy látszik, a „hivatalos lap” nem az egész párté, hanem csak az első osztályú párttagoké, amit jó a közönségnek is tudnia. Kóst támadni már jogukban áll, ő kilépett a Magyar Pártból. De vajon miféle naivitás Kós Károlyt „a liberálisokkal való paktálás miatt” támadni? Hiszen a *Keleti Újság* is tudja, hogy a liberálisokkal a közelmúltban nem Kós kötött paktumot, hanem a Magyar Párt. És az általános választások alatt Kós Károly nem a Liberális Párttal, hanem éppen a Nemzeti Parasztpárttal állott szövetségben. Vagy elfelejtette volna a *Keleti Újság* ezt is, mint annyi mindent?

Mai Világ, 1927. szept. 11. 1.

26.

Hinléder Fels Ákos: A zöld asztalnál

Ismét körülhordozzák a csók-táblát. Krenner Miklósnak megint periódusa van. Megjelent a láthatáron vészjósló csillagképlete, és titokzatos félelemkeltéssel szól a magyarság vezéreihez, hogy a tizenkettedik órában a bölcs megfontolása halálos komolyságával üljenek le a zöld asztalhoz, kibontakozás útját keresni.

Engedje meg Krenner Miklós és az egész magyarság, hogy én is hozzászóljak az ügyhöz, és pedig éppen a Krenner Miklós által oly melegen elismert elvben gyökerező jogcímén: „a kisebbségi nyomorban a jelentéktelen szavának is van nyomatéka”. Éppen igénytelenségem tudatában, tehát mint egy – a sok közül.

Ezen minőségemre való rámutatással értéket is akarok vindikálni a hozzászólásnak, mert a Krenner cikke a vezérekhez szól ugyan, de súlyos kritikája a tömeget is éri, holott elsősorban a tömegnek volna joga kritizálni, sőt ítélni. S én úgy érzem, hogy *mikor szólok, nem a tömegből, hanem a tömeggel szólok*.

Állítom Krenner kritikájával szemben, hogy a Magyar Párt meg tudta rendíteni a tömegei lelkét, – lelkesen, türelmesen, áldozatosan. Bizonyíték erre az, hogy amikor tettekre volt szükség: a tömeg mindég ott állott a vezérek mögött, s az egységes támogatás a legnagyobb erőpróbánál sem hagyta cserben a ráépített vezéri gondolatot.

Még az áldásban meddő vezéri munka sem tudta eltávolítani a két tényezőt egymástól, mert a kritikában igazságosabb tömeg az Averescu-paktum insufficienciájáért nem a vezéreket vont a kínpadra, hanem a csalódás és gazdasági visszaesés elkeseredésében is fel tudta ismerni, és meg tudta becsülni azt az erkölcsi nyereséget, amely a paktum megszégése által a kormányhatalomra hárul veszteség formájában.

Hogy ez így is van: annak bizonyítéka az a tömegegység, amelyet ugyanaz a magyarság a legutóbbi választásoknál is tanúsított a vezéri álláspont mellett, s amelynek rugója itt is az a hibátlanabb kritikai képesség volt, melynél fogva a tömeg fölényesen tudta fölismerni a másik álláspont erkölcsi lehetetlenségét.

Ilyen erőpróbák után, amelyek semmiféle csalódást nem hagytak fenn egyik oldalon sem, miért kell távolodásról beszélni?

Érdektelenség, közöny csak látszólag van, s ha van, nem a tömegnél van. A tömegnél nincs, de nem fitogtatja érdeklődését köznapi módon, hanem csak ünnepi alkalmakkor, amikor ítélni kell. S az önsegély és életképesség? Hát, tessék még egy példát mutatni a történelemből, ahol egymagára jutott nemzet és annak vezetői jobban állották volna az ütések fergetegét!

Miért vetkeztük volna le Genfben a szenvedés tragikus fenségét? Hiszen rajtunk kívül még negyvenmilliónyi kisebbség járt oda, s a közös ügy balsikereinek vádját csak maroknyi magunk kell hordozzuk? Bukarestben sem mi botorkáltunk, mert mi egyenesen jártunk ott is, s a tömeg egy percig sem ítélte el azt az egyházfőt, aki csak ezzel a két szóval mentette magát: „Megint becsaptak!”

A kisszerű párharcért mások felelősek. Azok, aki még eddig soha nem mondták meg nyíltan, mi fáj nekik, sohasem mondták meg, mit akarnak valóságos akarattal, sohasem tűztek ki kézzelfogható célokat, sohasem adnak eszmét, gondolatot, tanácsot és indoklást az elhatározáshoz, segítséget, lelket és erőt a kivitelhez. Pedig bent ültek a pártban, Elnöki Tanácsban, Intéző Bizottságban, helyi tagozatban. Hanem e helyett felrobognak időnként a kritika harci szekerekével, belénk ostromozva vesszőparipáikat: A Demokráciát, a Bölcsességet, a Rétegelismerést, a Kibontakozást.

Beszéljünk csak a demokráciáról. Hiszen voltaképpen egy zablával fut ez a négy ló. Lehet-e általában vitatni azt, hogy egy nemzet önvédelmi har-

ca – demokratikus elemekből áll-e vagy nem? Hiszen a mi ügyünket nem is lehet ezzel a mértékkel mérni, mert a maga tagadhatatlan egységében felelté áll az ilyen minőségű meghatározásoknak. Nem árnyalatok és nem egymásközi törekvések ez a küzdelem, hanem egy egész nemzeté. Az tehát nem demokratikus, – hanem fenséges.

Az elől haladó szerkezetben pedig melyik az a látható elem, az a nemzeti alkatrész, amelyik a funkcióból ki volna zárva? Hol van elnyomott, vagy favorizált osztályérdek? Ki nem tud szóhoz jutni, ki nem tud munkába állani? Én sehol sem látom, sohasem éreztem a gondolat elnyomását. De legyen az gondolat! Mert ha Krenner Miklós ma is azon kesereg, hogy nem nyújtottuk jobb kezünket „az igazi akrobatáknak, a jobb kéznek, a lenyűgöző erő vasfalának”, akkor ne keresse a hibát a pártvezetés demokráciájában. Azt kérdezem Krenner Miklóstól, ő-e ugyanaz az ember, aki szívós következetességgel hirdeti a demokráciát, aki rombolni és alkotni képes ezért a vaselvért, mert átszervezni akarván pártunkat ezen elv legmesszemenőbb érvényesülése alapján: ír, beszél, tesz, magjává csontosítja magát egy frakciónak, kiválással, bomlással és bontással fenyeget, és ő-e ugyanaz az ember, aki *az ország, – nem: a világ vagy talán az egész történelem legkonzervatívabb, legoligarchább, legantidemokratikusabb pártjával való paktumba, vagy kartellbe, vagy kollaborációba, vagy bármiféle közösségbe akarta, és akarja belevinni ugyanakkor ugyanazt a Magyar Pártot!?*

Tehát nem az a hiba, hogy a pártvezetőség kirúgta volna maga alól a pillért, amelyen valósággal és tagadhatatlanul nyugszik, hanem Krenner Miklós állítja magában szembe az elvet és a cselekedetet, ezt pedig a tömeg, ismét a maga figyelő és bölcsőbb kritikájával látja, érzi, tudja és ezért nincs a tömeg ott: ahol a reformcsoport szeretné látni, hanem ott van, ahol a vezérek tényleg látják.

És hiába írta Bernády György, hogy a július választások eredménye a magyar tömegek ítélete volt – a pártvezetőség felett. A hegy nem mozdul.

Nem kell tehát zöld asztalhoz ültetni Bethlen Györgyöt – ezzel a Bernády Györggyel. És a kisgazdák szószólója elől sem dugta be a fülét sohasem a párt. Ha szót akar emelni, ezért még sem új párt alakítására, sem béketárgyalásokra nincs szükség. A Néppárt pedig eljátszotta a zöld asztalhoz való jogát a brassói gyűlésen, ahol az egybegyűlték kompetenciáját tagadta meg, holott a gyűlés egyik erkölcsi célja éppen a kétségbevont magyar egység mellett való demonstráció és jogérvényes dokumentálás volt. És Orbán Balázs – „a disszidensek képviselője”? Mióta hívják a renegátokat disszidenseknek? Hát Szilágyi Dezső, Andrassy Gyula, Csáky Albin, mikor kiléptek a Tisza-pártból: disszidensek voltak, vagy renegátok? Orbán Balázs. Miért nem szecesszionista, vagy mindjárt demokrata?

Igaza van Krenner Miklósnak. Ha összeülne a „zöld” asztal, ez valóban „az utolsó próba” lenne. Mert ezzel eljátszaná a vezérkar azt az érintetlen presztízst, amelyre mi is féltékenyek vagyunk – idelent. Ezzel elismerné mindazoknak a vádaknak alaposságát vagy legalább vitathatóságát, amelyek alól nem kell felmentést keresnie. Ezzel kéteessé tenné legutolsó igazságtalan bukásunk erkölcsi sikerét, amelyhez pedig mi ragaszkodni akarunk. Ezzel gyöngének minősítené a mi támogató erőnket. *Nem zöld asztalra van szükség, hanem a tervek és akciók lelkes revideálására.* A képzelt sérelmek ösztönző szúrásait le kell csillapítani, hiszen ha mindnyájan jót akarunk, az nem baj, ha a jónak lesz ellensége a jobb. Még semmit sem veszítettünk, de ne veszítsük el önmagunkat. Csak akarjon jót mindenki.

Ezért *nekünk* van egy kérésünk – Spectatorhoz. Érzem, hogy szavaim mellett a sokaság szívdobogása ver, s azért merem írni: „nekünk”. Kérjük Spectator, tegye, le a Krenner Miklós álnevet, és varázsolja vissza a magyarság csüggeteg lelkének azokat az üdítő napokat, amelyeken az ő írásai remény-nel, bizalommal, bátorsággal, napsugárral töltöttek el annyi sóvárgó lelket. Adja vissza nekünk azokat a betűket, amelyek sivár életünk zuhanásaiban erkölcsi frissességgel, a küzdelem kitartásával és a bölcsesség tanulságával láttak el minket. Amelyeknek megjelenésében nem féltünk, hanem várva vártuk az ő erejét. Adja vissza nekünk ezeket, a napokat, adja vissza tőlünk ellopott lelkét, adja vissza nekünk – Önmagát. Adja vissza nekünk – Spectator. Ne bolyongjon idegen szférákon, sápadt holdarccal, félelmet és titokzatosságot keltve „pillanatonként világítva” – majd minden rongyos felhőt eltakarva. Ne kövesse hidegtestű csillagok útját, melyek csak lehullásuk alatt világítanak kölcsönvett tüzekkel s csak azért, hogy sötétséget hagyva maguk után, jobban vakítsanak.

Legyen ismét nap, „mely gyújtani tud, nem, mint rakéták, hanem mint a hívogató tűz”!

...Veturia és Volumnia könyörgése ez, de mi nem akarjuk elveszíteni sem Rómát, – sem Coriolánt.

Keleti Újság, 1927. szept. 12. 2.

27.

Bárdos Péter: A mi vitás demokráciánk

Magyarfenes, 1927. szeptember 20.

Kisebbségünk demokratikus alapra való helyezésén akad meg vezetőségünk megegyezésének munkatengelye, vagyis tulajdonképpen azon, hogy

vezetőségünk egy része – nem tudom, szívből-e vagy csak látszatzból – be akarja vonni a politika sáncaiba társadalmunk két legnagyobb osztályát, az iparos és földműves osztályt is. Míg a másik rész azt tartja, hogy a politika úri huncutság, azt ma még demokratizálni sem lehet.

S vajon a két vagy három részre szakadandó politikai osztály körül melyiknek lehet igaza?

Én azt hiszem, hogy minket már a keserves csalódás megtaníthatott volna arra, vagyis nekünk már a kása megégethette volna annyira a szánkat, hogy saját magunk szenvedésén okulva, megtanuljuk a helyes utat, hogy melyiken induljunk.

Ma minden jómódú román kiscgazda legalább egy fiát tudományos pályára nevelteti, a másikat pedig mesterségre, iparágra képezteti ki, szóval igyekeznek minden pontra embert nevelni, ahonnan a mieink kiszorultak

De mi lesz a mieinkkel?

Amint a jelen mutatja, talán egy generáció sem kell addig, hogy volt nagybirtokosaink, már nem bírva a birtokukra ránehezedő terheket, igyekeznek birtokuktól megszabadulni s az életrevalók, tőkéjükkel vagy egyik-másik banknál, vagy valami iparágnál keresnek elhelyezkedést, munkatervet.

Az úgynevezett középosztályunk, akik a megyei hivatalos állásokat töltötték be, már szinte csak papíron létezik. S nekünk új osztályt nevelni helyettük ez időben, vagy talán soha is lehetetlen. Egy pár nagybirtokosunk van még, meg néhány ügyvéd, kik ma kisebbségünk vezetését keményen kezükben tartják. De ha maholnap ezek kidőlnek a sorból, ki lesz az utód? Az utódok az ügyesebb, értelmesebb iparosok és a földművesek, vagy kiscgazdás soraiból kerülendő eszesebb vezetők lesznek.

Így állván a dolog, vajon hasznosnak és az utódokra nézve előnyösnek tartja-e kisebbségünk mai vezetősége a jelenleg folytatott azon politikáját, hogy a vezetőség soraiban, a politikai örökösöknek nem akar helyet adni, és nem gondolja meg azt, hogy ha a vezetés néhány év múlva egy tapasztalatlan vezetőség kezébe kerül, lemoshatatlan bűn fogja terhelni a jelenlegi vezetőségnek emlékét azért az elzárkózottságért, vagy azért, hogy érezvén kezünk gyöngülését, a vezető gyeplő tartására miért nem gondoskodtak előre egy biztos alapon nyugvó vezető osztályról.

Pedig ez az osztály ma is meg van, s miként eddig adta nemzetünknek, a mai vezetőségnek elődeit, úgy képes még nemzeni és nevelni magából újakat is, csak teret, módot kell adni neki.

Nem szabad háttérbe szorítani, hanem be kell vezetni e két legnagyobb örökös osztályunkat a politika sáncaiba. Nevelni kell, hogy nevelni tudjon.

Ellenzék, 1927. szept. 15. 1.

28.

Az OMP felszólító levele Bernádynak

Elnöki bizalmas 22/1927

Kolozsvár, 1927. X. 15-én

Méltóságos dr. Bernády György úrnak,
Marosvásárhely

Elnöki Tanácsunk f. hó 14-én tartott ülésében az előadói jelentés kapcsán foglalkozott f. év július havában lezajlott általános képviselő és szenátorválasztásokkal, s azok eredményével, valamint az azok rendjén észlelt jelenségekkel.

Az ügy előadója ismertette ez alkalommal az Aradon megjelenő *Erdélyi Hírlap* f. év VIII. hava 9-én és 11-én 2743. és 2744. számaiban *Válasz Zágoni Istvánnak Bernády György postaládájába helyezett levelére* cím alatt közölt cikksorozatot. Az Elnöki Tanács a jelzett cikkek tartalmát általában, de különösen azért is a párt érdekében ütközőnek látja, mert a II. részben egyenes kifejezést talált az, hogy Méltóságod a párt álláspontjával szembehelezkedett, olyan volt tagokat, kik a Liberális Párt listáján jelöltséget vállaltak, e tényükért dicséretreméltónak tartja, mit azzal is kinyilvánít, hogy elismerve, miszerint nekik „utólag köszönetet mondott”, a hivatkozott cikk ötödik bekezdésében úgy beszél róluk, mint aki „a romániai magyarságnak soha meg nem hálálható értékes szolgálatot tettek”, mely felfogás, és ennek illetén kifejezése, kapcsolatban a cikksorozat egész gondolatmenetével az Intéző Bizottságnak a választásoknál követendő álláspontot meghatározó döntésével nyílt ellentétben áll.

Ezért Elnöki Tanácsunk határozata alapján felkérjük Méltóságodat, hogy igazoló jelentését e felhívásunk kezéhez vételétől számított 15 nap alatt terjessze ide be, hogy az Elnöki Tanács a beérkezett jelentés alapján a Szervezeti Szabályzatnak megfelelő lépéseket a szükséghez képest megtehesse.

Az O. M. P. Elnöki Tanácsának f. év október 14-én tartott üléséből.	
<i>Dr. gróf Bethlen György s.k.</i>	<i>dr. Deák Gyula s.k.</i>
elnök	főtitkár

Kolozs Megyei Állami Levéltár, Fond 1283, Fasc. 1, Fol. 350.

29.

Bernády György válasza a Magyar Pártnak

Arra való tekintettel, hogy a párt Elnöki Tanácsa az e nyár elején lefolyt általános választások kapcsán írott hírlapi cikkeim tartalmát a párt érdekében ütközőnek látta, igazolásra hívtam fel. Minthogy olyan fórum előtt, amely a választásokat megelőzően határozottan körvonalazott állásfoglalásomat az annak idején tartott ülésében minden észrevétel és ellenvetés nélkül tudomásul vette, és csak most, hónapok múltján látja állásfoglalásomat a párt érdekébe ütközőnek, és amely fórum maga szorul elsősorban igazolásra, magamat igazolni hajlandó nem vagyok. És mert a romániai magyarság érdekeit a párt érdekein felülállónak tekintem, abból a célból, hogy az éveken áthúzódó féltékenykedéseknek véget vessek, és hogy a romániai magyarság érdekében kifejtendő munkámhoz szükséges akciószabadságot a magam számára biztosíthassam, kilépek a Magyar Pártból.

Bernády György s. k.

Ellenzék, 1927. nov. 6. 8.

30.

Bernády György

tagadhatatlanul nagy értéke a magyar kisebbségi politikának. Vasember, aki tud akarni, és tud cselekedni. Emellett van politikai iskolázottsága, s nem lekicsinyelhető tulajdonsága az, hogy a megváltozott körülmények között kitűnő érzékkel tud hozzásimulni a mai reális politika feladataihoz és célkitűzéseikhez.

Bernádynak az averescanusok hirtelen bukása után a magyar kisebbségi politika irányválasztásáról más elképzelése volt, mint amit a Magyar Párt vezetősége választott. Ezt a meggyőződését őszintén és keményen meg is mondta akkor, amikor a Párt még nem döntött. Mikor aztán a Párt magát egy állásfoglaláshoz leszögezte, s nem olyan módon, ahogyan Bernády kívánta, ő ennek levonta a következményeit. Vállalta a pártfegyelmet, és nem lépett ki személye meggyőződése mellett a porondra. Tudtunkkal, a választás alatt teljes semlegességbe vonult, s ennek mintegy külsőleg is kifejezését akarta adni azzal, hogy ezt az időt fürdön töltötte.

A választások rég lezajlottak, de a lefolytatott küzdelmek közéletünkben a mai napig is újabb és újabb hullámgyűrűket vernek fel. Bernádyt több-

ször élesen támadta az azóta megszűnt *Újság*, a Magyar Párt hivatalos lapja. Bernády válaszolt ezekre, a támadásokra és erre a Magyar Párt válaszcikkek tartalmáért igazolásra szólította fel őt. Bernády nem igazolta magát, hanem kilépett a Magyar Pártból. Íme ezekben vázoltuk fel főbb mozanataiban a Bernády-ügyet.

És most, a magyar kisebbségnek ezrével és százezrével együtt méltón kérdezhetjük, hogy mire való ez a görögtüzes játék? Igazolás és kilépés. Ki igazoltat? A Magyar Párt vezetőség igazoltatja a pártéletnek és kisebbségi politikáknak egyik érdemes vezető emberét olyan cikkeiért, amelyekben talán támadna, de tulajdonképpen védekezett támadóival szemben.

És ki lép ki? Bernády, aki a Magyar Párt politikai életében a fő funkcionárius szerepét töltötte be. Mintha rendjén volna az, hogy valaki, aki egy párt-szervezettel a bölcsőjétől kezdve együtt nőtt fel, sértődöttségből egyszerűen túllép ennek keretein, kilép, de hova lép ki? Csak úgy nőnek a pártok a mi életünkben, mint a burján? Hát kisebbségi lét és Magyar Párt nem egy fogalom?

Veszedelmes dolgok ezek. Valljuk be, hogy más utat is lehetett volna választani. Valljuk be, hogy Bernádyt igazoltatni nem természetes dolog, s valljuk be, hogy Bernády kilépése legalább is meglepő és talán indokolatlan. Mintha mindkét oldal ez ügyben elragadtatta volna magát. Talán a tévességben, a személyi szempontok dédelgetésében, vagy talán a helyes politikai rezon, és a tapintatos eljárási mód megválasztásában. Mi mindezekre minden nagy szólam nélkül csupán azt kívánjuk megjegyezni, hogy nemcsak Bernády és a Magyar Párt, de egyetlen jóhiszemű, érdemes kisebbségi magyar ember, és a Magyar Párt között sem lehetnek olyan ellentétek, amelyeket az egy párt, az egy sors és az egy testvériség szent kötelékei ne tudnának a békés megértés harmóniájába olvasztani.

De reméljük, hogy Bernádynak kilépése, amelyet semmiképp sem tudunk helyeselni, és amelyet csak szomorúsággal vehetünk tudomásul, éppen feltűnő voltánál fogva végül is üdvös ráeszmélésekre fogja vezetni kisebbségi politikánk irányítóit. Az ellentéteknek ilyen végzetes kieleződése a mi helyzetünkben erkölcsi felelősségévé teszi minden illetékes tényezőnek, hogy a bajok forrásait megkeresse, s olyan alapokra fektesse a kisebbségi magyarság szervezetét, amely kizárólag az átfogó, és emelkedett nemzeti szempontot juttatja érvényre. Mert a magyarság szervezetének nem az elválasztó szempontok erőszakolása a feladata, hanem egy olyan boltív felépítése, amely alatt legfőbb problémáiban az egész romániai magyar kisebbség egységessé tud összeforrni.

31.

Tholdalagi Mihály gróf válaszol a Magyar Párt elnökségének igazoló felhívására

Kolozsvár (Az *Ellenzék* tudósítójától.)

A Magyar Párt központi vezetősége a múlt hónap 15-én levelet intézett több közéleti férfiúhoz, akiknek politikai magatartását kifogásolta. Amint tudjuk, Bernády György Marosvásárhely polgármestere az igazoló írásra bejelentette kilépését a Magyar Pártból. A következőkben leközzöljük dr. gróf Tholdalagi Mihály válaszát az igazoló felhívásra:

„A Magyar Párt elnökségének, Kolozsvár.

Október hó 15.-i levelükre válaszul szükségesnek tartom felfogásom körvonalazását. Kisebbségi helyzetünkben közéleti tevékenységünk legfőbb feladatának *a magyarság kulturális és anyagi tőkéjének minél hathatósabb megőrzését és fejlesztését tartom. Ez a kisebbségi problémák egész sorát veti föl.* Ezeknek megoldását, és az állami élet megnyilvánulásaival összhangba hozott nemzetközi szerződések és nyilatkozatok is megkísérlik, amelyek részünkre bizonyos jogokat állapítanak meg. E jogok megvalósítása képezi közéleti és politikai tevékenységünknek feladatát. Hibásnak tartom azonban azt, *ha a magyar nép vezetői egyedül e pontokban lefektetett jogokban látják csupán erősségüket.* E pontok megvalósítását csak akkor remélhetjük, *hogyha nemzetközi szerződésekben, deklarációkban vagy a kormányokkal kötött egyezményekben lefektetett jogokat erkölcsi értékek támasztják alá.* Ehhez szükséges az, *hogy megteremtődjék a kölcsönös bizalom, hogy törekvéseinkben a többségi néppel való haladásunknak akarata kifejezésre jusson.* Szükséges az, hogy megkeressük és megtaláljuk azokat a kormányzati elveket, *amelyekben egyetértünk.* Szükséges közös munkával megtalálnunk a lelki harmóniát, *mert vallom, hogy a két népnek, két fajnak magasabb szemszögből nézve vannak nagy és közös érdekei.* Vallom, hogy a romániai magyarságnak érintkezési pontokat kell keresnie, és találnia egy nagy román kormányzati párttal, mert kulturális és gazdasági fajsúlyának megfelelő helyet Romániában csak így tud elfoglalni, és csak így viheti előbbre nagy életproblémáinak megoldását. Az érintkezési pontokon belül meg kell keresni az együttműködés lehetőségeit és feltételeit.

Hogyha ebben az irányban mindent megtettünk, felhasználtuk az összes eszközöket és alkalmas embereket s törekvéseink mégis célt tévesztettek, *csak akkor következik elgondolásomban a félreállítás ellenzéki politikája.* De ennek olyannak kell lennie, hogy annak terhei a nép és intézményeinek kímélése mellett *elsősorban a vezérek vállára nehezedjenek.*

A magyar népnek és jelesen az erdélyi magyar népnek mindig erős érzéke volt az élet realitásai iránt. Ennek az érzékének tulajdonítható a történelem folyamán a betöltött szerepe és jelentősége. Hivatásunk ma is az, lássuk meg az élő erőket, és *politikánkat helyezzük a realitások alapjára*. De ennek olyannak kell lennie, hogy annak terhei a nép és intézményeinek kímélése mellett *elsősorban a vezérek vállára nehezedjenek*.

A Magyar Pártban végzett tevékenységem alatt mindig szem előtt igyekeztem tartani ezeket a szempontokat. Midőn a Magyar Párt vezetősége egy gyenge kormánnyal és párttal kötött egyezségében csalódott, és általánosságban is a megegyezéssel politika csődjére következtetett a júniusi határozat hozatala után, *lépését a magyar kisebbség helyzete további súlyosbításának tartottam*. Nem akartam hozzájárulni ahhoz, hogy a hatalmas kormányzati párt felé elszakítsuk majdnem az utolsó szálakat is. Fenn kell tartani a lehetőségét, hogy a párttal való érintkezés a magyarság ügyének előbbre vitelére a jövőben is felvehető legyen. Annál inkább kívánom e lehetőségnek a fenntartását, mert az országnak az a pártja került uralomra, mellyel a magyarság megegyezését a legkívánatosabbnak tartom. Ez a párt az országnak jelenben és jövőben is olyan hatalmi tényezője, hogy ezt nem látni, egyenlő – *számításon kívül hagyni a réalpolitikát*.

Mindenesetre igen súlyos dilemma előtt állottam. De kötelességemnek tartom, hogy ez alkalommal rámutassak egyes körülményekre, amelyek már előzőleg csökkentették bizalmamat a párt politikája és vezetősége iránt.

Megmagyarázhatatlan előttem az a körülmény, hogy a pártvezetőség a községi választásokat megelőző tárgyalásoknál – csupán a községi választásokról szóló együtt haladásra – *azonnal teljesítendő tárgyi engedményeket, és a miniszterelnök aláírását követelte*. Pár hétre rá egy gyenge kormánytól és Románia történelmi életében még alig szerepet vivő párttól országos törvényhozási választásokra szóló megegyezésben a *tárgyi engedmények megvalósításának nagy részét a választás utánra halasztotta, és eltekintett a miniszterelnök aláírásától*. Egy nagy történelmi párttal szemben kisebb horde-rejű kérdésben követelés volt az, ami egy nagyobb jelentőségű kérdés kapcsán, *egy jelentéktelenebb párttal szemben már nem volt követelés*.

1926. április havában a Néppárttal kötött egyezmény egyes pontoknak a választások előtti teljesítését kötötte ki. Mindennek dacára a Magyar Párt a bíróságoknál mindenütt lefektette a választási jelölőíveket, *még mielőtt a pontok teljesítése megtörtént, vagy eredményesen rendeztetett volna*. Ennek folytán a párt vezetősége s parlamenti tagjai a miniszteri kihallgatások „kálváriáját járták”, minden eredmény nélkül a néppárti kormány uralmának egész ideje alatt. Meggyőződésem szerint az 1926 áprilisi egyezmény meg-

kötésének körülményei, és a bennük foglalt pontok meddősége a Magyar Párt, s ezen keresztül a magyarság tekintélyét és súlyát *lényegesen megkisebítette a jelen és jövőre nézve.*

A múlt év őszén politikai helyzetünk mind nyilvánvalóbbá tette *pártszervezetünk jelentőségét.* Ezt tekintve, a szervezeti szabályzat megalkotásánál *kettős szempontot kívántam érvényesíteni.* Magunkra hagyottságunkban támasz nélkül népünknek *olyan egyetemes össze fogásra kell véleményem szerint törekedni,* hogy pártszervezetünk a választási apparátuson jóval felül-emelkedve *kulturális és gazdasági célokat is szolgáljon.* A kulturális és gazdasági szervek össze fogásával lehetővé kell tenni, hogy a magyarság nemzeti és népi feladatait önerejéből elvégezze, mert a múltban az állam által élvezett támogatást elveszítette. *Az a véleményem, hogy a magyarság politikai irányító szerveit, az Elnöki Tanácsot és az Intéző Bizottságot ki kell egészíteni,* mert így alkalmasabb lesz olyan jelenségek kikerülésére, mint ilyent a választási egyezményrel kapcsolatban keletkezett helyzet jelentett.

Ez év februárjában tudomásom szerint az Elnöki Tanács két tagja a politikai helyzet fejleményei alapján a Nemzeti Liberális Párt felé való érintkezés vagy legalábbis puhatolózás szükségességét javasolta. Sajnos, semmi sem történt. A megegyezésemes politika híveit háttérbe szorították, s a májusi politikai változások a pártot minden irányban elszigetelve, készületlenül találták. Ezen előzmények után határoztam el magam, hogy politikai elgondolásom mellett kitartok, és az összeköttetés szálait, fenntartom. *Remélem, hogy a magyarság néhány sérelmének és kívánságának eredményesen lehetek szószólója.*

Nyárádszentbenedek, 1927. nov. 4.

Dr. gróf Tholdalagi Mihály

Ellenzék, 1927 nov. 10. 2.

32.

„Bizalmatlanságom csak a jelenlegi vezetőségnek szól ...”

(Cluj-Kolozsvár, nov. 23. Saját tud.) Jelentettük tegnap, hogy Tornyai Gyula dr. volt szenátor, a Magyar Párt bánsági vezetője kilépett a Magyar Pártból. Bethlen György gróf pártelnök a következő levelet kapta Tornyától, amelyet minden kommentár nélkül szó szerint közlünk:

„Méltóságos Elnök Úr!

Szíves tudomásodra hozom, hogy a vezetésed alatt álló Országos Magyar Pártban eddig viselt központi intézőbizottsági tagságáról, a kisebbségi

szakosztály tagságáról és a Temes-Torontál megyei társelnöki állásáról lemondok, és a pártból kilépek.

Ezen elhatározásra a következő elvek vezettek:

A párt Elnöki Tanácsa kéréseim, és a józanész ellenére legutóbb már másodszor úgy ejtette meg a jelöléseket, hogy a párt megválasztott egyébként kiváló képviselői túlnyomó részében nem tudnak románul.

Mert a párt parlamenti csoportja az Averescu-kormány idején sem volt erőteljesebb parlamenti tevékenységre rábírható, a jelen parlamenti csoport román nyelvismerete még fogyatékosabb, miért is, sikeres működésének lehetősége eleve is ki van zárva.

A hibát, úgy ahogy menteni lehetett, amikor a papíron maradt ígéretek ellenében pártunk a kormányt támogatta, azt azonban az Elnöki Tanács sem fogja megmagyarázhatni, hogy miért kellett a biztos esélyű helyekre néma képviselőket jelölni, amikor mint ellenzéki párt mentünk a küzdelembe.

Az ismételten elkövetett hiba után az Elnöki Tanács összetételét is vizsgálva aggodalommal látom, hogy Méltóságodat nagy számban veszik körül a tanács oly tagjai, kik, mint a párt alkalmazottjai (ügyvezető elnök, alelnök, főtitkár), vagy a párt lapjának szerkesztőségi tagjaként, vagy Méltóságodtól függő helyzetben látszanak lenni, ami a tanács távol lakó vidéki tagjainak az ülésekről való gyakori elmaradása mellett Méltóságod akaratának tárgyilagos bírálat nélküli érvényesítését teszi lehetővé.

Míg a párt egyik fő szervének, az Elnöki Tanácsnak ilyen az összeállítása, addig igen közeli a pártidiktatúra lehetősége, amíg e helyzet nem változik, addig üres szólam marad a pártnak alulról felfelé való felépítéséről és demokráciáról beszélni.

Mély aggodalom tölt el a párt anyagi sorsa tekintetében is. Vezetésed ideje alatt a párt kolozsvári és bukaresti irodájának személyi kiadásai már elérték az évi egy millió lejt. E mellett a bukaresti párthelyiség is belekerül évi fél millióba, holott abból a máshol is elhelyezhető pártiroda egy szobáján kívül egyébre szükség nincs.

A pártot anyagi romlásba vivő szertelen költekezést azon az alapon érzem magam feljogosítva kifogásolni, mert megengedhetetlennek tartom, hogy a párt évi félmillió költséggel 9 ritkán együtt levő képviselőjének kényelmére 8 szobás állandó párthelyiséget tartson, amikor 79 magyar főiskolai hallgató oly fontos otthonának kérdését a magyar közösség áldozatkészségének legerősebb igénybevétele dacára is alig tudjuk megoldani. A költekezéshez ezúttal utoljára azon az alapon is hozzászólok, mert néhány lelkes munkatársammal 28 községben én alakítottam meg a párt tagozatait, és

tudom, mily nehezen fizetik azok tagjai a mai nehéz gazdasági viszonyok között a havi 5 lejes pártadót.

Ilyen körülmények között miután a párt szellemi vezetése és politikai irányításában, sem a párt anyagi ügyeinek vitele tekintetében nem vagyok hatalommal eltelve, a továbbiakért a felelősséget megosztani nem vagyok hajlandó.

Bizalmatlanságom csak a jelen vezetőségnek szól s addig, míg e téren a jövő változást nem hoz, a pártkereten kívül fogok magyarságunkért tovább küzdeni.

Végül abból az alkalomból, hogy az Intéző Bizottság 8-iki ülésén magam is, mint olyan voltam érintve, kit az iskolai államsegély kérdésében elért balsikert az együttes felelősség terhel, szíves emlékezetedbe idézem, hogy az elmúlt ülősszak csaknem minden pártértekezletén, háromszor a jegyzőkönyvhöz való csatolás végett írásban is sürgettem a legerélyesebb állásfoglalást, és sürgetéseimmel csak akkor hagytam alább, mikor a főtitkár úr értekezletünket akként tájékoztatta, hogy az iskolai államsegély ügye véglegesen el van intézve, s már csak a segély felosztása és felvétele körüli alakítások vannak hátra.

Nem tehetek róla, hogy tévesen lettünk informálva, s ezért a felelősséget az államsegély tekintetében magamtól elhárítani vagyok kénytelen.

București, 1927. november 14-én.

Mély tisztelettel:

Tornya Gyula s. k.

Mai Világ, 1927. nov. 24. 1.

33.

Kós Károly: Bernády után Tornya

Bernády után Tornya Gyula hagyta faképnél a Magyar Pártot ebben a reménytelen őszi hónapban. A pártelnökhöz intézett és kilépését bejelentő levele súlyos vádirat, talán legsúlyosabb mindazok között a vádak között, melyekkel eddig a Magyar Párt vezetőségét illették. A vád minden pontja olyan, hogy ha igaz, akkor *egyenként* is el kellene seperje a vezetésre méltatlan vezéreket, de tudom én, tudja más, tudja mindenki, hogy Tornya Gyula vádja: valóság.

Valóság, melyet megcáfolni a pártvezetőség nem tudhat, és amelyet Tornya Gyulának bizonyítania sem kell.

Magyar akarásaink a minimumra zsugorodtak, ideáljaink, célkitűzéseink elhomályosultak, politikai erkölcsünk megromlott. Nemcsak szervezetlenek vagyunk, de demoralizáltak, a Magyar Pártnak politikai súlya nincsen, magyar becsületünkben, bátorságunkban magunk sem hiszünk.

Tornya Gyula levele mögül ezek a halálos igazságok merednek reánk, magyar dolgozó polgárookra. És ezek az igazságok egyben meg nem fellebbezhető ítéletét is tartalmazzák a Magyar Párt mai vezetőségének.

*

Őszintén mondom, Tornya Gyula kilépése talán bűnös, de jóleső megelégedést váltott ki belőlem. De tudom, hogy igen sok becsületes magyar polgártársamnak sok minden okból való rosszkedvét is felderítette néhány futó pillanatra, bár.

És eszembe jut, hogy másfél évvel ezelőtt, amikor néhány kalotaszegi magyar elsőül mondta fel a Magyar Pártnak a szolgálatot, akkor Önök, Vezetőség, milyen megvető lekicsinyléssel intézték el azt a néhány embert, akik hittük és vallottuk, hogy – mégis mozog a föld.

Akkor Önök nevettek, Pártvezető Urak!

És néhány hónappal ezután, lám csak, Erdély minden részéből félszáz számottevő magyar ember azért gyűlt össze Kolozsvárra, hogy megállapíthassa, és kinyilatkoztassa a magyar népnek az Önök politikai vezetésével való eredménytelenségét.

Önök akkor még, bár kevésbé jókedvűen, sőt kissé idegesen, de határozottan rendreutasították ezeket, az elégedetlenkedőket, akik megpróbálták Önöket megmozgatni.

Önök nem mozdultak, de a föld azért nem állott meg, még a gyergyói gyűlés határozott parancsára sem.

Amikor aztán a legutóbbi parlamenti választásokat megelőző napokban feltámadt a Magyar Néppárt, Kecskeméthy Istvánnal az élén, és zászlója alá elnökkül Tabéry Géző és Molter Károlyon kívül szellemi munkásaink gyönyörű sora is oda állott a demokrata zászló alá, akkor hökkentek meg Önök először komolyan.

Végül bekövetkezett Bernády György kilépése, majd most Tornya Gyuláé. És megdöbbenésükben megnémultak Önök, akik máskor olyan ok nélkül is hangosak.

Elégedetlenek, pártbontók és néppártiak pedig, sokan és mind többen, *most mi nevetünk* és derűs nyugalommal – lépünk tovább: Önökkel már nem sokat törődve.

*

Keservesen súlyos helyzetben él a mi erdélyi magyar népünk; az Önök jóvoltából szervezetlenül, megrokkant erőkkal, mind nagyobbodó terhekkel vállain, napról-napra meglepőbb, szinte kétségbeejtő kilátásokkal. Hite alig maradt, bizodalmát elvesztette, reménysége haldoklik.

Szinte hihetetlenül nehéz, de nagyszerű munka: mai helyzetünkben, minden pillanatban talán teljes mindségünkben felfordulható viszonyok között népünknek bizodalmát, hitét visszaadni, egységes célra teljes munkajét megszervezni, és az erdélyi magyar életküzdelmet helyesen és becsületesen irányítani. Egész emberek, előre néző, magából látó, mindent merő, és még a keresztet is vállaló próféták feladata ez.

Önökről kiderült, hogy nem urai a feladatnak: nem igazi, de hamis próféták, nem vezérek, de kufárok, nem tehetségesek és nem önzetlenek, még a biblia írástudóinál is kevesebbet érők: nem okosok, sőt nem is elég ravaszak.

Mert megátalkodottsággal állanak egy helyben és állítanak meg az időt és mindent, ami pedig mozog. Mozog Erdély és mozog Románia, mozog az egész nagyvilág és minden népei, mindig előre...

Önök elmaradtak: időktől, alkalmaktól, munkáktól és eredményektől és elmaradtak a – népüktől. És ha másért nem, ezért találtattak bűnösöknek, akikről az ítélet is kimondatott. Bizony mondom, nem sokára ott lesznek Önök, ahol a tavalyi hó. És nem fogja Önöket megsíratni se senki.

Mai Világ, 1927. nov. 27. 2.

34.

Tornya Gyula: Nyílt levél méltóságos dr. Bethlen György gróf úrnak

Tornya Gyula dr. volt szenátor, aki – mint jelentettük – a múlt héten kilépett a Magyar Pártból, a következő nyílt levelet küldte hozzánk közlés végett:

A Keleti Újság november 27-én megjelent 268-ik számában az elnökség, és a parlamenti csoporttól szerzett információk alapján közzétette közleményre a következőket, hozom tiszteletteljesen szíves tudomásodra:

1. Örömmel veszem azt a közlést, hogy Ti is osztjátok azt a nézetemet, hogy a mindenképp legalkalmasabb embereinket kell a parlamentbe beküldeni, s így remélem, hogy nem fogjátok a már kétszer, elkövetett hibát többször ismételni, ha még mindig ti lesztek azok, akik a jelölések kérdésében határozni fogtok.

Én is mindig azt vallottam, hogy a román nyelv tudása egymagában még nem kvalifikál a parlamenti tagságra, s e meggyőződésemet az is igazolja, hogy az államforma megvédéséről szóló törvényjavaslathoz nem szóltatok hozzá, holott azt a szászok is erélyesen megellenezték, mint olyat, mely a kisebbségeknek temérdek zaklatását eredményezheti.

2. Örömmel értesülök a közleményből, hogy teljes a harmónia az Elnöki Tanácsban s ennek annál jobban örülök, mert tegnapig úgy tudtam, hogy Sándor József, a párt érdemes alelnöke távol tartotta magát a pártban való tevékenységtől, és nagyon sajnáltam volna, ha a harmónia ennek az érdemes embernek a visszavonulása folytán állt volna helyre.

3. A párt anyagi veszteségét illetően a kilépő levelemben azt írtam, hogy a kolozsvári, és a bukaresti iroda személy kiadásai már elérték az egymilliót, s a bukaresti párhelyiség félmillióba kerül. Miután ez állításomra a közlemény azt mondja, hogy az *nem fedí a valóságot*, ha Ti ezt még nem tudnátok, beszéljenek a számok.

Személyi kiadások:

A parlamenti főtitkár fizetése	240.000 L
Ügyvezető elnök fizetése	240.000 L
Főtitkár fizetése	168.000 L
Alelnök fizetése	96.000 L
Kezelő és szolgálatszemélyzet Kolozsvárott és bukaresti gépiró fizetése együtt	267.000 L
Ez nálam kitesz	1.011.000 L

A bukaresti párhelyiség, melyről azt írtam, hogy fenntartása fél millióba kerül, megemészt házbéren	350.000 lej
1% házbérrilleték	3.500 lej
bukaresti szolga fizetése	48.000 lej
fűtés, világítás, vízdíj, ha kitelik	100.000 lej
Ez kitesz nálam	501.500 lej

Ne mondjátok tehát, hogy a közölt adataim nem fedik a valóságot.

Örömmel vettem a közlemény azon hírét, hogy a bukaresti párhelyiség felesleges szobái közül kettőt a magyar egyetemi hallgatók elhelyezésére kívántok felhasználni. De ha már a levelem vétele után erre az elhatározásra jutottatok, mint a bukaresti diák önsegélyező akció egyik beindítója és vezetője, tartozom annak kijelentésével, hogy ezt sem a legjobban csináltátok,

mert a diák segélyezési mozgalom tisztán társadalmi jellegű, minden politikától távol áll, és bizonyára félremagyarázásokra adna alkalmat, ha diákjaink egy része pont a párthelyiségben találna elhelyezést.

Ha diákjainkon segíteni akartok, úgy adjátok albérltetbe a felesleges szobákat és fordítástok a befolyó bérösszeget a segélyezésükre.

București, 1927. november 27-én.

Mély tisztelettel:

Tornya Gyula dr.

Mai Világ, 1927. dec. 1. 1.

35.

A parlamenti csoport válasza

Egyik kolozsvári újság a napokban Tornya Gyulának egy levelét közli, melyet a Magyar Párt elnökéhez intézett, s amelyben súlyosan megvádolva a vezetőséget, és a parlamenti csoportot, – bejelenti a Magyar Pártból való kilépését. Az Elnökség és a parlamenti csoporttól szerzett információink alapján a következőkben tájékoztatjuk a közönséget Tornya Gyula vádjaira vonatkozólag:

Tornya Gyula nyitott ajtókat dönget, amikor annak az óhajának ad kifejezést, hogy a parlamentben mindenképp a legalkalmasabb embereinket küldjük be. Ezt az Elnöki Tanács is állandóan hangsúlyozta. Tornya Gyula tudja a legjobban, hogy a jelölések körül nemcsak az Elnöki Tanács állásfoglalása érvényesült; arról pedig igazán nem tehet a magyarság, hogy a választási visszaélések biztosra vélt helyre állított oly sok kiváló jelöltünket elgáncsolták. Egyébként az Elnökség fog legjobban örülni, ha a jövőben a legalkalmasabb jelöltek kiszemelésénél az egyes párttagozatok hathatós támogatására lesznek. A román nyelv tudása azonban egymagában még nem kvalifikál a parlamenti tagságra, amely a mai nehéz helyzetben igen sok egyéb politikai képességet is igényel.

Az Elnöki Tanácsban helyet foglaló 13 illusztris, közéleti férfira súlyosan sértő az a feltevés, mintha ők az elnöknek megannyi akaratnélküli eszközei volnának. Az Elnöki Tanácsnak a központban, és a vidéken lakó tagjai között olyan harmónia áll fenn, amely eddig is kizárta azt, hogy a vidéki tagok tárgyilagos bírálata valaha is ne érvényesült volna. Pártdiktatúráról beszélni nem helyén való, mert a pártban viselt minden tisztség, és így az

elnöki tiszt is, bizalmi jellegű, amely bármikor megvonható. Rendületlenül hisszük, hogy a magyar nép egészséges judiciuma meg tudja különböztetni a pártdiktatúrát a köteles pártfegyelemtől, s az anarchiát a rendnek köteles tiszteletétől.

Ami a párt anyagi vezetésére vonatkozó kifogásait illeti, eltekintve attól, hogy a közölt adatok nem fedik a valóságot, az elnökség bármikor köteles-ségszerűen számot ad sáfárkodásáról az erre illetékes pártszerveknek, és hangsúlyozza, hogy mindig a legnagyobb takarékoságot tartotta szem előtt. A bukaresti párhelyiséget tavaly három évre béreltük ki. Miután ez idő szerint rajtunk kívül álló okokból egy-két helyiség a parlamenti csoport részéről nélkülözhető: ezeket már hetek óta magyar egyetemi hallgatók elhelyezésére, és egyéb közérdekű célokra használjuk. Reméljük azonban, hogy ez a túl nagynak bélyegzett helyiség még a bérszerződés tartamán belül szűknek fog bizonyulni.

Tornya Gyula nagyon jól tudja, hogy a parlamenti csoport mennyit fáradt iskoláink államsegélye érdekében, és hogy a valóban minisztertanácsilag megállapított összeg folyósítását kizárólag csak az Averescu kormány váratlan bukása hiúsította meg. A legsúlyosabban elítéli, és visszautasítja a parlamenti csoport azt a rosszindulatú beállítást, mintha bármely tagját a legcsekélyebb felelősség is terhelné azért, hogy a kormány az államsegélyre vonatkozó kötelezettségét idejekorán nem teljesítette.

Az elnökség és a parlamenti csoport különben minden ténykedéséért maga vállalja a teljes felelősséget, és egyáltalán nem reflektál arra, hogy abban Tornya Gyulával osztozkodják.

Keleti Újság, 1927. dec. 3. 9.

36.

Hinléder Fels Ákos: A kilépők

Meglehetősen zavart észjárásra mutat az a viselkedés, melyet egy volt magyarpárti szenátor tanúsít legújabbán a magyarsággal szemben. Tornya Gyula „kilépett” a Magyar Pártból. Érdekes elmélkedéseket lehet fűzni ehhez a szerepléshez. Úgy általánosságban, mint a dolog részleteit, és magát a szereplő hőst illetően is – mert a zsilipek szabados felnyitása után szabad mindenkinek diszkréciónélkül – elmélkedni.

Mikor általánosságban arról van szó, hogy valaki „kilép” a Magyar Pártból, mint mindig Karinthy Frigyesnek egy tréfája jut eszembe. Azt írja, hogy

nem tudná megszokni a velencei életet, ahol a lakás ajtói – a tengerre nyílnak. Mindig attól félne, hogy szórakozottságában, reggeli álmos fővel egyszer csak kilép az ajtón és – belép a Földközi-tengerbe. Ilyen lehet egy magyar emberre nézve a magyarság szervezett kötelékéből való kilépés. Kinyitja a sértődöttség nem mérlegelt ajtaját és belép a – semmibe, az üres, végtelen és feneketlen óceánba. Mert hová léphet ki magyar ember a Magyar Pártból úgy, hogy a lelki egyensúly talaját lába alól el ne veszítse? A semmibe, a beteg elképzeléssel magának alkotott test és lélek nélküli világ parttalan tengerébe.

Minő feneketlen tenger az emberi hiúság, és az emberi önzés! Mert önzés és hiúság nélkül nem lehetnek reálisak azok az indokok, melyekkel Tornyai Gyula érthetővé és igazolttá akarja tenni a pártból való kilépését. Egyszerre csak eszébe jut, hogy az iskolasegély ügye teljesen el volt rontva – persze a magyar parlamenti csoport részéről; egyszerre csak eszébe jut, hogy a magyar parlamenti tagok nem tudnak románul – persze az Elnöki Tanács hibájából; egyszerre csak eszébe jut, hogy a pártirodák szörnyű sok pénzbe kerülnek, – persze azért, mert ő bölcsebb költségvetést tudott volna előíranyozni, tehát fogja magát, kinyitja a tengerre vezető ajtót és – kilép a Magyar Pártból. Mintha nem lett volna tagja Tornyai Gyula is annak a parlamenti csoportnak, amelynek kezébe az iskolasegélyek ügye le volt téve, de annak, amely hasztalan kísérelt meg mindenféle eszközt a siker eléréséhez, mert a kormány rabulisztikus, és minden európai morált félretevő mesterkedése in a legbölcsebb fejtörés is kudarcot vallott.

Mintha nem ismertük volna el mindnyájan, Tornyai Gyulával együtt, hogy a Magyar Párt parlamenti képviselőinek bírniuk kell a román nyelvet, de emellett azt is, hogy nem ez az egyetlen és kizárólagos feltétel, mert e mellett a fajszeretet, a politikai képesség, s az egyéni rátermettségnek még sok, más kritériuma is latba kell essék, ami – sajnos – bizony nem egy esetben háttérbe kellett szorítsa ezen technikai előny fölényes favorizálását. Hiszen bár mindnyájan tudnánk románul.

És mintha nem Tornyai Gyula lett volna az, aki a parlamenti csoportban a bukaresti pártiroda felállítását sürgette, és pedig nagyszabású alapokon, tíz, húsz és negyvenezer lejes közbenjárási díjtételek tervezése mellett, széleskörű munkaelfoglaltságot helyezve ott kilátásba a maga részére is, mint aki akkoriban kijegyeztette magát a gyakorló ügyvédek lajstromából.

És végezetül mintha nem Tornyai Gyula lett volna az, aki egy égető fontosságú, és az egész világ figyelme által méltatott magyar ügyben, amelynek elintézése a sors különös kegye folytán, de reá hárult, és tette közismertté az ő nevét, – a legnagyobb sikert hozta haza külföldről, amikor a telepések lélekrajzó ügyében a legsiralmasabb eredménnyel volt kénytelen Genfből hazatérni...

Oh, mi nem akarjuk a lelkes fáradozás rovására elsikkasztani az ellen-szenvet, és politikai kegyetlenséget, mellyel a nemzetközi bíróság egy elti-port nemzeti ügyet kezelt, de viszont elvárhatjuk attól az embertől, aki a saját tapasztalataiból ismeri a gáncsvetéseknek elháríthatatlan lesújtását, hogy ő is méltányolja, a hasonló viadalban levő küzdőtársainak elgáncsolt erőfeszítéseit, ne pedig oldaltámadással gyöngítse az erkölcsi erőt, és a lélek stabilitását a tiszta és utolsó fegyvert kezünkben...

És mi, akik egy kolozsvári újság által a történelemnek átadott „zölddé fakult fekete ruhákban” járunk, – különösen elvárhatjuk ezt Tornyai Gyulától, a jól szituált úrtól, aki a genfi tárgyalást egész családja számára egy luxus-kirándulássá tudta tenni, s aki ezen kéjutazás mámorában nem tudott időt szakítani arra, hogy a bíróság tagjainál előzetes látogatással igyekezzen egy kis jóindulatot szerezni az általa képviselt nemzeti ügy számára. Ezt pedig a szegény telepesek is elvárhatták volna, akiknek ez a tárgyalás másfélmilliónál is többbe került.

De oktan és silány az emberi dicsekvés is. A megelégedettségnek sincs végleg lezárható határa. Tornyai Gyula visszajegyezettette magát a gyakorló ügyvédek lajstromába. Ügyvédi irodáját Bukarestbe helyezte át. De az a terve nem sikerült, hogy irodáját a párt helyiségeiben rendezze be. És íme, egyszerre felesleges lett neki a bukaresti Pártiroda, megfeküdte aggódó lelkét a milliókat emésztő párthelyiség, és „fizetett” személyzet, sőt még arra a veszélyre is felhívja a figyelmet, amelyet az a nyomorúság rejt magában, hogy magyar diákok egy politikai helyiségben hajtják nyugovóra gondterhes fejeiket. Nyomorult magyar diákok! Miért álltok ti útjában egy lendülni akaró bukaresti ügyvédi irodának?

Tornyai ügyvéd úr tehát kilépett a Magyar Pártból. De az ajtóból visszafordulva, még egyszer betörli habzó száját abba a palástba, amelynek védelmé alá helyezte a magyarság a maga szent ügyét. Az önzés, a hiuság nem mérlegeli azt a kárt, melyet a nyilvános kirobbanás okozhat az ügynek. A Tancred Constantinescuk megelégedetten dörzsölhetik kezüket. Miért ne hihetnék ők is, hogy az ő vetésük gyümölcse érik, mikor az élen álló magyar szenátor is kétségtelenül többre becsüli a maga egyéniségének és elhatározásának súlyát, semhogy annak a nemzeti ügyet hátráltató eredményt ne tulajdonítana.

Pedig csalódnak. A nemzeti küzdelemalvónak hitt gyökérszáalai tovább termelik az életadó nedveket. A nemzeti küzdelem kibontakozását, a remények virágfakadását a hisztérikák, a primadonnák, zavartlelkű önzők nem fogják megakadályozni.

37.

Kós Károly: A magyar kisebbségi politika egy esztendejének számadása

Az alábbi politikai áttekintést a múlt év politikai életéről írta Kós Károly, az illusztris művész és politikus. Cikke a Magyar Néppárt szigorú ellenzéki szemszögéből bírálja a magyar politikai élet elmúlt évi jelentését.

A szegények, a gyermekek, a robotos nép milliók megváltójának a hitért, az igazságért, az örök „farizeusok és írástudók” által elítéltetett, az elbolondított nép által leköpködött, a poroszlók által megvesszőzött, és a hőhérok által latrok közé feszített Jézus születésnek ezerkilencszázhuszonhetedik évfordulóján, szent karácsony ünnepén szokás szerint meg fognak szólalni a világ mai hatalmasai, hogy édes, mézes, szeretettől csepegő szóvirágokat hullassanak a népek örökké naiv gyermeki lelkére.

A népek gyermeki lelke pedig szomjas issza majd a hízelgő szó illatát, és naiv hittel hiszi újra: lám mégis jók a nagyemberek, szeretnek minket, dolgoznak, fáradnak, tusakodnak miérettünk, a mi igazságunkért, a mi boldogulásunkért. Édes Jézusunk, mégsem haltál hát meg hiába...

A magyar kisebbségi életsorsunk mai sáfárai is bizonyára sorban megszólalnak Karácsonykor, és kenetes szavak édes áfiuma között egy-két őszinte és becsületes igazságvállalás úgy fog talán megint csak visszhangtalanul meghalni, mint annak idején a Keresztelőnek pusztában kiáltott szava.

*

Egy esztendeje éppen, hogy a parlament karácsonyi szünetje előtt a magyarság akkori parlamenti képviselői Bethlen György úrral az élükön sorban felszólaltak a parlamentben. A pártvezetőség úgy látszik jónak látta, hogy parlamentárjaink a magyar nép nevében és kisebbségi politikánk érdekében a szerinte feltétlenül szükséges hűségnyilatkozatokat megtegyék. És ez lélekemelő magyar tett volt.

Mondhatom, amikor ezeket a kuruc vallomásokat alkalmunk volt az újságokból elolvasni, a lojális lelkesedéstől szinte beteg lett az együgyű erdélyi magyar szív. Milyen édesen hangzottak a méztől csepegő szavak a paktumos magyar képviselők és szenátorok szájából, amikor hitvallást tettek arról, hogy a magyarnál törhetetlenebb hűséggel, megmásíthatatlanabb szeretettel és a sírig, sőt azon is túl tartó lojalitással még román testvéreink sem viselkedhetnek az ország, a király és különösen a kormány iránt.

Lehet, hogy voltak, akik e nyilatkozatnak őszinteségében titokban bár, de kételkedtek. De gonosz, rebellis lelkek voltak mindig, és parlamentárja-

inkat ez – igen helyesen – nem zavarta meg. Ők tudják jól, hogy hiába vágja a szemünkbe az államalkotó románság hivatalosan és hívatlanul, sajtóban és országházában, gyűléseken és zárt hivatalszobákban, hogy mi, magyarok idegenek, streinek vagyunk, másod, sőt tizedosztályú állampolgárok legfeljebb, hiába fojtogatják kultúránkat, nyelvünket, hiába húzzák lábunk alól az ősi földet, hiába zárják be iskoláinkat. Hiábavaló erőlködés ez mind, mind a román hivatalos hatalom és közvélemény részéről. Mi magyarok mégis, csak azért is régi kuruc erkölcsünket meg nem tagadva első osztályú szerepvel és hűséggel vagyunk Románia iránt...

Így mondták el ezt parlamenti képviselőink tavaly a karácsonyi szünet előtt az országházban.

Volt bátorságuk ezt elmondani az erdélyi magyar nép nevében. Oh, be szomorú szerepet játszottak el Önök, a tavaly, szent karácsony ünnepének küszöbén, az igazat mindig valló, a halálig is valló názáreti Jézus áldott születésének évfordulója alkalmával...

*

A Magyar Párt hivatalos lapjának tavaly karácsonyi számában a pártelnök úr, dr. Bethlen György vezércikket írt: *Az év tanulsága* címén. „Az 1926. évnek számunkra legörvendetesebb eseménye egységünk megizmosodása”, állapította meg a cikk, és szerinte ez a megállapítás a múlt esztendőnek, de egyúttal a kisebbségi életünk addigi nyolc esztendejének legfőbb tanulsága.

Ezt mondotta a Magyar Párt elnöke. Nyugodtan, előkelően és határozottan. Amikor ezt a cikket olvastam, becsületemre mondom, megdöbbenem. Mert szinte hihetetlen, hogy a magyar életsors vezérének halovány sejtelve ne legyen arról, ami él, forrong, zokog és lázong a romániai magyar milliók megkínzott, szomorú lelkében. Fel kellett tételeznem, hinni akartam, hogy nem egészen öntudatánál írta le megállapítását a gróf úr, mert ha tudtam volna, hogy öntudatosan hirdeti azt a hazugságot, oda kellett volna kiáltanom: gróf úr, ön hamisan játszik.

Hiszen alig negyedfél hónappal azelőtt állapították meg a magyar kisebbség tekintélyes vezetőegyénségei, a Magyar Pártnak ún. reformcsoportja, hogy a magyar nép tömegei elégedetlenek a pártvezetéssel, hogy a vezetőség nem képviseli a magyarság összességét, csupán egyik osztályát, és kijelentette, hogy amennyiben a pártszervezetet nem sikerülne a népakaratnak megfelelően alapjából átépíteni, s új vezetőséget állítani az élre, akkor a pártszakadás, az egység elbomlása – elkerülhetetlen.

Amit tehát a pártelnök úr tavaly karácsonyi beszámoló írása kijelentett, az vagy a dolgok nem ismeréséből származó, vagy szándékos félrevezetés céljából íródott meg, de semmi esetre sem volt igaz.

És csak természetes, hogy a hamis feltevésre épített egész számadást az az óta eltelt egy esztendő felborította.

*

A magyar kisebbségnek az év elején még egyetlen, és látszólag egységes politikai pártja az akkoriban kormányzó Averescu-párt paktumos szövetségese volt. A paktumot a pártvezetőség kötötte volt a magyar nép tudtán kívül, jóváhagyása nélkül, de a magyarság számlájára. A pártvezetőség, bízva a paktumban és kötve a paktum által, ez esztendő első felében semmit sem csinált: sem kifelé nem erőltette a kormányt kötelességeinek teljesítésére, sem befelé nem találta szükségesnek építeni és erősíteni a magyarság szervezetét. De hűségesen kitartott mindaddig, amíg az Averescu-kormány a paktumban vállalt kötelezettsége egyetlen pontjának teljesítése nélkül a nyár elején meglepetésszerűen megbukott, az ország vádjával, gúnyjával és megvetésével terhelten. E csúfos bukás minden ódiumának egy részét a magyarságnak is viselnie kellett anélkül, hogy ezért bár a legminimálisabb kompenzációt is kapott volna a pártvezetőség jóvoltából...

Ha egyszerű üzleti vállalat vezetősége lett volna a pártvezetőség, akkor minden további nélkül, természetesen és azonnal el kellett volna ezek után hagynia a helyét, hogy vétkes könnyelműségének, erélytelenségének és tudatlanságának legalább erkölcsi terhét elhárítva a vállalatról, megkönnyítse annak további fejlődését. És ha egy üzleti vállalat vezetősége ezek után vonakodott volna helyét elhagyni, a részvényesek bizonyosan lepofozták volna a helyéről.

A Magyar Párt vezetősége a történetek után fel sem vetette magára nézve a bizalom, vagy bizalmatlanság kérdését, nem számolt be, és nem is kért további megbízatást: egyszerűen ráterhelte a maga hibáját teljes egészében a magyar népre és – új paktumot próbált. Próbált a liberálisokkal, próbált a Nemzeti Parasztpárttal egyezkedni, és amikor sem ott, sem itt nem kellett az Averescu-szövetsége, akkor kisebbségi blokk címén önállósítva magát, ment neki a választásnak.

A következmények természetesen azokat igazolták, akiknek figyelmeztető szava a maga idején pusztába kiáltott szó maradt csupán.

Megtörtént

1. a nyílt pártoskodás a Magyar Néppárt újjáalakításával,

2. a választások alkalmával a Magyar Párt listáját éppen a székely nép túlnyomó tömegei – amelybe pedig a vezetőség a maga fundamentális biztonságát tudta – cserben hagyta úgy, hogy a nyári választások óta nyilvánvaló, hogy magyarságunk politikai egységének még a külső formája sincsen meg, újra csak a pártvezetőség jóvoltából.

*

Az azóta eltelt fél esztendő tovább érlelte azt a folyamatot, mely a magyar kisebbségi politikai front teljes átalakulásán keresztül kell, hogy a magyar kisebbségi politika teljes újjászerveződéséhez és egységes kialakuláshoz vezessen.

A Magyar Párt megfogyott, és a dolgozó néppel semmiféle viszonyban nem álló, pusztán a történelmi osztályt képviselő parlamenti tagjai, akik közül kettő tud románul, a pártvezetőség riadt kapkodása a politikai célkitűzés, és a vezetőség politikai koncepciójának teljes hiánya következtében folytatják azt az üres, siránkozó, férfiatlan semmittevést, amit a múlt parlamenti ciklus magyar képviselői. A pártvezetőség pedig belső építőmunka helyett párt terrorral próbálja megerősíteni megrendült tekintélyét és helyreállítani a megrendült bizalmát.

Ilyen szerencsétlen gondolta volt az, hogy egyik napról a másikra megvásárolta és hivatalos lapjává nevezte ki a *Keleti Újságot*, és ugyanakkor megszüntetvén a régi hivatalos lapjának, az *Újságnak* megjelenését, márholnapra az utcára rakta az ott dolgozó magyar szellemi munkásokat.

A szabad kritikától való gyáva félelem sugalltatta a pártvezetőségnek azt a „trükköt”, melyért nem sajnált súlyos milliókat áldozni akkor, amikor iskoláink kapui a nyomorúság miatt sorban zárulnak be, vagy ki sem tudnak nyílni.

Ennek az erkölcstelenségnek a természetes következménye nem is lehetett más, minthogy a megvásárolt orgánum helyett azonnal új, független újság támadt életre a *Mai Világban*, viszont másrészt a nyílt bomlás most már a pártvezetőség kebelébe is megkezdődött: a vezetőség két tagja: Bernády György és Tornyai Gyula, valamint a központi Intéző Bizottság tagja: Ugron András, kiléptek a Magyar Párt kötelékéből.

Mindezek után nem csodálkozom, hogy a vezetőség az idén esedékes pártnagygyűlést nem merte összehívni, és amennyiben még egyáltalán össze fogja hívatni valamikor, akkor lesz gondja rá, hogy újra csak valami eldugott, isten háta megetté helyre hívja össze, ahol a fejek még nem világosodtak meg, és ahová a távolság miatt, nem mehet el csak az, akit a vezetőség odaparancsol – szavazni...

*

Bevégeztem a számadást, amelyet nem nekem kellett volna elvégeznem, de azoknak, akiknek volt bátorságuk (ma sem tudom, miféle jusson, de sejtem, hogy az „ősi” jusson) a romániai magyar sorsnak, közel kétmillió emberi élet jövődjének munkairányítását vállalni. És bizonyára lesznek talán sokan is, akik azt fogják mondani: miért zavarja ez a békebontó a szeretetnek és a békességnek ünnepét? Miért botránkoztat meg mostan a harag és a keserűség ostorával? És miféle jusson ártja magát olyan dolgokba, amelyek nem az ő dolgai, miféle jusson számoltatja azokat, akiknek ősi mestersége a vezérség? Erre én azt felelem, az én hitem nem cifrán teleírt kutyabőr, melyet rá mába téve szobám falán mutogatok minden oda be fordulónak: de az én egész mindenem, melyre egész egy emberi életemet tettem fel; az én magyarságom nem öröklött juss, melyet könnyelmű utód elpredálhat, de szerzett vagyon, nehéz, keserves munka szerzeménye, melyet nemcsak megbecsülök, de amelyet másokkal is, mindenkivel megbecsültetek; az én erdélyi voltom nem a sors által reám kényszerített szomorú járom, melyet sírva és átkozva visel a gyáva, de magam szabad akaratából vállalt munka, melyet lelkem egész hitével, mindennel, és mindenkivel szemben is szolgálni akarok.

Ezért van jussom és ezért kötelességem számolni és számoltatni. És ezért van jussom és ezért kötelességem vádolni is az én igaz hitem szerint.

Az erdélyi magyar nép mai sáfárjai vállalt feladatuknak nem urai: mert uralkodni akarnak, de vezetni nem tudnak, mert aratni akarnak, de nem számítanak vetni. A Magyar Párt mai vezetői hűtlen sáfárok, akik a reájuk bízott vagyont, a nép hitét, bizodalját, reménységét könnyelműen elpredálták, akik semmit sem építettek, de sokat romboltak.

Vádolok nyíltan és tudom, hogy igazam van. Vádolok ama Jézus születésének ünnepén, aki korbáccsal verte ki ünnepnapon a templom cinterméből a kufárokat.

És ha nem volna igaz a vádam, ám ítéltessem el én.

Mai Világ, 1927. dec. 25.

38.

Kócsy Jenő: Beszélgetés Krenner Miklós dr.-ral, aktuális politikai kérdésekről, a Magyar Pártról és a béke útjáról

Krenner Miklós dr. a romániai magyar kisebbségi politika egyik markáns alakja. Politikus, publicista, tudós historikus, emellett lebilincselő erejű szónok, és faját rajongásig szerető magyar, aki harcol, verekszik tollal és

szóval a magyarságáért. Krenner Miklós neve az utóbbi időben sűrűn szerepelt az erdélyi sajtóban. Mint a reformcsoport fanatikus harcosa, erős támadásoknak volt kitéve. Érdeemesnek tartottuk, hogy meginterjúvoljuk Krenner Miklóst.

*

A hivatalos Magyar Párt látszólagos nyugalmát erősen megrázták a kilépések, amelyeknek nem a száma a jelentős, hanem a súlya, és az őket követő indulatos kommentálások sora. Jelen voltam a legutóbbi intéző bizottsági ülésen, amelyen Bernády György dr. kilépését, Ugron András és Tholdalagi Mihály gróf igazoló jelentését tárgyalták. Az a benyomásom támadt, hogy a kisebbségi közéletünk súlyosan beteg. Amint valaki a kritika hangján szólal meg, vagy kénytelen a hivatalos pártból kilépni, a legindulatosabb vádak özönét zúdítja magára. Nem vagyunk képesek arra, hogy nemesebb indokokat tételezzünk fel, és a napirendről már lekerült anyagot nyugodni hagyjuk. Így a szennyesünk illetéktelen helyek tudomására jut. Megmondottam nyíltan, hogy Willer kamarai beszéde, amelyben az államségély kapcsán Ugron András státusgyűlésen elmondott felszólalását támadta meg, nagyon szerencsétlen magatartás volt. Most Bernády vesézése abbamaradt, de annál csúnyábban elgennyyesítik a Tornyá-ügyet.

Tornyá Gyula kétségkívül egyik legkimagaslóbb alakja volt a Magyar Pártnak és rendkívül sajnálatos, hogy a személy újabb pártviszálynak az anyaga lett – mondotta Krenner. Kétségtelen, hogy elégedetlenségének és kritikájának élesebb formát adott, mint azt az ő politikai elhelyezkedése jogosulttá tette volna, viszont azonban a hajsza, mely ellene megindult, szinte rendkívül sajnálatraméltó, mert nemcsak Tornyával szemben jár következményekkel, hanem magára a hivatalos pártra nézve is nagyon káros. A marakodás meggyengítette a vezetőség tekintélyét, az érdekteleneket megerősíti nemtörődömségükben és a tömegekben az a hit érlelődik meg, hogy az egész kisebbségi politika a régi úri huncutság.

Természetesen az államhatalommal szemben is gyengülő tekintéllyel állunk szemben. A hivatalos ellenzékieskedés már magában baj, de a reformisták liberális orientációjának sikerét is keresztezi a rosszabbodott helyzet. Részben ennek következménye, hogy a Liberális Párt magatartása a diákzavargások kisebbségellenes célzata körül erős kritikára érdemes. Egészen más volna a helyzet, ha a Magyar Párt a reformista kezdeményezéseket kellő figyelemben részesítette volna.

A reform-mozgalomnak új párttá való kiépítése a parlamenti választások óta egyre jobban kísért. Úgy érzem, hogy ennek ideje még nem érkezett

el, mert nem szabad feladnunk a reményt, hogy talán mégis csak meg lehet találni a különböző csoportok összekovácsolásának módját. Nem tartom még teljesen halálraavátnak azt az indítványomat, hogy egyeztető tárgyalásoknak kell megindulniuk. Súlyos elvi és személyi akadályok vannak, ez tagadhatatlan. Az eddigi garnitúráknak lényegesen fel kellene frissülnie. Az intézőbizottsági ülés elbuktatta a reformistáknak a szervezeti szabályzat demokratikus átdolgozására vonatkozó javaslatát. A magyarság egy része a liberális, a másik a nemzeti-parasztpárt felé hajlamos, de ezt a nehézséget is meg lehet kerülni, ha okos formában a több nyársnak a tűzben való melegítésnek személyi és tárgyi lehetőségét megtaláljuk. Minden lehetséges, csak kölcsönös jóakarat kezdje meg fáradozásait.

Megtettem indítványomat nyílt levélben, és megismételtem a legutóbbi intéző bizottsági ülésen. Voltak, akik az óta kértek, menjek tovább. Nem vagyok alkalmas, hogy mást is tegyek, mint várjak, talán, mint szükséges megoldás, indítványom magától megérlelődik. Tavaszig várni akarok, és addig megkísérlem, hogy tovább propagáljam a dolgot.

Lehetséges, hogy a súlyosan beteg helyzet tovább romlik és minden remény meghal a jelenlegi pártegység fenntartására. Magatartásomat a fejlemények fogják eldönteni. Arra törekszem, hogy lehetőleg bennmaradjak a pártban. Nincs azonban kizárva, hogy kiugrasztanak pontosan előre nem látható események. Nagyon fájdalmas volna reám nézve is akár szervezetlen disszidencia, akár szervezett új párt int felém, egyéni magatartásomat kétségbeesett csalódás, nemes elgondolás hatása fogja irányítani. Még mindig megvan a reményem a kiegyezésre. Ha legnagyobb a baj, Isten legközelebb van. Miért ne variáljuk ezt így, ha a meg hasonlítás a legnagyobb, a megbékélés a legközelebb van.

Továbbra is a liberális orientáció híve?

Az vagyok, pedig a siker lehetőségei fogynak. De a holnap más lehet, mint a ma, a román politikában rendszere van a meglepetéseknek. Nincs kizárva, hogy kézzel fogható eredmények sietnek a mi álláspontunk igazolására, holott a mi állásfoglalásunk egyelőre csak keserves előkészítése annak az útnak, amelyen az eredmények jöhetnek. Mi sohasem állítottunk mást, mint az eredmények lehető legnagyobb lehetőségét, a mi politikánk vállalása esetén.

Kócsy Jenő

Temesvári Hírlap, 1927. dec. 25. 11.

39. **Spectator:** Újév utánra

Hívság-e, ha az újesztendő első napjaiban, mikor a lelkiismeretem mérlegét megcsináltam, és vétkeimet, jó szándékaimat latra vetve zsúfolva vagyok engesztelékeny hangulatokkal, abban a reményben ringatózom, hogy a kisebbségi élet ádáz sorsában osztályos társaim mind hajlamosak a nagy ünnepi érzések után a kölcsönös megértés nemes indulatára. Legyen valóság, legyen csalódás, a lélekben székelő kis bíró parancsára nem tudok lemondani arról, hogy igénytelen szavammal ne forduljak újból a kisebbségi magyar nemzet egyeteméhez a treuga Dei érdekében, ne igyekezzek ismételen utat törni egy józanabb politikai magatartás javára.

Tudom, lesznek most is olyanok, akik kétségbe vonják szándékaim tisztaságát, időszerűségét, vagy megformulázását, sőt sokan joggal fogják a kérdést felvetni, mert én és miért megint a szinte rögeszmeszerű egyhangúsággal? Ellenfelek és jó barátok egyaránt. Sajnos, nem tudok már személytelenül szólani, mint politizálásom első idején, de ha még elfogulatlanság vagy némi felszabadulás lehetséges az előlegezett bizalmatlanság alól, így talán mindegy, hogy ki ragadja meg a szólás jogát, és csak az a fontos, hogy mit terít elénk. Habet suam umbram capillus: a hajszálnak is megvan a saját árnyéka. Különben úgy látom, hogy a békevágya az utolsó másfél év alatt ugarrá vált, kisebbségi talajon mind több és több virágot kezd fakasztani.

Mintha itt volna a pszichológiai pillanat, mikor minden tényező önkéntelen tartozik a lelkiismeret mélységeibe bocsátani bírálatát, és megszerezni befelé-kifelé a gyümölcsöző közmunka egyező feltételeit. A viszonyok lényegesen megváltoztak: a kisebbségi politikában is, az országos politikában is. Tenni kell, és valószínű másképp, mint eddig.

Józan mérséklettel nem lehet állítani, hogy pártéletünk egészséges és eredményes volna. A legutóbbi intéző bizottsági ülésen aggasztó tünetek mutatkoztak: lappangó idegbaj jelenségei. Korifeusok elégedetlensége távolmaradás formájában. Keserű elszólások, elfojtott bírálatok, fáradt érdektelenség nyomasztó hangulata sötétlett a kis gyülekezet sorában, majd a féltékenység és gyűlölködés vihara tört ki, mikor a személyi kérdések álltak napirenden.

Mélységes szomorúság borított el, mikor a saját keserű levünkben való lubickolást láttam. Azóta a kilépések, önkéntes visszavonulások megszaporodtak. Néhány disszidens csoport hányódik-vetődik, és mint az anyapárt, nem tudja, mit és hogyan csináljon? Parlamenti csoportunk munkálkodása is a szürke hamuban múlik el: nincs hangulata, méltósága, heve, hatása.

Marazmus, buktatás. Így kell festenie az ellenzéki heroizmusnak, egyáltalában ilyennek szabad lenni milliók életkövetelésének, különösen a diákforradalom nagy háborgásainak közepette?

Mit csinálnak a tagozatok, hogyan fest a szervezkedés, melynek szakadatlanul kellene folynia? Sajtónk élénkül-e úgy, mint azt a kisebbségi élet időbeli előrehaladása parancsolja, vagy csak a személyi harcok idején tud áttüzesedni?

Ne vegye senki rossz néven, ha azt állítom – félretéve a pártáryalati ember elfogultságát –, hogy se a hivatalos párt, se a disszidensek, se a reformisták, se a néppártiak nem mutatkoznak az egészséges lüktetés, szívós akaraterő, kemény munkaképesség magatartásában, hanem valamennyi impotens, savanyú, blazírt, és az egész kisebbségi élet szánalmasan morbid.

Súlyos változás képét vetíti az általános politikai helyzet is, amely mind annyiunkat arra kötelez, hogy ezt elfogulatlanul vizsgáljuk. Az utolsó választás szegei, a király végzetes halála, a régenstanácsi uralom, Manoilescu tüntető felmentése, Brătianu Ionel tragikus elmúlása, a diákzavargások le-sújtó következményei, a jóvátétel bátortalansága, a gazdasági válság pusztító ritmusa, váratlan és borzasztó tömítésben szaporították az ország bajait, és félrebillentették a liberális uralom gránitszilárdságát. A kormányzat maíg sem tisztázta immár elodázatlan álláspontját a kisebbségekkel szemben, ami pedig a legutóbbi szomorú események miatt csüggesztően hat elsősorban azokra, akik a kormánnyal való együtt haladás szószólói.

E súlyos belső helyzetre természetsszerűleg kihatnak a külső nehézségek: az európai hangulat rosszabbodása éppen a kölcsönkeresés idején. A nehéz atmoszférában, az ideges nyugtalanságok feszítő gőzeiben kezd kibontakozni a pártháború veszedelmes indulata. A habozónak, konoknak, inpolitikusként minősített Maniu Gyula úgy látszik felkészült a döntő rohamra, és híveinek páratlan fegyelmére [...]. Ha egy percig sem vehette készpénznek komoly ember a *Petit Parisienne*-ben Maniunak tulajdonított [...]

A helyzet kínos és kiszámíthatatlan. Erről az oldalról is tisztázatlan a kisebbségi probléma, mert a gyulafehérvári pontozatok havasi magasságára és a demokrácia kötelezettségeire való elvi hivatkozás nem eléggé érzékelhető álláspont, ha most már nyilvánvaló is, hogy az erdélyi románság tömegeiből szemmel láthatóan nagy rokonszenv, és közeledési vágy sugárzik a magyarság felé.

Ennek a kisebbségnek most sokat kell töprengenie, mi lesz a két nagy román párt összecsapásának eredménye? Melyik tiporja le a másikat? Ha a liberálisok győznek, engesztelékenyek lesznek-e, vagy kérlelhetetlenek, és elsősorban a kisebbségekkel szemben milyenek? Ha a nemzetiek kapják

meg az uralmat, alapos lesz-e, és ígéreteket törlesztő? Nem történik-e meg azonban a megoldás olyképpen, hogy a pártok közösen kormányozzanak a kisebbség megnyerésével, vagy a nélkül [...]

Saját helyzetünkre és az országos politikára pillantva, kérdezni kell: vajon készen áll-e, megfelelően áll-e a magyarság? Meg vagyok róla győződve, hogy a válasz csak egyhangú, „nem” lehet. A szétforgácsolt párt, a veszteglő párt, a minden román kormányzó elemtől elszigetelt párt, egy szellemes és okos meghatározás szerint itthon is emigráns-csüggedtséget űző Magyar Párt teljesen tehetetlenül áll a bekövetkező lehetőségekkel szemben. Mit kellene tennünk, illetve, hogy megragadni a feladatokat? Joggal vitatható elfogultságomra való tekintettel azonban nem szabad előállnom konkrét javaslatokkal. De azt hiszem, mindenki egyetért velem, talán akkor is, ha azt az általános tennivalót hirdetem ritkított betűkkel, hangsúlyozottan és aláhúzva lihegő monomániával: nincs más megoldás, mint kölcsönösen *súlyos áldozatok árán is megteremteni az erdélyi magyar treuga Deit, és előtérbe tolni a lehetőleg le nem járt személyiségek sorából mindazokat, akik egy tisztán liberális, vagy tisztán nemzeti-parasztpárti uralommal* (természetesen egy Brătianu-Maniu koncentráció esetén is) *komoly jelentőség módján emelhetik ki vergődő ügyünket az elszigeteltség állapotából, képesek az összekötő szolgálatot kiépíteni a történeti hivatású román pártok felé.* Kármentőket és barátság kovácsokat.

Ismétlem, nem tehetek pontos és pontozatos indítványt eddigi koraszülött, vagy sorvadt gondolatmagzataim kis családi sírkertjére való gondolásaim miatt. De szent jogom van az újévi merengés hangulataitól beezüstözöten, a vívódó lelkiismeret sugallataitól körüldongva égő szemekkel lesni, várni a ködben annak a providenciális magyar kisebbségi politikusnak érkezését, aki eltette magát a termékeny jövő számára, és hajlandó magára vállalni a most érő gyönyörű és végzetes feladatokat: közös jó alapzatra kapcsolni szétesett erőinket, és okos aktivitásra hangolni a köztevékenységet. Rendet teremteni a megzavart bolygó rendszerben, és helyreállítani a gravitációs törvények szigorú érvényét.

A feladat és felelősség hatalmas, a nehézségek sokadalma és konoksága elriasztó. De a sürgető feladatot és a nyomasztó felelősséget vállalni kell. Minden nehézség lebirható. Lehetetlen, hogy a magyar erő tartalékában ne rejtőzzön az a kitűnő elme és nemes lélek, amely akarja és tudja a kiáltó nagy feladatokat vállalni. Szeretnék e pillanatban prófétai hanggal rendelkezni, szeretnék a történelmi megafon birtokában lenni, mely a nagy proklamációt megerősítené, hogy az égető feladatok hívatott követe meginduljon súlyos és fölséges útjára. És ha igen, haljon meg a hang örökre, csak befelé mormogja a hálás megnyugvás szóképeit.

Történetértő érzékem azt súgja, hogy a világban nagy alakulások csíráznak. A nyomasztó légnyomás megmozdul. A történelem szekere megint csikorogni kezd. A készülő nagy idő felszele kell, hogy a mi poshadt vizünket is felborzolja. Nem szabad késlekednie a kitűnő bárkásnak, ki beveti hálóját, és szemünk elé tárja az érett feladatok megoldásának elutasíthatatlan módozatait. Az újév kisdéd ismeretlen, de nagyra dajkálható. Óriás lakhatik benne. Valaki, akiben a történeti végzet egy pillanatra alakot ölt, véletlenül is kimondhatja azt a szót, mely közönséges, mint más szó, mégis varázsereje lehet, és az óriás előlép a világba. Akarjuk egyszer hevesen az óriást mi szegény, lesorvadt, összetöpreődött egykori atléták. Az újév gigantikus feladatait riadalom nélkül, bátran, nekibuzdultan.

Ellenzék, 1928. január 5. 1-2.

40.

Dózsa Endre: Ne várjunk népkisebbségi Messiást

A gyergyószentmiklósi Magyar Párt gyűlése hatalmasan rácăfolt Spectatornak azon pesszimiztikus megállapítására, hogy parlamenti csoportunk munkálkodása szürke hamuban múlik el, nincs hangulata, máltósága, heve, hatása. Bizonyítja a találkozás azokkal a legkeményebb székel magyar választókkal, akik a szenátorválasztásnál ott állottak feldagadt, véraláfutásos arccal, meggyötört, összetört testtel, de állottak utolsóig, hogy teljesítés magyar köteleességüket, ha keresztül kell is menniük a poklok szenvedésin. Azok, ott a székelység szívében, magyarságukért máig is legtöbbet szenvednek, de minden szenvedések ellenére tántoríthatatlan hűséggel, megingathatatlan bizalommal meg tudták választani a ma még egyetlen kisebbségi szenátort. Ezzel a példával megadták az egész magyarság parlamenti képviselőletének azt az erkölcsi támogatást, és ezzel azt a tudatalatti lelki közösséget, hogy munkálkodásuk szürke hamuba ne múlhasson el; hogy annak hangulata, méltósága, heve, hatása kifelé úgy, mint befelé, folyton erősödjék.

A megítélés az első sorban álló magyarokra, a parlamenti képviselőletre kedvező volt. Kinek van joga többet kívánni? A népkisebbségi sorsban nem lehet, de nem is kell Messiásokat keresni. Messiások csak az újraalkotás lelki, vagy fizikai forradalmából és forradalmában teremhetnek. Még a vezérnagyság is csak ritkán termelhető ki, és csak rendkívüli körülmények között a népkisebbségek soraiból. Államok és társadalmak vezetése, irányítása, mindenütt elsősorban a néptöbbség fiaiból emelhet ki vezéreket

Államhatalommal, társadalmi és gazdasági előnyökkel fegyelmezett tömegek teremtik a politikai nagyságokat, kiket a közhatalom bírása, vagy ennek reménysége is előtörni segít. És még ezek is, vajmi ritkán lesznek Messiások. Miért és honnan várjon a népkisebbség a maga hatalomnélküli elnyomott helyzetében, a mindennapi életért való küzdelmei között Messiást saját szűkre szabott köreiből? Ha Messiás kell, legyen az maga a nép. Minden körülmények között, szívében a legnagyobb emberszeretettel, kezében a béke olajágával, lelkében elkészülve és megerősödve, – ha kell, a mártírságra is. Ott van előttünk a példa, a csíki székelységben, akikre szenátorunk könnyes szemmel nézett, mikor összeverten ott állottak az urnáknál. Nem az a kérdés, hogy ki van ezek között elől, és ki van hátrább a sorokban, hanem az, hogy az első sorok nyerjenek erőteljes támogatást és feltétlen bizalmat az utána levő sorok megbonthatatlanságából és mártírságig menő együvé tartozás érzetéből. Amiért mi is itt Romániában népkisebbségi társainkkal együtt a törvény keretei között küszködünk, a huszadik század elodázhatatlan feladata, amelynek megoldása nélkül nem alakulhat a vajúdjó új világrend. Ha Messiásunk volna, vagy lehetne, vele együtt esetleg elesnék a népkisebbségi sors világ elhelyezkedése is. Ám, ahol a népkisebbségek milliói követelnek Messiásként új világfelfogást, ott közel az idők teljessége. Éppen a székelység tömegéből volt már példa arra, hogy az a vezér elesett, aki nem akart vezérkedni, hanem a törvényt tolta mindig előtérbe és küzdött az új világrend megteremtéséért. Az elvetett mag azonban nem pusztult vele. Évszázadok múltak ugyan, de ki kellett virulnia e magnak. Dózsa György így tanított: „Jöjjetek velem, mint egyenlő társaim és követelje meg mindenki mástól, de maga is teljesítse szolgálatát! „Nehéz dolgoknak annyival inkább örövend a kitartó ember, mennyivel inkább tudja, hogy e világon válságok várakoznak reá. Jöjjetek velem egyenlő rangú társaim és kísérőim! Hiszen a szent jogok követelik, hogy ősi hűségünket tanúsítsuk, s ha kezünkbe vesszük a hadviselést, ha élhetünk az adott jogokkal és törvényekkel, akkor, ahogy baj nélkül vezetlek oda, úgy vezetlek vissza is benneket!” (Márki: Dózsa György 88. lap)

Ne várjunk tehát népkisebbségi Messiást, de nézzük jövőnket jogos optimizmussal, mert Messiás maga az a nép, amely „magva tud lenni a jövőnek”, és Messiás maga az eszményeket érlelő idő.

Keleti Újság, 1928. jan. 17. 1.

Összeállította: György Béla